

Výklad epištoly 2. Timoteovi

John R.V. Stott

NÁVRAT

Prvé vydanie © EELAC 1992
Všetky práva slovenského prekladu vyhradené.

Pôvodne vydané Inter – Varsity Press ako The Message
of 2.Timothy © John R. W. Stott 1973.
Preložené a vydané so súhlasom Inter – Varsity Press,
38 De Montford Street, Leicester LE1 7GP, England

Preložil : Jarmila Cihová

ISBN 80-85495-08-2

NÁVRAT, Davídkova 93, 182 00 Praha 8
Pripravené s pomocou Creativpress,
Box 51, 814 99 Bratislava

Citovaný biblický text je z evanjelickej Biblie, pre porovnanie je
niekde použitý preklad prof. Josefa Roháčka a preklad Štefana Po-
rúbčana (kat. Nový zákon).

Všeobecný úvod

V edícii *Posolstvo Biblie pre dnešný svet* vychádza rad starozákonných aj novozákonných výkladov, ktoré si kladú trojnásobný cieľ: s maximálnou presnosťou vysvetľovať biblický text, uvádzať ho do súvislosti so súčasným životom a predstavovať pútavé čítanie.

Preto tieto knihy nie sú „komentáre“. Tie sa totiž usilujú skôr objasniť text ako aplikovať ho a väčšinou sú skôr odbornými príručkami ako literatúrou. Na druhej strane nepatria ani k tomu druhu kázaní, ktoré chcú byť aktuálne a čítavé, no nepristupujú k Písmu dostatočne zodpovedne.

Všetkých prispievateľov tejto edície spája presvedčenie, že Boh sa nám stále prihovára svojím slovom a že nič nie je dôležitejšie pre život, zdravie a rast kresťanov ako to, aby počuli, čo im Duch hovorí prostredníctvom tohto starého – a predsa vždy moderného – Slova.

J. A. Motyer
J. R. W. Stott
redaktori edície

Predslov autora

Mám dojem, akoby som posledných päť rokov žil vnútri druhého listu apoštola Pavla Timoteovi. Predstavoval som si, že sedím vedľa Timotea a pokúšam sa počúvať a porozumieť tomuto poslednému odkazu starého apoštola. Pokúšal som sa podeliť s posolstvom listu s mnohými ľuďmi: s veriacimi All Souls Church v Langham Place na jeseň roku 1967, s približne deväť tisícmi študentmi na veľkej misijnej konferencii v Urbane v Spojených štátoch v decembri 1967; s účastníkmi Keswickej konvencie v roku 1969; so skupinou kazateľov v rôznom čase v Amerike, Walese, Írsku, na Novom Zélande, v Austrálii a Singapúre a s niektorými anglikánskymi biskupmi pred Lambethskou konferenciou v roku 1968. Vždy nanovo na mňa hlboko zapôsobilá aktuálnosť toho, čo apoštol píše, najmä pre mladých vedúcich kresťanských pracovníkov. Pretože naša epocha je epochou teologického a morálneho zmätku, ba dokonca odpadlivity. A apoštol nás vyzýva, tak ako vyzýval Timotea, aby sme boli silní, statoční a verní.

Slová, v ktorých sa pre mňa koncentruje posolstvo celého listu, sú dve krátke slabiky *su de* (ty však), ktoré sa vyskytujú na štyroch miestach. Nimi Pavel vyzýva Timotea, aby bol iný. Nesmie podľahnúť nátlaku verejnej mienky, ani prispôbiť sa duchu čias, ale má zostávať v pravde a spravodlivosti Božej. Nazdávam sa, že cirkev a kresťania v dnešnom svete nič nepotrebujú väčšími ako túto odvahu.

Vyjadrujem veľkú vďačnosť svojej sekretárke Frances Whiteheadovej za jej účinnú a neúnavnú pomoc v posledných sedemnástich rokoch, v nemalej miere aj pri prepisovaní nekonečných rukopisov. Na tento pravdepodobne nikdy nezabudne, pretože nepriamo zapríčinil nehodu, pri ktorej sa jej bolestivo vykľbil prst.

J. R. W. Stott

ÚVOD

Biskup Handley Moule sa priznal, že pri čítaní Pavlovho druhého listu Timoteovi sa len ťažko ubránil slzám [Moule, s.16]. Je to pochopiteľné. Pavlov list je dojemným ľudským svedectvom.

Predstavme si apoštola, „starého Pavla“, ako trpí v tmavej vlhkej kobke v Ríme, z ktorej ho už môže vyslobodiť iba smrť. Jeho apoštolská práca sa skončila. „Beh som dokonal,“ môže povedať. Ale teraz sa musí postarať, aby bola viera i po jeho odchode zachovaná a čistá, nepoškvrnená odovzdaná budúcim generáciám. Touto ťažkou úlohou poveruje Timotea. On má za každú cenu zachovať to, čo dostal a zveriť to spoľahlivým ľuďom, ktorí budú schopní aj iných vyučovať (2,2).

Ak chceme pochopiť posolstvo listu a pocítiť jeho plný účinok, musíme poznať okolnosti, za ktorých bol písaný. Treba upozorniť na štyri skutočnosti.

1. *Je to originálny list Pavla Timoteovi*

O originalnosti troch pastorálnych epístol v ranej cirkvi takmer nik nepochyboval. Zmienky o nich možno nájsť azda v Korintskom liste Klementa Rímskeho už roku 95 n.l., s veľkou pravdepodobnosťou v listoch Ignatia a Polykarpa v prvých desaťročiach druhého storočia a nepochybne v dielach Ireneia koncom tohto storočia. Muratoriánsky kánon, datovaný okolo r. 200 n.l., pripisuje všetky tri listy apoštolovi Pavlovi. Týmto dôkazom protirečí len heretik Marcion, ktorý bol exkomunikovaný r. 144 n.l. v Ríme. Ale ten mal na odmietnutie týchto a iných novozákonných listov teologické dôvody a Tertullián vyjadril údiv nad tým, že pastorálne epístoly vynechal zo svojho kánonu. Eusebius vo štvrtom storočí ich zahrnul medzi „štrnásť Pavlových epístol“, ktoré „sú evidentné a jasné (po-
kiaľ ide o ich autentickosť)“, pričom štrnástou je epistola Židom, ktorú niektorí odmietajú ako nepavlovskú [Eusebius, III.3.5.].

Vonkajšie svedectvá o autenticosti pastorálnych epištol pokračovali ako neperušená tradícia až do roku 1807, keď F. Schleiermacher neuznal 1. list apoštola Pavla Timoteovi a takisto list Títovi. Odvtedy sa učenci pridávali v tejto diskusii buď na jednu, alebo na druhú stranu a pastorálne epišoly mali vplyvných kritikov aj odvážnych zástancov. Pokiaľ ide o podrobne spracovanú kritiku, odporúčame čitateľom knihu P. N. Harrisona *Problém pastorálnych epištol* (1921), kým dôslednú obranu tradičného Pavlovho autorstva nachádzame v komentároch Williama Hendriksena (s. 4–33) a Donalda Guthrieho (s. 12–52 a 212–228). Na tomto mieste môžeme iba načrtnúť niektoré problémy.

Najsprávnejšie bude začať tým, že v prvom verši každého zo spomínaných listov pisateľ jasne a slávnostne vyhlasuje, že je apoštol Pavel. Ďalej píše o svojom niekdajšom prenasledovateľskom zápale (1Tim 1,12–17), o svojom obrátení a povolani za apoštol (1Tim 1,11; 2,7; 2Tim 1,11) a o svojich utrpeniach pre Krista (napr. 2Tim 1,12; 2,9.10; 2,10.11). Vo všetkých listoch cítiť apoštolovu osobnosť: Handley Moule napísal o 2. liste Pavla Timoteovi: „Všade je tu ľudské srdce a výrobcovia ľží v tých časoch dozaista nechápali dobre ľudské srdce“ [Moule, s.16]. Preto dokonca i tí, ktorí popierajú Pavlovo autorstvo listov, sú náchylní veriť, že ich pisateľ do svojho výtvoru začlenil úryvky z Pavlových originálnych listov.

Prvý argument, na základe ktorého niektorí teológovia spochybňujú Pavlovo autorstvo pastorálnych epištol, je *historický*. Keďže sa v nich spomínajú Pavlove cesty do Efezu a Macedónie (1Tim 1,3), na Krétu a do Nicopolisu (Tít 1,5; 3,12), Troady, Milétu a Ríma (2Tim 1,17; 4,13.20), čo sa nezhoduje s Lukášovou správou o apoštolových cestách v Skutkoch, autor si ich musel vymyslieť alebo zmeniť niektoré údaje týkajúce sa skutočných ciest. Ak však bol apoštol prepustený z rímskeho väzenia na slobodu a pokračoval v misijných cestách (ako predpokladá a hovorí tradícia), predtým, ako ho znovu zatkli, môžeme ľahko rekonštruovať poradie udalostí a nemusíme autora obviňovať z výmyslu či fantazírovania.

Druhý argument je *literárny*. Kritici odmietajú Pavlovo autorstvo pastorálnych epištol z toho dôvodu, že veľká časť ich slovnej zásoby sa nevyskytuje v ostatných desiatich listoch pripisovaných Pavlovi (a časť z nej ani v celom Novom zákone), kým mnohé z Pavlových charakteristických výrazov z týchto desiatich listov v pastorálnych epištolách nenájdeme. Napriek tomu v nich však možno nájsť veľké množstvo typicky pavlovských výrazov, a to

štylistických aj jazykových, a zmena času, situácie, ako aj témy dostatočne vysvetľuje tieto zvláštnosti. Ako poznamenáva E. K. Simpson: „Veľké duše nie sú svojimi vlastnými napodobňovateľmi“ [Simpson, s.15].

Tretí, *teologický* argument má rôzne formy. Niektorí teológovia tvrdia, že Boh predchádzajúcich Pavlových listov (Otec, Syn a Duch Svätý) a syndróm milosti, viery, spasenia a skutkov sa nebadane zmenili a už nevyznievajú pravdivo. Ale niet nijakej pochybnosti, že pastorálne epišoly hlásajú vyvoľujúcu a zachraňujúcu iniciatívu „Boha nášho Spasiteľa“, ktorý poslal svojho Syna na smrť za naše vykúpenie, a potom ho znovu vzkriesil, a ktorý nás teraz ospravedlňuje svojou milosťou a obrodzuje svojím duchom, aby sme mohli žiť nový život naplnený dobrými skutkami. Iní zdôrazňujú, že zvyčajné kacírstvo, na ktoré pastorálne epišoly poukazujú – popieranie zmŕtvychvstania, láska k asketizmu, mýty a genealógia – sú prejavmi rozvinutého gnosticizmu v druhom storočí, možno samého Marciona. Tento dohad však ignoruje *židovské* aspekty tejto herézy (napr. Tít 1,10.14; 3,9; 1Tim 1,3–11) a jej evidentnú podobnosť s kološanským kacírstvom, ku ktorému sa apoštol vyjadril už pred rokom či dvoma.

Štvrtý argument je *ekleziastický*, čo znamená, že cirkevné štruktúry, o ktorých sa hovorí v pastorálnych epištolách, sa objavujú už v druhom storočí, vrátane monarchistického biskupstva, o ktorom sa vo svojich listoch zmieňoval biskup Ignatius z Antiochie. Niektorí kritici idú ešte ďalej a pokladajú celú atmosféru pastorálnych epištol za príliš cirkevnícku na Pavla. Ernst Käsemann cituje výrok Martina Dibelieho [*Jesus Means Freedom* (SCM, 1969), s.88], že pastorálne epišoly „znamenajú začiatok buržoázneho svetonázoru v cirkvi“. Dodáva, že on sám nemôže pokladať za Pavlove listy tie, v ktorých sa „hlavnou témou teológie“ stala cirkev, evanjelium zovšednelo a Pavlov obraz je „hrubo pošpinený cirkevnou pietou“ [*Jesus Means Freedom* (SCM, 1969), s. 89,97]. Na to možno odpovedať len tým, že je to extrémne subjektívny názor. Už Pavlove prvé listy sú dôkazom premysleného učenia o cirkvi a duchovnom úrade a Lukáš nám hovorí, že už od prvej misijnej cesty bolo Pavlovým zámerom ordinaovať starších v každom zbore (Sk 14,23). Je len pochopiteľné, že to ďalej rozvinul v pastorálnych epištolách, dal inštrukcie, ako vyberať a určovať slúžiacich bratov, pokyny o bohoslužbách v cirkvi a o zachovávaní učenia. Pritom cirkev a duchovný úrad, ktoré opisuje, sú nepochybne tie isté, a nehovorí sa v nich o nijakom

monarchistickom biskupstve ani o trojitých bohoslužbách, pretože biskupi a starší označujú ešte vždy jeden pojem.

V dôsledku toho dospeli mnohí vedci k záveru, že argumenty, ktoré boli predložené, aby popreli Pavlovo autorstvo pastorálnych epíštol – historicky, literárne, teologicky a ekleziasticky – nepostačujú na vyvrátenie vonkajších aj vnútorných dôkazov, že sú to skutočne pravé, autentické listy, ktoré apoštol Pavel adresoval Timoteovi a Títovi.

2. Pavel, ktorý list napísal, bol väznený v Ríme.

Sám o sebe sa vyjadruje ako o „väzňovi nášho Pána“ (1,8), a je to už jeho druhé väznenie v Ríme. Tentokrát sa nemôže tešiť z reálnostnej slobody a pohodlia prenajatého domu, v ktorom sa s ním Lukáš lúčil na konci Skutkov a z ktorého ho pustili na slobodu, ako predpokladal. Namiesto toho ho uväznili v pochmúrnej podzemnej kobke, do ktorej sa svetlo a vzduch dostávali len cez diery v strope [Hendriksen, s.234]. Možno to bolo Mamertínske väznenie, ako hovorí tradícia. Ale nech už bolo kdekoľvek, Oneziforovi sa podarilo nájsť ho len po usilovnom hľadaní (1,17). Určite bol v reťaziach (1,16), „mal na sebe putá ako zločinec“ (2,9). Navyše vo väzení veľmi trpel samotou, nudou a chladom (4,9–13). Mal už za sebou predbežný výsluch (4,16.17). Teraz čakal na súd, ale nedúfal, že ho oslobodia. Smrť sa mu zdala neodvratnou (4,6–8). Ako sa to mohlo stať?

Zdá sa, že keď ho prepustili z predchádzajúceho väzenia (bolo to domáce väznenie a píše sa o ňom na konci Skutkov), Pavel znovu cestoval a zvestoval evanjelium [Eusebius, II.22:2.]. Šiel na Krétu, kde zanechal Títa (Tít 1,5) a potom do Efezu, kde zostal Timoteus (1Tim 1,3.4). Pravdepodobne pokračoval v ceste do Kolossis, aby navštívil Filémona, ako plánoval (Fil 22), a určite prišiel do Macedónie. Jedným z macedónskych miest, ktoré navštívil, bolo akiste Filippis (Fil 2,24). Z Macedónie posla svoj prvý list Timoteovi do Efezu a list Títovi na Krétu. Títovi spomenul svoj úmysel stráviť zimu v Nicopolise (Tít 3,12), ktorý sa nachádzal v Epirena, na západnom pobreží Grécka. Pravdepodobne svoj zámer uskutočnil a podľa všetkého – tak ako si želal – sa tam k nemu pripojil Títus. Ak apoštol vôbec niekedy mohol dosiahnuť svoj veľký cieľ a zvestovať evanjelium v Hispánii, musel vyplávať na jar budúceho roku. Klement Rímsky vo svojom liste Korint'anom (kapitola 5) píše, že Pavel sa dostal na najkrajnejšiu západnú hranicu. Možno tým myslel len Ta-

liansko, zdá sa však oveľa pravdepodobnejšie, že mal na mysli Galiu alebo Španielsko, či dokonca Britániu.

Môžeme naisto predpokladať, že neskôr dodržal svoj sľub a znovu navštívil Timotea v Efeze (1Tim 3,14.15). Odtiaľ jeho cesta viedla zrejme do neďalekého prístavného mesta Miléta, kde musel nechať Trophima, lebo ochorel, ďalej do Troady (prístavu, z ktorého prvý raz vyplával do Európy) – tu býval u Karpa a nechal si uňho plášť a dajaké knihy (2Tim 4,13), pokračoval do Korintu, kde ich skupinu opustil Erastus (2Tim 4,20; por. Rim 16,23), a napokon do Ríma. Niekde počas cesty ho museli znovu zatknúť. Bolo to v Troade, čo by vysvetľovalo, prečo nemal príležitosť vziať si svoje veci, ale musel ich nechať v Karpovom dome. Alebo to bolo až po príchode do Ríma? Okolnosti nepoznáme. Ale vieme, že ho znovu zatkli a uväznili, že tento raz musel znášať veľké útrapy, z ktorých sa už nedočkal vyslobodenia. Nerónske prenasledovanie bolo v plnom prúde. A zrejme môžeme veriť tradícii, že Pavla odsúdili na smrť a potom sťali (ako rímskeho občana) na Ostijskej ceste asi tri míle za mestom. Eusebius cituje Dionýzia z Korintu, že Pavel a Peter „boli obaja umučení pri tej istej príležitosti“, hoci dodáva, že Pavla popravili sťatím, kým Petra (na jeho vlastnú žiadosť) ukrižovali dolu hlavou [Eusebius, II.25.5,8 a III.1.2.].

Krátko pred svojou smrťou, v ťažkých väzenských podmienkach Pavel posla svoj druhý list Timoteovi. Tuší svoju blízku smrť, píše v jej tieni. Napriek tomu, že jeho list je veľmi osobnou správou jeho mladému priateľovi Timoteovi, je to tiež – a vedome – jeho posledná vôľa a testament určený cirkvi.

3. Timoteus, ktorému je list adresovaný, bol poverený zodpovednou úlohou kresťanského vodcu, ktorá vysoko presahovala jeho prirodzené schopnosti.

Viac ako pätnásť rokov, odvtedy ako sa rozhodol pre Pána Ježiša v rodnom meste Lystra, bol Timoteus Pavlovým verným druhom. Spreádzal ho na druhej aj tretej misijnej ceste a v rámci nich ho Pavel vyslal napr. do Thessaloník a Korintu (1Tes 3,1 a ďalšie; 2Kor 4,17). Potom spreádzal Pavla do Jeruzalema (Sk 20,1–5) a pravdepodobne mu robil spoločníka na nebezpečnej ceste do Ríma. V každom prípade bol v Ríme počas Pavlovho prvého uväznenia, pretože apoštol, keď písal väzenské epíštoly Filémonovi, Filipänom

a Kološanom (Filém 1, Fil 1,1; 2,19–24; Kol 1,1) uviedol Timoteo–vo meno so svojim vlastným.

Nejde len o to, že Pavel si Timotea veľmi obľúbil ako priateľa, ktorého priviedol ku Kristovi, takže ho nazýva svojim milovaným a verným dieťaťom v Pánovi (2Kor 4,17). Podstatné je, že postupne mu začal dôverovať ako svojmu „spolupracovníkovi“ (Rim 16,21) a svojmu „bratovi a služobníkovi Božiemu v evanjeliu Kristovom“ (1Tes 3,2). Práve preto, že Timoteus prejavoval úprimný záujem o rast zborov a verne „ako syn s otcom“ zvestoval spolu s Pavlom evanjelium, sa Pavel mohol vyjadriť „lebo nemám nikoho ako je–ho“. Timoteus zaujímal medzi Pavlovými druhmi jedinečné miesto.

Preto neprekvapuje, že keď sa po svojom prvom uväznení dostal na slobodu, nechal Timotea v Efeze ako uznávaného vodcu zboru, akoby predobraz biskupa. Na jeho pleciach spočívala ťažká zodpovednosť: musel bojovať proti sektárom, ktorí znepokojovali zbor, viesť bohoslužby, vyberať a ordinovať starších zboru, organizovať materiálnu pomoc vdovám a duchovnú starostlivosť o ne, strážiť a vyučovať apoštolsku vieru spolu s morálnymi povinnosťami, ktoré z toho vyplývali [viď Pavlov 1. dopis Timoteovi s inštrukciami pre starších]. A teraz ho čakalo ešte ťažšie bremeno, Pavla čakala mučenícka smrť a Timoteus sa bude musieť ešte vo väčšej miere usilovať o to, aby zachoval apoštolo­vo učenie neporušené. A predsa, ľudsky povedané, Timoteus sa ani najmenej nehodil na túto zodpovednú úlohu, na to, aby stál na čele zboru.

Po prvé, bol ešte vždy relatívne mladý. Pavel mu vo svojom prvom liste píše: „Nech nikto nepohŕda tvojou mladostou“ (1Tim 4,12). A vo svojom druhom liste, o rok–dva neskôr, ho napomína, „aby sa vyhýbal *chúťkam mladosti*“ (2Tim 2,22). Nevieme, koľko mal presne rokov. Ale predpokladáme, že odvtedy, ako ho Pavel prijal za svojho misijného spoločníka, prešlo približne dvadsať rokov, mohol byť teraz zrelý tridsiatnik. Ľudia v tomto veku sa ešte vždy pokladali za mladých. Gréci a Rimania totiž rozlišovali len dve vekové kategórie, *neos* a *gerón*, *juvenis* a *senex* a prvý výraz v oboch prípadoch neimplikoval nijakú mladistvosť ako napríklad naše označenie *mladík*; používal sa pre dospelých v plnej životnej sile a pre vojakov, ktorí sa vekom blížili k štyridsiatke [Simpson, s.8]. Tridsiatnik bol nepochybne príliš mladý na to, aby viedol takýto zbor.

Po druhé, Timoteus bol chorľavý. Vo svojom prvom liste apoštol spomína jeho časté choroby, aj keď nehovorí presne, o aké choroby

ide. Dokonca mu odporúča aj posilňujúci liek na žalúdok. Radí mu, aby prestal piť vodu a skúsil užívať po troche vína (1Tim 5,23).

Po tretie, Timoteus mal bojzlivú povahu. Zdá sa, že sa vyznačoval prirodzenou plachosťou. Keby žil v našej dobe, povedali by sme asi, že bol introvert. Zrejme mal obavy z ťažkých úloh, takže Pavel, keď píše Korinťanom, musí pripravovať cestu pre jeho misiu: „Až príde k vám Timoteus, hľadajte, aby sa nemusel báť u vás.“ A znovu: „Nech teda nikto ním nepohŕda“ (2Kor 16,10.11). Apoštol ho v tomto liste niekoľkokrát nabáda, aby sa nebál utrpenia a nehanbil sa, pretože Boh nám nedal ducha bojzlivosti (napr. 2Tim 1,7.8; 2,1.3; 3,12; 4,5). Tieto napomenutia boli zjavne potrebné. Pavel poznal Timoteove slabosti. Nemohol zabudnúť na jeho slzy, keď sa lúčili (2Tim 1,4). Ako hovorí Fairbairn, Timoteus bol náchylný skôr sa o niekoho opierať ako viesť iných [Fairbairn, s.314.].

Taký bol teda Timoteus – mladý, citlivý, krehkou konštitúciou a uzavretej povahy – ktorého Boh povolal do náročnej a zodpovednej práce v Božej cirkvi. Veľkosť mu bola vnútená, podobne ako Mojžiš a Jeremiáš a mnohí iní pred ním a po ňom. Timoteus ju veľmi tvrdošijne odmietal. Je niekto, kto číta tieto stránky, v podobnej situácii? Si mladý, slabý a plachý, a predsa ťa Boh volá do vodcovskej služby? Tento list obsahuje zvláštne posolstvo pre všetkých nesmelých Timoteov.

4. Pavel sa vo svojich listoch Timoteovi sústreďuje predovšetkým na evanjelium, na pravdu, ktorá mu bola zjavená a zverená Bohom.

Apoštolova evanjelizačná práca bola prakticky na konci. Takmer tridsať rokov verne kázal Božie slovo, zakladal zbory, bránil pravdu a konsolidoval prácu. Skutočne dobojoval dobrý boj, beh dokonal, vieru zachoval (2Tim 4,7). Teraz ho už čaká veniec víťaza v cieli. Terajší väzeň sa čoskoro stane mučeníkom.

Ale čo bude s evanjeliom, keď on odíde a zomrie? Zdalo sa, že cisár Nero, ktorý pochopil povahu kresťanskej cirkvi a usiloval sa potlačiť všetky tajné spoločenstvá, je rozhodnutý zničiť ju. Sektárov pribúdalo. Takmer celá Ázia sa nedávno odvrátila od Pavlovho učenia (1Tim 1,15). Biskup Moule dokonca píše, že „kresťanstvo ... sa nachádzalo, ľudsky povedané, na pokraji zániku“ [Moule, s.16.]. Kto teda bude bojovať za pravdu, keď Pavel umrie? Toto bola jeho otázka, keď ležal v reťaziach, a ktorú si v tomto liste kladie. Už vo svojom prvom liste prosí Timotea, aby chránil poklad evanjelia: „Zachová–

vaj, Timoteus, čo ti je zverené“ (1Tim 6,20). Ale odvtedy sa situácia zhoršila. Preto znie apoštolova prosba naliehavejšie. Pripomína Timoteovi, že drahocenné evanjelium je teraz zverené *jemu*, že *on* je na rade, aby prevzal zodpovednosť za jeho kázanie a vyučovanie, za jeho ochranu proti útokom a proti prekrúcaniu. On je zodpovedný za to, aby sa dostalo v správnej podobe nasledujúcim generáciám. V každej kapitole sa Pavel vracia k tej istej ústrednej téme, alebo k niektorému jej aspektu. Posolstvo listu môžeme zhrnúť do štyroch úloh:

1. kapitola: Úloha zachovať evanjelium.

„Svoje dobré poverenie chráň si skrze Ducha svätého, ktorý prebýva v nás“ (1,14).

2. kapitola: Úloha trpieť pre evanjelium.

„So mnou znášaj protivenstvá ako dobrý bojovník Krista Ježiša... Pamätaj na Ježiša Krista... zachovávaj v pamäti podľa môjho evanjelia, pre ktoré ja trpím až po okovy ako nejaký zločinec“ (2,3.8.9).

3. kapitola: Úloha pokračovať v zvestovaní evanjelia.

„Ale zlí ľudia a podvodníci budú sa vzmáhať v zlom, budú zvädzať a budú zvädzaní. Ty však zostávaj v tom, čomu si sa naučil a o čom si presvedčený...“ (3,13.14).

4. kapitola: Úloha kázať evanjelium.

„Pred Bohom a pred Kristom Ježišom... zvestuj slovo, buď pohotový vhod-nevhod, presviedčaj, karhaj, napomínaj so všetkou trpezlivosťou a poučovaním.“ (4,1.2).

Dnešná cirkev naliehavo potrebuje porozumieť posolstvu druhého listu Pavla Timoteovi. Všade okolo seba vidíme kresťanov a zbory, ktoré poľavujú v zovretí evanjelia, tápu a hrozí im nebezpečenstvo, že im celkom vykfzne z rúk. Potrebujeme novú generáciu mladých Timoteov, ktorí budú zachovávať svätý poklad evanjelia, budú rozhodnutí zvestovať ho a pripravení trpieť zaň a ktorí ho odovzdajú čistej a neporušenej generácii, čo v pravý čas príde, aby ich vystriedala.

Kapitola 1

ÚLOHA ZACHOVAŤ EVANJELIUM

Prv ako apoštol pristúpi k hlavnej téme tejto kapitoly, ktorou je výzva, aby sa Timoteus nehanbil za evanjelium, ale zachoval ho neporušené (verše 8–14), začína svoj list ako zvyčajne osobným pozdravom (1–2), vďakyvzdaním (3.5) a napomenutím (6–8). V úvodnom odseku sa zoznamujeme s Pavlom aj s Timoteom, s pisateľmi i adresátom listu. Dozvedáme sa predovšetkým niečo o tom, ako sa každý z týchto mužov stal tým, čím bol. Tieto verše poukazujú na Božiu prozreteľnosť, na to, ako si Boh formuje ľudí podľa svojho zámeru.

1. PAVEL, APOŠTOL JEŽIŠA KRISTA(1. verš)

1Pavel, z Božej vôle apoštol Krista Ježiša podľa zaslúbenia života, ktorý je v Kristovi Ježišovi.

Tým, že sa Pavel vyhlasuje za apoštola Ježiša Krista, si prisvojuje významné privilégium. Vlastne sa priraďuje k Dvanástim, ktorých si Ježiš osobne vybral z väčšej skupiny učeníkov. Kristus im dal zvláštny titul „apoštolovia“ (Luk 6,13), ktorý naznačuje, že ich chcel ako misionárov poslať do sveta, aby ho reprezentovali a učili v jeho mene. Na to ich musel vyzbrojiť a zariadil to tak, že „boli s ním“ (Mk 3,14). Mali jedinečnú príležitosť počúvať jeho slová a vidieť jeho činy, takže mohli vydávať svedectvo o ňom a o všetkom, čo videli a počuli (Ján 15,27). Prisľúbil im, že im pošle Ducha Svätého, ktorý im bude pripomínať, čo im hovoril a uvedie ich do všetkej pravdy, ktorú ich On nemohol naučiť (Ján 14,25.26; 16,12.13).

Pavel hovorí, že neskôr bol aj on pričlenený k tejto vybranej skupine. Videl zmŕtvychvstalého Pána na ceste do Damašku, a to mu dalo kvalifikáciu, ktorú potrebuje každý apoštol – bol svedkom vzkriesenia (Sk 1,21–26; 1Kor 9,1; 15,8.9). Skúsenosť na ceste do Damašku však znamenala preňho viac ako len obrátenie; bolo to jeho povolanie do apoštolskej služby. Kristus mu povedal: Lebo preto som sa ti zjavil, aby som si ťa vyvolil za služobníka a za svedka, aj toho, ako si ma videl, aj toho, ako sa ti ukážem, keď som ťa vytrhol zo židovského ľudu a z pohanov, ku ktorým ťa posielam otvárať im oči... (Sk 26,16–18). Pánove slová zneli: „Posielam ťa,“ *egó apostelló se*, čo doslovne znamená: apoštolujem ťa, čiže vymenúvam ťa za apoštola pre pohanov (por. Rim 11,13; Gal 1,15.16; 2,9).

Na toto povolanie Pavel nikdy nezabudol. Obhajoval svoje apoštolské poslanie a zvesť proti všetkým svojim ohováračom a neprestajne zdôrazňoval, že apoštolom ho urobil Kristus a nie ľudia (napr. Gal 1,1.11.12). Dokonca i v tejto chvíli, keď v ponížení píše list a čaká na cisárovo rozhodnutie, je tento obyčajný väzeň privilegovaným apoštolom Krista Ježiša, kráľa kráľov.

Pavel opisuje svoje apoštolstvo z dvoch hľadísk, pripomína Timoteovi jeho vznik a jeho cieľ.

Stal sa apoštolom z Božej vôle. Rovnaké slová (*dia thelématos theou*) použil na začiatku obidvoch listov do Korintu aj dvoch väzenských epíštol Efezským a Kolosenským. Skutočne, v deviatich z trinástich listov, vrátane prvého (Galatským) aj posledného (druhý list Timoteovi) hovorí, že sa apoštolom stal na základe Božej vôle, povolania alebo Božieho rozkazu. Bol neochvejne presvedčený od začiatku až do konca svojej apoštolskej dráhy, že za apoštola ho neustanovila ani cirkev, ani nijaký človek či skupina ľudí. Neustanovil sa zaňho ani on sám. Naopak, jeho apoštolský úrad mal pôvod vo večnej vôli i historickom povolaní všemocného Boha prostredníctvom Ježiša Krista.

Cieľ jeho apoštolskej služby úzko súvisí s „prísľubom života, ktorý je v Kristovi Ježišovi“. To znamená, že bol povolaný za apoštola, aby najprv sformuloval evanjelium a potom ho niesol iným. A evanjelium je dobrá správa pre umierajúcich hriešnikov, že Boh im sľúbil život v Ježišovi Kristovi. Je príznačné, že vo chvíli, keď apoštol stojí zoči–voči smrti, ju definuje ako prísľub života. Pretože tak to skutočne je. Evanjelium ponúka ľuďom život – pravdivý život, večný život – aj tu na Zemi, aj potom. Hľása, že tento život je „v Kristu Ježišovi“, ktorý nielen povedal, že on sám je život (Ján

14,6), ale, zdôrazňuje Pavel neskôr, „zahladil smrť a evanjelium vyviedol na svetlo život a neporušiteľnosť“ (10).

Evanjelium život nielen „ponúka“, „sľubuje“ ho všetkým, ktorí sú v Kristovi. Vyhlasuje ako dogmu: „Kto má Syna, má život“ (1 Jn 5,12). Je to tak, celú Bibliu môžeme charakterizovať ako Božský prísľub života, od prvej zmienky o strome života v 1Moj 3. kapitole až po poslednú kapitolu Zjavenia, v ktorej Bohom zachránení ľudia jedia zo stromu života a pijú živú vodu. Večný život je dar, „ktorý pravdivý Boh zaslúbil pred večnými vekmi“, ale teraz zjavil v zvesti evanjelia (por. verše 9.10; Tít 1,2.3; Rím 1,1.2).

Takto teda Pavel predstavuje sám seba. Je apoštolom Krista Ježiša. Apoštolom sa stal z Božej vôle, aby kázal evanjelium Božie, čiže „prísľub života, ktorý je v Kristu Ježišovi“.

2. TIMOTEUS, PAVLOVO MILOVANÉ DIEŤA (verše 2–8)

1*Timoteovi, milovanému synovi.*

2*Milosť, milosrdenstvo, pokoj od Boha Otca a od Krista Ježiša, nášho Pána.*

3*Ďakujem Bohu, ktorému s čistým svedomím slúžim v šlapajach predkov, keď sa neprestajne rozpomínam na teba v modlitbách, vo dne aj v noci 4 a pripomínajúc si tvoje slzy, túžim ťa uzrieť, aby som bol naplnený radosťou, 5* *Supomenutý súc na tvoju nepokryteckú vieru, ktorá prebývala najprv v tvojej starej matke Loide a v tvojej matke Eunike, ale presvedčený som, že aj v tebe. 6* *Preto ti pripomínam, aby si roznechoval v sebe dar Boží, ktorého sa ti dostalo, keď som skladal ruky na teba. 7* *Boh zaiste nedal nám ducha bojzlivosti, ale ducha moci a lásky a sebaovládania. 8* *Nehanbi sa teda za svedectvo o našom Pánovi, ani za mŕňa, Jeho väzňa, ale spolu so mnou v moci Božej znášaj protivenstvá za evanjelium.*

Pavel tu oslovuje Timotea „milovaný syn“ a na inom mieste „milované a verné dieťa“ (1Kor 4,17), pravdepodobne preto, že bol ľudským nástrojom Timoteovho obrátenia. Vysvetlenie, prečo Korint'anom píše „moje milované deti“, je jednoduché: „Lebo ja som vás evanjeliom splodil v Kristu Ježišovi“ (1Kor 4,14.15). Môžeme predpokladať, že keď Pavel na svojej prvej misijnej ceste navštívil Lystru, „a tam zvestoval evanjelium“ (Sk 14,6.7), Timoteus počul a aj prijal dobrú správu, takže keď Pavel o niekoľko rokov neskôr

navštívil Lystru znovu počas svojej druhej misijnej cesty, „bol tam učeník menom Timoteus“, ktorý už urobil taký pokrok v kresťanskom živote, že mu bratia v Lystre aj v Ikonii „vydávali dobré svedectvo“ (Sk 16,1.2).

Tomuto milovanému synovi teraz Pavel adresuje zvyčajný pozdrav „milosti ... a pokoja“ a v oboch listoch pripája tiež „milosrdenstvo“. Môžeme si byť istí, že tento trojitý pozdrav nie je len zdvorilostnou formulou používanou v listoch. Sú to totiž výstižné teologické termíny. Prezrádzajú nám veľa o žalostnom postavení človeka v hriechu a o tom, ako veľmi ho napriek tomu Boh miluje. Pretože ak milosť je Božia láskavosť voči podriadeným, milosrdenstvo sa prejavuje vo vzťahu k slabým a bezmocným, ktorí si sami nemôžu pomôcť. V Ježišových podobenstvách dobrý Samaritán preukázal milosrdenstvo obeti zbojníkov, milosrdenstvo prejavil aj kráľ svojmu služobníkovi, ktorý bol taký zadĺžený, že mu nemohol zaplatiť (Luk 10,37; Mt 18,33). A bolo to milosrdenstvo, ktoré obrátilo Saula z Tarzu, starého rúhača a prenasledovateľa. „Dostalo sa mi milosrdenstva,“ napísal vo svojom prvom liste Timoteovi (1Tim 1,13.16). Na druhej strane pokoj je uzmiernenie, obnovenie harmónie v životoch zničených spormi. Azda by sme tieto tri požehnanie Božej lásky mohli stručne vyjadriť ako milosť nehodným, milosrdenstvo bezmocným a pokoj nevyrovnaným, pretože „Boh Otec a Kristus Ježiš náš Pán“ spolu tvoria jediný prameň, z ktorého tento trojitý prúd vyteká.

Ďalší oddiel je veľmi osobný, apoštol uisťuje Timotea, že naňho stále spomína: „...keď sa neprestajne rozpomínam na teba v modlitbách“ (3) „...a pripomínajúc si tvoje slzy“ (4), „upomenutý súc na tvoju nepokryteckú vieru“ (5), „a kedykoľvek si na teba spomeniem, ďakujem Bohu“ (3).

Tento posledný bod je dôležitý. Naznačuje, že Pavel uznáva, že Boh urobil Timotea tým, čím je. Timoteus nebol apoštol ako Pavel. Jasne to dávali na vedomie, keď spolu písali listy zborom, napr. Kolosenským: „Pavel, apoštol Krista Ježiša vôľou Božou a brat Timoteus...“. Timoteus bol kresťanský brat. Bol aj kazateľ, misiónár a apoštolov zástupca. A Boh do jeho života zasahoval, len tak mohol byť týmto všetkým. Pavel v tomto odseku priamo i nepriamo spomína štyri hlavné vplyvy, ktoré prispeli k formovaniu Timotea.

a) Rodičovská výchova

Pavel hovorí v tomto odseku o svojom vlastnom aj o Timoteovom pôvode, o svojich „predkoch“ (3), o Timoteovej matke a starej matke (5). Je to správne, pretože každý človek je vo veľkej miere produktom dedičných vplyvov. Najväčší vplyv na naše formovanie má naša rodina a náš domov. Preto dobré životopisy nikdy nezačínajú so subjektom, ale s jeho rodičmi a často aj starými rodičmi. Je pravda, že nikto nemôže zdediť vieru svojich rodičov tým spôsobom, že zdedí niektoré aspekty ich osobností. Ale rodičia môžu priviesť dieťa k viere tak, že ho budú učiť, dávať mu príklad a modliť sa zaň.

Timoteus mal bohabojný domov. Lukáš píše, že pochádzal z miešaného manželstva, otca mal Gréka a matku Židovku (Sk 16,1). Otec bol pravdepodobne neveriaci, ale matka Eunika, veriaca Židovka, sa stala kresťankou. Ešte skôr ako ona sa zrejme obrátila jeho stará matka Lois, keďže Pavel hovorí o nepokryteckej viere všetkých troch generácií (5). Možno, že stará matka, matka i syn vďačili za svoje obrátenie Pavlovi, keď priniesol evanjelium do Lystry. Ešte prv ako tieto pobožné židovské ženy uverili v Ježiša Krista, však učili Timotea zo Starého zákona, takže „od detstva poznal sväté písma“ (3,15). Kalvín to pekne komentuje: „Timotea vychovávali v detstve takým spôsobom, že sa bohabojnosť spolu s materinským mliekom“ [Kalvín, s.292. Por. s.242, kde je obdobný komentár k 1Tim 4,6].

Pavel by mohol povedať takmer to isté o sebe. Slúžil Bohu „s jasným vedomím“, tak ako jeho predkovia. Nepochybne sa jeho viera stala bohatšou, plnšou a hlbšou, keď mu Boh zjavil Krista. A predsa vo svojej podstate to je tá istá viera, akú poznáme zo Starého zákona, ako bola viera Abraháмова a Dávidova; argumentuje v štvrtej kapitole listu Rimanom, pretože to bol ten istý Boh, v ktorého všetci verili. Netreba sa čudovať, keď pred prokurátorom Félixom vyhlásil: „Slúžim Bohu svojich otcov“ (Sk 24,14; por. 26,6). Treba, aby sme si to pripomínali, keď dnes svedčíme Židom. Obrátenie Žida ku Kristovi nie je v nijakom zmysle nelojálnym činom voči jeho predkom; je skôr naplnením viery a nádejí jeho predkov.

Vráťme sa však ku Timoteovi: v prvom rade vplývala naňho výchova v rodine, najmä zo strany matky a starej matky, ktoré úprimne verili v Pána Ježiša a od detstva ho učili Písmam. Aj dnes každý, kto sa narodil a vyrástol v kresťanskej rodine, dostal od Boha nesmierne veľké požehnanie.

b) Jeho duchovné priateľstvo

Po rodičoch nás najväčšmi ovplyvňujú priatelia, najmä ak sú v určitom zmysle aj našimi učiteľmi. A Timoteus mal v Pavlovi vy-nikajúceho učiteľa a priateľa zároveň.

Už sme videli, že Pavel bol Timoteovým duchovným otcom. Keď ho priviedol ku Kristu, neopustil ho, ani naňho nezabudol. Naopak, ustavične si naňho spomína, ako v tejto pasáži niekoľko ráz opakuje. Vzal ho so sebou na cesty a vychovával ho ako svojho učeníka. Keď sa naposledy lúčili, Timoteus nemohol zadržat' slzy. A teraz si Pavel vo dne aj v noci pripomína jeho slzy a túži ho uvidieť, aby mohol byť znovu naplnený radosťou (4). Medzitým sa zaňho neprestajne modlí (3) a z času na čas mu píše listy, v ktorých mu radí a povzbudzuje ho, tak ako aj v tomto.

Takéto kresťanské priateľstvo – spoločný život, listy a modlitby, ktorými sa prejavovalo – malo na mladého Timotea nepochybne mocný formujúci vplyv, posilňovalo ho a povzbudzovalo v jeho kresťanskom živote a službe.

Ja sám som Bohu hlboko vďačný za muža, ktorý ma priviedol ku Kristovi, a za mimoriadnu starostlivosť, s akou sa mi venoval v prvých rokoch môjho kresťanského života. Takmer sedem rokov mi písal každý týždeň. Každý deň sa za mňa modlil a myslím, že to robí dodnes. Až teraz začínam tušiť, ako veľmi som mu – v Bohu – zaviazaný, tomuto vernému priateľovi a pastierovi.

c) Jeho zvláštne obdarovanie

Od nepriamych nástrojov, ktoré Boh použil na formovanie Timoteovho kresťanského charakteru (rodičia a priatelia) sa teraz Pavel obracia k priamemu daru, ktorý mu dal Boh. „Preto ti pripomínam, aby si rozniecovaľ v sebe dar Boží, ktorého sa ti dostalo, keď som skladal ruky na teba“ (6). Čo bolo týmto darom Božej milosti, touto *charizmou*, presne nevieme, a to pre tú jednoduchú príčinu, že o tom Biblia nehovorí. Nesmieme prekračovať hranice Písma. Ale môžeme hádať, pokiaľ budeme uznávať, že naše dohady budú mať len pokusný charakter. Z tohto verša i z podobnej zmienky v 1Tim 4,14 jasne vyplýva, že tento dar dostal, keď Pavel a niektorí „starší“ (pravdepodobne z Lysterského zboru) skladali naňho ruky. Oidva verše hovoria o skladaní rúk a vzťahujú sa očividne na čosi, čo by sme mohli nazvať Timoteovou „ordináciou“ alebo „menovaním“. Ak v tomto máme pravdu, potom dar, o ktorom uvažujeme, bol „dar vysvätenia“, súvisiaci s jeho duchovným úradom. Pavel má možno

na mysli skutočne kazateľskú službu, do ktorej bol Timoteus skladaním rúk uvedený. Úrad duchovného pastiera a kazateľa, ako aj úrad apoštolský a prorocký sú dary Božej milosti (Ef 4,7.11). Pavlove slová sa však môžu vzťahovať aj na evanjelizačný dar, keďže čoskoro začne povzbudzovať Timotea, aby plnil povolanie evanjelistu, a tak si konal službu (4,5). Vzápätí však pokračuje a hovorí o Duchu, ktorého nám Boh dal (7), takže možno má na mysli zvláštne obdarovanie alebo pomazanie Duchom, ktorého sa Timoteovi dostalo pri jeho posvätení a ktorý ho mal vyzbrojiť do služby. Osobne sa nazdávam, že Timoteovu *charizmu* najvýstižnejšie charakterizuje Alfred Plummer ako zmocnenie a silu byť služobníkom Kristovým [Plummer, s.314]. Čiže zahŕňa aj duchovný úrad, aj duchovnú vý-zbroj potrebnú na jeho vykonávanie.

Prichádzame teda k poznaniu, že človek nie je len tým, za čo vďačí svojim rodičom, priateľom a učiteľom, ale aj tým, čím ho urobil Boh, keď ho povolal do určitej služby a dal mu potrebnú duchovnú vý-zbroj.

d) Jeho osobná disciplína

Všetky Božie dary – telesné aj duchovné – je však potrebné rozvíjať a používať. Podobenstvá nášho Pána o talentoch a hrivnách jasne ilustrujú povinnosť slúžiť, odmenu za vernosť a nebezpečenstvo lenivosti. Preto Pavel vo svojom prvom liste hovorí Timoteovi, aby nezanedbával svoj dar (4,14) a vo svojom druhom liste, aby ho rozniecovaľ (1,6). Dar prirovnáva k ohňu. Grécke sloveso *anazópureó*, ktoré sa v Novom zákone nevyskytuje na nijakom inom mieste, nemusí nevyhnutne znamenať, že Timoteus nechal oheň vyhasnúť a že teraz musí dúchať do žeravej pahreby, aby plamene znovu vzbĺkli. Predpo-na *ana* môže naznačovať práve tak prehrabať oheň ako roznieť ho. Pavel zrejme napomína Timotea, aby neprestal dúchať do pahreby a udržiaval vnútorný oheň tým, že ho bude rozniecovať – čiže bude svoj dar svedomito používať, modliť sa za jeho obnovenie a očakávať na Boha.

Pavel vzápätí pripája vysvetlenie svojej žiadosti: „Boh zaiste nedal nám ducha bojzlivosti, ale ducha moci a lásky a sebaovládania“ (7). Už sme sa zmienili o problémoch vyplývajúcich z mladosti, slabého zdravia a povahy, s ktorými bojzlivý Timoteus musí zápasit'. Zjavne bol veľmi plachý a citlivý a zodpovednosť bola preňho ťažkým bremenom. Možno sa obával aj duchovných výstrelkov a výstredností. Preto ho Pavel musí nielen povzbudzovať, aby rozne-

coval svoj dar, ale aj ubezpečovať ho, že sa nemusí báť používať ho.

Prečo sa nemá báť? Nuž preto, že zbabelosť nemá s kresťanstvom nič spoločné [Barrett, s.94]. Alebo, ako hovorí Pavel, pretože nám bol daný Duch Boží. Všimnite si, že hoci zvláštny duchovný dar bol daný Timoteovi, dar Ducha ako takého bol daný nám, nám všetkým, ktorí sme v Kristu. A tento Duch, ktorého Boh dal nám všetkým, nie je duchom „bojazlivosti“, ale duchom moci a lásky a sebaovládania. Pretože je Duchom moci, môžeme sa spoľahnúť, že nám dá silu konať svoju službu. Pretože je Duchom lásky, musíme použiť Božie zmocnenie a silu na to, aby sme slúžili ostatným, a nie presadzovali vlastné názory a boli namyslení. A pretože je Duchom sebaovládania, musíme jeho zmocnenie používať s patričnou vážnosťou a sebadisciplínou.

Dosiaľ sme sa zamýšľali, čo nám prvých sedem veršov listu hovorí o týchto dvoch mužoch, Pavlovi a Timoteovi, a o ich vlastnostiach. Pavel vyhlasuje o sebe, že je apoštol Krista Ježiša z Božej vôle, podobne ako predtým povedal, že z milosti Božej je tým, čím je (1Kor 15,10). A celý súbor faktov urobil z Timotea to, čím bol – bohabojná výchova, Pavlovo priateľstvo a vedenie, Boží dar a jeho vlastná sebadisciplína pri jeho roznečovaní.

Tak je to v podstate s celým Božím ľudom. Možno že na Pavlovi a Timoteovi najväčšmi záráža spojenie božskej suverénnosti a ľudskej zodpovednosti, zjavenia a skúsenosti, týchto dvoch faktov, ktoré je tak ťažko spojiť a takmer nemožné usporiadať do nejakého logického učenia.

Pavel mohol písať o Božej vôli a tvrdiť, že tým, čím je, ho urobila Božia milosť. Ale bezprostredne nato dodáva: „A Jeho milosť nebola pri mne daromná. Veď viac som sa napracoval ako oni všetci, ale nie ja, lež milosť Božia, ktorá je so mnou“ (1Kor 15,10). To znamená, že k Božej milosti pridal svoju usilovnú prácu, aj keď v skutočnosti jeho prácu inšpirovala Božia milosť.

S Timoteom to bolo podobne. Jeho matka a stará matka ho učili z Písma a viedli ho k obráteniu. Vďaka Pavlovi sa skutočne obrátil. Apoštol mu pomáhal, modlil sa zaňho, písal mu, vychovával ho a napomínal. A Boh mu dal pri jeho vysvätení zvláštny dar. Ale napriek tomu Timoteus sám musel v sebe tento božský dar roznečovať. Musel k Božím darom pridať vlastnú sebadisciplínu.

Ani s nami to nie je inak. Či sme dostali od Boha veľa alebo málo, buď priamo ako telesný či duchovný dar, alebo nepriamo

prostredníctvom rodičov, priateľov a učiteľov, musíme k Božej milosti pridať svoje aktívne úsilie a ustavične roznečovať v sebe vnútorný oheň. Inak sa nikdy nestaneme takými mužmi a ženami, akých nás Boh chce mať, ani nebudeme môcť konať službu, ktorú nám určil.

V nasledujúcich veršoch Pavel od rôznych faktorov, ktoré prispeli k formovaniu Tomotea, pristupuje k pravde evanjelia a k Timoteovej zodpovednosti zaň. Prv ako definuje, čo je evanjelium, prosí Timotea, aby sa zaň nehanbil (8). Timoteovu službu má charakterizovať skôr utrpenie ako hanba. Môže byť mladý, chorľavý, nesmelý a slabý. Môže cítiť obavy pred úlohami, ku ktorým bol povoláný. Ale Boh ho sformoval a obdaroval pre kazateľskú službu. Preto sa nesmie za ňu hanbiť ani báť sa ju vykonávať.

To znamená, že Timoteus sa nesmie hanbiť za Krista, „za svedectvo o našom Pánovi“. Každý kresťan je Kristov svedok a kresťanské svedectvo je v podstate svedectvom Kristovi alebo o Kristovi (por. Jn 15,26.27; Sk 1,8). Takže každý kresťan musí byť ochotný a pripravený, ak to bude potrebné, byť „bláznom pre Krista“ (1Kor 4,10); nemusí byť bláznom pre nikoho iného.

Ak sa Timoteus nemá hanbiť za Pána, nemá sa hanbiť ani za Pavla. Stáva sa totiž, že sme hrdí na Krista, ale hanbíme sa za jeho ľud a prekáža nám, keď ho spájajú s nami. Zdá sa, že keď Pavla znovu zatkli a dali do reťazí, takmer všetci stúpenci sa od neho odvrátili (1,15). Teraz prosí Timotea, aby nenasledoval ich príklad. V očiach ľudí môže byť cisárovým väzňom; v skutočnosti je však Pánovým väzňom, je jeho dobrovoľným zajatcom a vo väzení ho držia len s Kristovým zvolením a pre Krista. (Počas svojho predchádzajúceho domáceho väzenia v Ríme Pavel sám seba nazýval „väzeň pre Krista Ježiša“ v Ef 3,1 a Filém 1,9, tak ako tu je „jeho väzeň“, kým v Ef 4 použil výraz „väzeň v Pánu“ (*en kurió*), čím chce možno vyjadriť, že bol uväznený pre svoje spojenie s Kristom.

Ani Timoteus sa nesmie hanbiť za evanjelium, ale má byť pripravený znášať útrapy kvôli nemu. Hoci je slabý, posilní ho moc Božia, aby v protiventstvách obstál. Utrpeniu sa totiž nemôže vyhnúť, pretože evanjelium ukrižovaného Krista – niektorým bláznovstvo, iným pohoršenie (1Kor 1,23) – vždy vyvoláva odpor. A keď sa ľudia stavajú proti posolstvu, stavajú sa prirodzene aj proti poslom, ktorí potom „trpia s trpiacim evanjeliom“. [Moule, s. 45. 72]

Aj dnes sú kresťania pokúšaní, podobne ako bol Timoteus, aby sa hanbili, a to trojakým spôsobom: za Kristovo *meno*, ktorému sme

povolání svedčit, za ľud Kristov, ku ktorému patríme, ak patríme k Nemu, a za *evanjelium* Kristovo, ktoré nám bolo zverené, aby sme ho šírili.

Pokúšenie je silné a zákerné. Keby ho Timoteus nebol cítil, Pavel by ho nemusel takto napomínať. Keby bolo Pavlovi celkom cudzie, potom by nebol pred niekoľkými rokmi tak dôrazne vyhlásil: „Veď ja sa nehanbím za evanjelium Kristovo, lebo mocou Božou je ono na spasenie každému veriacemu“ (Rim 1,16). Skutočne, keby toto pokúšenie nebolo také ľudsky prirodzené, Pán Ježiš by nebol musel vysloviť vážne varovanie: „Kto by sa v tomto cudzoložnom, hriechom pokolení hanbil za mňa a za moje reči, za toho sa bude hanbiť aj Syn človeka, keď príde v sláve svojho Otca a so svätými anjelmi“ (Mk 8,38). My všetci sme citlivejší na verejnú mienku, než sme ochotní pripustiť, a často sa až priveľmi ľahko skloníme pod jej tlakom, ako trstina ohýbaná vo vetre.

V ďalších veršoch Pavel podrobnejšie hovorí o evanjeliu, za ktoré sa Timoteus nemá hanbiť a pre ktoré musí znášať utrpenie. Najprv načrtáva jeho hlavné znaky (9.10), potom pristupuje k našej zodpovednosti vo vzťahu k nemu (11–18). Toto sú teda dve témy zostávajúcej časti kapitoly: Božie evanjelium a naša povinnosť.

3. BOŽIE EVANJELIUM (verše 9–10)

9...*On nás zachránil a povolal svätým povolaním, nie pre naše skutky, ale podľa svojho predsavzatia a podľa milosti, ktorá nám pred večnými vekmi bola daná v Kristu Ježišovi 10 a teraz sa stala známou v zjavení nášho Spasiteľa Krista Ježiša, ktorý zahladil smrť a evanjeliom vyviedol na svetlo život a neporušiteľnosť.*

Zvláštne, že Pavel od evanjelia hneď prechádza k ústrednému vyhláseniu „On nás zachránil“. Ale naozaj sa nedá hovoriť o evanjeliu a nepokračovať tým istým duchom o spasení. Evanjelium je totiž dobrá spáva o spasení alebo dobrá správa o našom Spasiteľovi Kristovi Ježišovi (10). Už od tých čias, ako na Vianoce prvý raz zaznela radostná zvesť, že sa narodil „Spasiteľ, ktorý je Kristus Pán“ (Lk 2,10.11), Ježišovi nasledovníci chápali jej hlavný význam. Pavel sám nikdy nezakolísal. V Pisidskej Antiochii počas svojej prvej misijnej cesty nazval evanjelium „slovom spasenia.“ Vo Filipis počas druhej misijnej cesty jeho a jeho spoločníkov opisovali ako „služobníkov

Najvyššieho Boha, ktorí vám zvestujú cestu spasenia“. A keď písal Efežanom z Ríma, nazval slovo pravdy „evanjeliom o svojej spáse“ (Sk 13,26; 16,17; Ef 1,13).

Tak aj na tomto mieste, keď píše o evanjeliu, vyjadruje sa terminológiou, ktorá je nám už známa z predchádzajúcich listov a hovorí, že sme spasení v Kristu Ježišovi podľa Božieho predsavzatia a milosti, pretože nás povolal, nie pre naše skutky. Jeho evanjelium je rovnaké v poslednom liste (druhý list Timoteovi) ako v prvom (list Galatským). Postupom rokov sa nezmenilo. Je len jedno evanjelium spasenia. A hoci oba výrazy „evanjelium“ a „spasenie“ by dnes bolo treba nahradiť termínmi, ktoré moderný človek môže pochopiť, nemáme právo zmeniť podstatu nášho poslania. Ak si pozornejšie všimneme, ako Pavel vysvetľuje evanjelium Božie v týchto veršoch, uvidíme, že definuje jeho charakter (čo je to), jeho zdroj (odkiaľ prichádza) a jeho základ (na čom spočíva).

a) Charakter spasenia

Musíme dať o súvislosti tri vety, ktoré hovoria, že On nás „zachránil“, „povolal nás svätým povolaním“ a „vyviedol na svetlo život a neporušiteľnosť“. Jasne nám odhaľujú, že spasenie je oveľa viac ako odpustenie. Boh, ktorý nás zachránil, nás tiež súčasne „povolal svätým povolaním“, t.j. povolal nás, aby sme boli svätými. Kresťanské povolanie je sväté povolanie. Keď Boh volá človeka k sebe, volá ho zároveň k svätosti. Pavel kládol na to vo svojich predchádzajúcich listoch veľký dôraz. „Lebo Boh nás nepovolal k nečistote, ale k posväteniu.“ „Pretože my všetci sme povolaní svätí,“ sme povolaní, aby sme žili ako posvätení, oddelený ľud Boží (1 Tes 4,7; 1 Kor 1,2). Ale ak je posvätenie neoddeliteľnou súčasťou Božieho plánu spasenia, rovnako je ňou aj „neporušiteľnosť“, o ktorej píše v nasledujúcom verši (10). Skutočne, „odpustenie“, „svätosť“ a „neporušiteľnosť“ sú tri aspekty veľkého Božieho spasenia.

Je nevyhnutné zachrániť termín „spasenie“ pred úbohými a prázdnyimi pojmi, na ktoré ho chceme degradovať. „Spasenie“ je vznešené slovo, vyjadrujúce rozsiahly Boží zámer, podľa ktorého ospravedlňuje, posväcuje a oslavuje svoj ľud. Ako prvé nám odpúšťa naše previnenia a prijíma nás ako spravodlivých vo svojich očiach prostredníctvom Krista a potom nás postupne pretvára svojím Duchom na obraz svojho Syna, až napokon budeme spolu s Kristom v nebi, v novom tele v novom svete. Nesmieme zmenšovať veľkosť takéhoto „veľkého spasenia“ (Žid 2,3).

b) Zdroj spasenia

Odkiaľ prichádza také veľké spasenie? Pavel odpovedá: „Nie pre naše skutky, ale podľa svojho predsavzatia a podľa milosti, ktorá nám pred večnými vekmi bola daná v Kristu Ježišovi“ (9). Ak by sme chceli sledovať riekú spasenia k jej prameňu, museli by sme sa vrátiť do hlbokkej minulosti. Apoštol použil slovné spojenie „pred večnými vekmi“ [pro chronón aióniôn. Rovnaký výraz použil v Tít 1,2 vo vzťahu k Božiemu prísľubu života. Por. Rim 16,25].

Aby podčiarkol nezvratnú pravdu, že Boh si nás predurčil a vyvolil pre večnosť, nielen dočasne, Pavel použil aoristové prídastie, čím chcel naznačiť, že Boh nám v Kristu skutočne dal niečo (*dotheiasan*) z celej večnosti. To, čo nám dal, bolo podľa jeho predsavzatia a podľa milosti, čo je *hendiadys* pre predsavzatie milosti. Jeho predsavzatie zachrániť nás nebolo náhodné, ale bolo z milosti [Pozri Rim 8,28; 9,11 a Ef 1,11, kde sú iné príklady Božieho predurčenia, jeho spasiteľného „predsavzatia“ (*prothesis*)]. Je preto zjavné, že zdrojom nášho spasenia nie sú naše skutky. Pretože Boh nám prikázal milosť prv, ako sme sa narodili a mohli urobiť nejaké dobré skutky, čiže naozaj „pred večnými vekmi“.

Musíme priznať, že učenie o vyvolení je pre obmedzený ľudský rozum veľmi ťažké. Ale je to nezvratná biblická dogma. Zdôrazňuje, že za spasenie vďačíme iba Božej milosti a nie ľudským zásluhám; nie našim skutkom, vykonaným v čase, ale Božiemu predsavzatiu, urobenému vo večnosti, „tomu predsavzatiu“, ako to vyjadril biskup Ellicott, „ktoré nebolo inšpirované ničím zvonka, ale povstalo z najhlbších hĺbok božskej *eudokia*“ [Ellicott, s. 115; *eudokia* „dobrá vôľa“]. Alebo, podľa E. K. Simpsona, „Pánove voľby majú svoje nevyspytateľné príčiny, ale nezakladajú sa na prirodzenej spôsobilosti vyvolených“ [Simpson, s.125]. Z tohto hľadiska sa Božie predsavzatie vyvolíť si niektorých ľudí musí javiť ľuďom tajomné, pretože nemôžeme si robiť nárok na pochopenie tajomných myšlienok a rozhodnutí Božej mysle. Nech je to akokoľvek, učenie o vyvolení nie je v Písme nato, aby podnietilo našu telesnú zvedavosť a poplietlo nás, ale vždy má praktický cieľ. Na jednej strane vyvoláva hlbokú pokoru a vďačnosť, lebo znemožňuje chvastanie. Na druhej strane prináša pokoj a istotu, keďže nič tak nemôže utíšiť naše obavy, či sa nám podarí vytrvať, ako vedomie, že naša bezpečnosť ani najmenej nezávisí od nás samých, ale od Božieho predsavzatia a milosti.

c) Základ spasenia

Naše spasenie je pevne zakotvené v historickom čine, ktorý vykonal Ježiš Kristus, keď prišiel na Zem prvý raz. Aj keď nám Boh dal svoju milosť v Kristu Ježišovi „pred večnými vekmi“, „prejavil“ ju v čase, „teraz“, prostredníctvom príchodu toho istého Krista Ježiša, nášho Spasiteľa. Obe božské štádiá boli v Kristu a skrze Ježiša Krista, ale darovanie bolo večné a tajné, kým prejavenie bolo historické a verejné.

Čo teda Kristus robil, keď sa zjavil a pokračoval v manifestovaní Božieho večného predsavzatia milosti? Na toto dáva Pavel v desiatom verši dvojnásobnú odpoveď. Po prvé, Ježiš Kristus zahladil smrť. Po druhé, vyviedol na svetlo život a neporušiteľnosť.

Ako prvé Kristus zahladil smrť. „Smrť“ je v skutočnosti to jediné slovo, ktoré súhrne vyjadruje náš ľudský údel ako výsledok hriechu. Pretože smrť je „odplata, krutý trest za hriech“ (Rim 6,23). A to platí o každej forme, ktorú smrť na seba berie. Pretože Písmo hovorí o trojakej smrti. Existuje fyzická smrť, oddelenie duše od tela. Je duchovná smrť, oddelenie duše od Boha. A je večná smrť, t.j. večné oddelenie duše aj tela od Boha. Príčinou každej je hriech; smrť je hroznou, aj keď spravodlivou odplatou za hriech.

Ale Ježiš Kristus „zahladil“ smrť. To neznamená, že ju zrušil, ako vieme z našej každodennej skúsenosti. Hriešnici sú dosiaľ mŕtvi pre vlastné prestúpenia a hriechy (Ef 2,1.2), až dovtedy, kým ich Boh neobživí v Kristovi. Všetky ľudské bytosti fyzicky umierajú a budú aj naďalej umierať, s výnimkou generácie, ktorá bude žiť, keď sa Kristus vráti v sláve. A niektorí umrú „tou druhou smrťou“, čo je jeden zo strašných výrazov použitých v knihe Zjavenia pre peкло (napr. Zj 20,14; 21,8). Ako Pavel už skôr napísal, smrť bude definitívne zrušená až v budúcnosti ako posledný nepriateľ Boží, ktorý bude zničený (1Kor 15,26). Až pri Kristovom návrate a vzkriesení mŕtvych budeme môcť volať s radosťou „Pohltená je smrť vo víťazstve“ (1Kor 15,54; Zj 21,4).

Pavel však v tomto verši radostne vyhlasuje, že Kristus pri svojom prvom príchode smrť definitívne porazil a zvrhol. Grécke sloveso *katargeó* nie je samo o sebe rozhodujúce, pretože ho možno použiť v rôznych významoch, ktoré závisia od kontextu. Ale jeho prvý a hlavný význam je „urobiť neúčinným, bezmocným“ alebo „zba-viť účinnosti“. Preto Pavel môže smrť pripodobniť ku škorpiónovi bez jedovatého oštieňa a k vojenskému veliteľovi, ktorého armáda bola porazená, a môže vyzývavo zvolať: „Kde je, ó smrť, tvoje víťazstvo?“

Kde je, ó smrť, osteň tvoj“ (1Kor 15,55). Lebo Kristus „zlomil moc smrti“.

Je dozaista príznačné, že to isté sloveso *katargeó* je v Novom zákone použité v súvislosti s diablom a naším hriešnym telom, ako aj v súvislosti so smrťou (Žid 2,14; Rim 6,6). Ani diabol, ani naše hriešne telo, ani smrť neboli zrušené, ale mocou Kristovou bola zlomená ich tyrania, takže ak sme v Kristovi, môžeme byť oslobodení.

Zamyslime sa teraz nad tým, ako Kristus „zrušil“ alebo „zničil“ smrť.

Fyzická smrť už nie je hrozným strašidlom, akým pre nás bola a akým sa doteraz javí mnohým, ktorých Kristus ešte neoslobodil. Pre strach zo smrti sú zotročení po celý život (Žid 2,15). Ale pre ľudí veriacich v Krista znamená smrť len usnutie v Kristovi. Je vlastne ziskom, pretože je bránou k životu s Kristom, ktorý je oveľa lepší. Je to jedna z vecí, ktoré si môžeme prisvojiť, ak sme Kristovi (1Tes 4,14.15; Fil 1,21.23; 1Kor 3,22.23). Smrť sa stala takou neškodnou, že Ježiš môže povedať, že veriaci „aj keď umrie, neumrie naveky“ (J 11,25.26). Jedno je úplne isté, a to, že smrť nás nikdy neodlúči od lásky Božej, ktorá je v Kristovi (Rim 8,38.39).

Pre veriacich v Krista duchovná smrť ustúpila večnému životu, ktorý je spojením s Bohom začatým na zemi a dokonaným v nebesiach. Okrem toho tým, ktorí sú v Kristovi, druhá smrť neuškodí, pretože už prešli zo smrti do života (Zj 2,11; J 5,24; 1J 3,14).

Po druhé, Kristus evanjeliom vyviedol na svetlo život a neporušiteľnosť.

Toto je pozitívne riešenie. Svojou smrťou a vzkriesením Kristus zahladil smrť. A prostredníctvom evanjelia teraz zjavuje, čo urobil, a ponúka ľuďom život a nesmrteľnosť, ktorú pre nich získal. Nie je celkom jasné, či treba rozlišovať medzi výrazmi život a neporušiteľnosť. Môžu byť synonymné, pričom druhý výraz určuje prvý. To znamená, že život, ktorý pre nás Kristus získal a teraz nám odkrýva a ponúka prostredníctvom evanjelia, je večný, je to nesmrteľný a neporušiteľný život. Iba Boh sám je nesmrteľný. Ale Kristus ponúka nesmrteľnosť ľuďom. Dokonca i naše telá po vzkriesení sa stanú nesmrteľnými (1Kor 15,42.52–54). Podobne aj dedičstvo, ktoré je nám odložené v nebesiach (1Pt 1,4). Na druhej strane, ako píše C. K. Barrett: „Život sa možno vzťahuje na nový život, ktorý je možný na tomto svete, kým nesmrteľnosť na jeho predĺženie po smrti.“ Nech chápeme tieto slová akokoľvek, obe nám osvetľuje alebo zjavuje evanjelium. V Starom zákone nachádzame veľa zmienok o živote

po smrti, a je tu niekoľko svetlých zábleskov viery, ale celkovo bolo starozákonné zjavenie, podľa biskupa Moula, relatívnym šerom. Teraz však evanjelium vrhlo záplavu svetla na nesmrteľný život, ktorý nám ponúka Kristovo víťazstvo nad smrťou.

Aby sme mohli doceniť plnú silu tohto kresťanského tvrdenia, musíme si pripomenúť, kto je jeho pôvodcom. Kto je ten, čo tak zasvätené píše o živote a smrti, o zrušení smrti a zjavení života? Je to ktosi, kto sám stojí zoči-voči smrti. Každý deň môžu nad ním vyniesť rozsudok. V ušiach mu už znie posledné predvolanie. Vo svojich predstavách už vidí záblesk katovho meča. A predsa v bezprostrednej blízkosti smrti nahlas volá: „Kristus zahladil smrť!“ Toto je víťazná kresťanská viera!

Ako veľmi želáme súčasnej cirkvi, aby znovu získala stratenú istotu o víťazstve Ježiša Krista a zvestovala túto dobrú správu svetu, v ktorom sa o smrti nesmie hovoriť. Časopis *The Observer* venoval v októbri 1968 celé jedno číslo problematike smrti a poznamenáva: Hoci moderná spoločnosť nie je na smrť vôbec pripravená, urobila zo samotného tohoto slova takmer tabu... všetok náš talent vynakladáme na to, aby sme zabudli na to, že musíme umrieť – a keď príde náš čas, reagujeme na smrť najrozmanitejším spôsobom, od nepriemeraného banalizovania až po úplnú beznádej.

Jedným z najspofahlivejších testov, ktorý možno použiť na akékoľvek náboženstvo, je odpoveď na otázku, aký zaujíma postoj k smrti. A preverovaná týmto testom veľká časť kresťanov so svojimi čiernymi šatami, smútočnými spevmi a zádušnými omšami by neobstála. Iste, umieranie môže byť veľmi nepríjemné a strata blízkeho človeka vyvoláva trpký zármutok. Ale smrť ako taká bola zavrhnutá a „blahoslavení sú mŕtvi, ktorí odteraz v Pánovi umierajú“ (Zj 14,13). Správny epitaf pre veriaceho v Krista nie je bezútešná a neurčitá prosba R.I.P. (*requiescat in pace*, nech odpočíva v pokoji), ale radostné a jasné vyhlásenie C.A.D. (Kristus zahladil smrť), alebo – ak dávate prednosť klasickým jazykom – jeho grécky či latinský ekvivalent.

Také je teda spasenie, ktoré nám evanjelium ponúka a ktoré nám patrí v Kristu. Je preňho typické znovuzrodenie človeka a jeho posvätenie v Kristu tu na Zemi i po smrti. Jeho zdrojom je Božie večné predsavzatie z milosti. Jeho základom je Kristov historický príchod a zahladenie smrti.

Spojením týchto veľkých pravd sa nám odhalí päť stupňov, cez ktoré sa Božie spasiteľné predsavzatie uskutočňuje. Prvý stupeň je večný dar milosti, ktorý sme dostali v Kristu. Druhý je historický príchod Krista, ktorý prišiel, aby zahladil smrť svojou smrťou a zjavením. Tretím stupňom je Božie osobné pozvanie hriešnikov prostredníctvom kázaného evanjelia. Štvrtý stupeň je mravné posvätenie veriacich Svätým Duchom. A piaty je konečná nebeská dokonalosť, ktorou sa sväté povolanie završuje.

Pavel načrtáva Božie predsavzatie milosti vo veľkolepom oblúku od večnosti cez historické dokonanie v Ježišovi Kristovi a v kresťanovi až ku konečnému osudu s Kristom a ako Kristus v budúcej neporušiteľnosti. Či nie je úžasné, že hoci Pavlovo telo bolo obmedzované tesným priestorom podzemnej kobky, jeho srdce a myseľ sa dvíhajú k večnosti?

4. NAŠA POVINNOSŤ VO VZŤAHU K BOŽIEMU EVANJELIU (verše 11–18)

11*Preň som bol ustanovený ja ako kazateľ, apoštol a učiteľ pohanov. 12Preto aj toto trpím, ale sa nehambím, lebo viem, komu som uveril, a som presvedčený, že má moc zachovať, čo mi bolo zverené, až do onoho dňa. 13Vzoru zdravých rečí, ktoré si počul odo mňa, drž sa vo viere a láske, ktorá je v Kristu Ježišovi. 14Svoje dobré poradenie chráň si skrze Ducha svätého, ktorý prebýva v nás.*

15*Vieš, že sa odvrátili odo mňa všetci, ktorí sú v Ázii. Z nich je Fygelos a Hermogenes. 16Domu Oneziforovmu nech Pán udelí milosrdenstvo, lebo ma často obživil a nehanbil sa za moje okovy, 17ale keď prišiel do Ríma, horlive ma hľadal, aj našiel. – 18Pán nech mu dá nájsť milosrdenstvo v onen deň u Pána; a koľko sa mi naposluhoval v Efeze, sám najlepšie vieš.*

Keby sme sa Pavla spýtali, čo je hlavnou povinnosťou človeka vo vzťahu k evanjeliu, akiste by odpovedal, že prijať ho a žiť podľa neho. Ale v tomto prípade mu nejde o to, čo má robiť neveriaci, ale o to, aká je povinnosť kresťana vo vzťahu k evanjeliu, keď ho už prijal. Na túto otázku dáva Pavel tri odpovede.

a) Povinnosť zvestovať evanjelium (verš 11)

Ak život a neporušiteľnosť, ktoré Kristus získal, „vyviedol na svetlo evanjeliom“, potom je mimoriadne dôležité, aby sme toto evanjelium zvestovali. Pavel pokračuje: „Preň som bol ustanovený ja ako kazateľ, apoštol a učiteľ pohanov.“ To isté spojenie slov nachádzame v 1Tim 2,7 a v oboch prípadoch Pavel používa dôrazné *egó*, nepochybne preto, aby vyjadril pocit svojho údivu nad tým, že sa mu dostalo tohto privilégia [Guthrie s.73]. Azda sa nám podarí ukázať spojitosť medzi týmito troma úlohami, apoštolom, kazateľom a učiteľom, ak povieme, že apoštolovia formulovali evanjelium, kazatelia ho zvestovali ako poslovia a učitelia systematicky vyučujú ľudí jeho pravdám a etickým aspektom.

Dnes nemáme apoštolov Krista. Už sme videli, v akom obmedzenom rozsahu sa v Novom zákone používa tento termín. Apoštolovia sformulovali evanjelium a zanechali ho cirkvi. V definitívnej podobe ho nachádzame v Novom zákone. Táto apoštolská novozákonná viera je regulatívna pre cirkev všetkých čias a na každom mieste. Cirkev je vybudovaná na základe apoštolov a prorokov (Ef 2,20). Neexistuje a nemôže existovať nijaké iné či nové evanjelium.

Hoci dnes nemáme apoštolov, máme nepochybne kazateľov a učiteľov, mužov a ženy povolaných Bohom, aby sa venovali kázaniu a vyučovaniu. Všimnime si, že jedni aj druhí sú povolaní kázať a vyučovať evanjelium. V teologických kruhoch je módné ostro rozlišovať medzi *kérygma* (to, čo bolo kázané) a *didaché* (to, čo sa vyučovalo), pričom *kérygma* znamená v podstate dobrú správu o ukrižovanom a zmŕtvychvstalom Kristovi, s výzvou činiť pokánie a veriť, kým *didaché* sú prevažne etické ponaučenia pre obrátených. Ich rozlišovanie je užitočné, ale niekedy sa priveľmi zdôrazňuje. Je spoľahlivé, len keď máme na pamäti, ako veľmi sa navzájom prekrývajú. V *kérygma* bolo veľa z *didaché* a v *didaché* veľa z *kérygma*. A navyše sa obe týkajú evanjelia, pretože *kérygma* bolo hlásanie jeho podstaty, kým *didaché* zahŕňalo veľké dogmy, ktoré ho podopierajú, ako aj morálne správanie, ktoré z neho vyplýva.

Zmienka o svedectve v ôsmom verši, o ktorom sme už uvažovali, pridáva k tomuto výpočtu štvrté slovo. Pripomína nám, že hoci dnes nie sú nijakí apoštolí a len málokto veriaci sú povolaní k službe kázania a vyučovania, každý veriaci má byť svedkom a vydávať svedectvo Kristovi Ježišovi zo svojej osobnej skúsenosti.

b) Povinnosť trpieť pre evanjelium (verš 12a)

Pavel už vyzval Timotea, aby sa nehanbil za evanjelium, ale spolu s ním znášal protivenstvá, a bude o tejto téme podrobnejšie písať v druhej kapitole. Ale teraz zdôrazňuje, že nežiada od Timotea nič, čo by nebol ochotný znášať sám: „...a preto aj toto trpím. Ale sa nehanbím...“ Čo je príčinou tohto spojovacieho článku medzi utrpením a evanjeliom? Čo to v evanjeliu je, že ľudia ho nenávidia a vyvoláva v nich odpor, a prečo tí, ktorí evanjelium kážu, musia trpieť?

Odpoveď je jednoduchá: Boh zachraňuje hriešnikov nie na základe skutkov, ale podľa svojho predsavzatia milosti. Práve táto nezaslúžená veľkorysosť evanjelia vyvoláva pohoršenie. Prirodzený alebo neobrátенý človek veľmi neochotne pripúšťa veľkosť svojho hriechu a viny, svoju úplnú bezmocnosť, pokiaľ ide o vlastnú záchranu, nevyhnutnú potrebu Božej milosti a Kristovej smrti, ktorá ho zachráni, a z toho vyplývajúcu zaviazanosť krížom. Toto mal Pavel na mysli, keď hovorí o pohoršení krížom. Mnohí kazatelia podľaňnú pokušeniu a prispôbia svoju zvesť. Kážu človeka a jeho zásluhy, a nie Krista a kríž, zamieňajú jedno druhým, „aby ich pre kríž Krista Ježiša neprenasledovali“ (Gal 6,12, por. 5,11). Nikto nemôže verne kázať Krista ukrižovaného a vyhnúť sa odporu alebo dokonca prenasledovaniu.

c) Povinnosť zachovať evanjelium (verše 12b – 18)

Ak na chvíľu necháme bokom druhú časť dvanásteho verša, dostávame sa k Pavlovej dvojnásobnej výzve v dvoch nasledujúcich veršoch: „Vzoru zdravých rečí, ktoré si počul odo mňa, drž sa vo viere a láske“ (13); „Svoje dobré poverenie chráň si skrze Ducha Svätého“ (14). Pavel používa pre evanjelium, apoštolskú vieru, dva výrazy. Je to vzor zdravých rečí (13) a dobré poverenie (14), v iných prekladoch výborný poklad, zverený ti poklad, krásne imanie.

Grécky výraz zdravé reči, používali v evanjeliách ľudia, ktorých Ježiš vyliečil. Predtým boli zmrzačení alebo chorí; teraz sú zdraví. Preto je kresťanská viera „zdravé učenie“ (4,3), pozostávajúce zo „zdravých rečí“.

Tieto zdravé reči dáva Pavel Timoteovi za vzor. Tu je v gréčtine slovo *hypotypósis*, ktoré sa dá preložiť aj ako príklad, štandard, norma. Pavlovo učenie má slúžiť Timoteovi ako sprievodca alebo norma. Timoteus sa ním má riadiť. Nesmie sa od neho odlúčiť. Má ho nasledovať a najlepšie pevne držať (*eche*). A má tak robiť vo viere a láske, ktorá je v Kristu Ježišovi. To znamená, že Pavlovi záleží nielen na

tom, čo bude Timoteus robiť, ale aj ako to robí. Jeho osobné teologické (didaktické) presvedčenie a spôsob vyučovania má charakterizovať viera a láska. Tieto vlastnosti, úprimnú vieru a nežnú kresťanskú lásku, má hľadať u Krista.

Apoštolská viera je nielen „vzor zdravých rečí“; je tiež „dobrým poverením“, „výborným pokladom“ (*hē kalé parathékē*). Pretože evanjelium je poklad – dobrý, ušľachtilý a vzácny poklad, uložený na bezpečnú úschovu v cirkvi. Kristus ho zveril Pavlovi a Pavel ho teraz odovzdáva Timoteovi.

Timoteus ho má strážiť, zachovávať. Pavel sa obracia naňho s touto istou prosbou až na konci prvého listu (6,20), ibaže teraz nazýva evanjelium dobrým poverením. Sloveso *phylassó* znamená strážiť nejakú vec, aby sa nestratila alebo nepoškodila. V Biblii je použité vo význame ochraňovať palác proti drancovateľom a majetok proti zlodějom (Lk 11,21; Sk 22,20). Evanjelium ohrozovali heretici, usilovali sa prekrútiť ho, a tak olúpiť cirkev o nesmierne vzácny poklad, ktorý jej bol zverený. Timoteus musí byť na stráži.

A musí chrániť evanjelium čoraz hŕdzinatejšie vzhľadom na to, čo sa stalo v Efeze a jeho okolí (hlavné mesto ázijskej provincie Ríma, kde bol Timoteus) (15). Aoristický čas, v ktorom je sloveso vo výzve „odvrátili sa odo mňa“, akoby naznačoval, že šlo o konkrétnu udalosť. Je to s veľkou pravdepodobnosťou narážka na moment, keď bol apoštol znovu uväznený. Zbory v Ázii, kde pracoval niekoľko rokov, na ňom neobyčajne záviseli. Možno z jeho uväznenia usudzovali, že kresťanská vec je stratená. Možno reagovali tým, že ho zapreli a prestali sa k nemu hlásiť. Nevieime nič o Fygelovi a Hermogenovi, ale z textu vyplýva, že to boli vodcovia hnutia proti Pavlovi. V každom prípade Pavel pokladal odpadnutie ázijských zborov za viac než len osobnú zradu – videl v tom odmietnutie jeho apoštolskej authority. Muselo to naňho pôsobiť o to smutnejšie, že pred niekoľkými rokmi, ako píše Lukáš, počas Pavlovho dva a polročného pobytu v Efeze, „všetci, ktorí bývali v Ázii, počuli slovo Pánovo a mnohí uverili“ (Sk 19,10). Teraz sa „všetci v Ázii“ od neho odvrátili. Po veľkom prebudení nastalo veľké odpadlivosť. V tom čase sa mnohým muselo zdať, že evanjelium je na pokraji záhuby (Moule, s.16).

Zdá sa, že svetlou výnimkou bol muž menom Oneziforos, ktorý často prijímal Pavla vo svojom dome (doslovne „obživil ho“, 16. verš, alebo občerstvil) a poskytoval mu v Efeze aj iné, bližšie neurčené služby (18). Bol teda verný významu svojho mena „ten, ktorý prináša úžitok“. Navyše sa nehanbil za Pavlove okovy (16), čo zna-

mená, že v čase jeho uväznenia sa ho nezriekol a nasledoval ho, ba dokonca sprevádzal do Ríma a tam po ňom usilovne pátral, až kým ho nenašiel v jeho žalári. Pavel mal veľa príčin, aby bol vďačný za tohto verného a odvážneho priateľa. Preto neprekvapuje, že dvakrát vyslovuje prosbu (16,18): najprv za jeho domácnosť („nech Pán udelí milosrdenstvo domu Oneziforovmu“) a potom za Onezifora samého („Pán nech mu dá nájsť milosrdenstvo v onen deň u Pána“).

Mnohí, najmä rímskokatolícki komentátori vyvodzujú zo zmienok o Oneziforovom dome (spomína sa znovu v 4,19) a o onom dni, že Oneziforos sám bol už mŕtvy a že 18. verš je vlastne modlitbou za zosnulého. Je to však celkom neodôvodnený predpoklad. Skutočnosť, že Pavel sa jednak zmieňuje o Oneziforovi a jednak zvlášť o jeho domácnosti môže práve tak znamenať aj to, že ich od seba delila vzdialenosť, a nie smrť, že Oneziforos bol ešte vždy v Ríme, kým jeho rodina ho čakala doma v Efeze. „Podľa môjho názoru sa modlil zvlášť za toho muža a zvlášť za jeho rodinu,“ píše biskup Handley Moule, „pretože na istý čas ich rozdelili moria a súš... a nie je vôbec potrebné predpokladať, že Oneziforos umrel. Jeho odlúčenie od rodiny dostatočne vysvetľuje spôsob vyjadrenia“ (Moule, s.67.68).

Tak, či tak, všetci v Ázii, ako si Timoteus prenikavo uvedomoval, sa od apoštola odvrátili s výnimkou oddaného Onezifora a jeho rodiny. V takejto situácii takmer všeobecného odpadlivity má Timoteus „zachovávať to, čo mu bolo zverené“. „Drž sa vzoru zdravých rečí,“ to vlastne znamená zachovať evanjelium nepoškvrnené a rýdze. Pre každého muža by to bolo ťažké bremeno zodpovednosti, nehovoriac o mužovi s Timoteovou povahou. Ako teda mohol obstáť?

Apoštol dodáva Timoteovi potrebnú duševnú silu. Timoteus nemôže dúfať, že ustráži zverení poklad evanjelia vlastnými silami; nemôže to dokázať iba „skrze Ducha Svätého, ktorý prebýva v nás“ (14b). Tú istú pravdu čítame v druhej časti dvanásteho verša, ktorú sme doposiaľ nerozoberali. V tomto prípade sa však preklady pomerne výrazne líšia. Väčšina kresťanov pozná staršiu interpretáciu: „A jist jsem tím, že mocen jest toho, což jsem u něho složil, ostříhati až do onoho dne.“ Tieto slová sú pravdivé, lebo mnohé biblické pasáže ich potvrdzujú a z lingvistického hľadiska sú preložené presne. Ale z kontextu vyplýva, že iná interpretácia je pravdepodobnejšia. „Což jsem u něho složil,“ znie v novších prekladoch „to, čo uložil u mňa,“ alebo „čo mi bolo zverené“ (*tén parathékén mou*). Sloveso

„zachovať“ aj podstatné meno „poklad“ sú v gréčtine tie isté v 12. aj v 14. verši a aj v 1Tim 6,20. Na základe toho je možné usudzovať, že zverení poklad, „moja záloha“, nie je to, čo som ja zveril jemu (moju dušu a seba samého ako v 1Pt 4,19), ale to, čo on zveril mne (evanjelium).

Pavel bol presvedčený, že Kristus sám má moc zachovať ho až do onoho dňa, keď vydá účet za svoje správcovstvo. V čom spočívala Pavlova dôvera? Odpoveď je jednoduchá: „Viem, komu som uveril.“ Pavel poznal Krista, do ktorého vložil dôveru, a bol presvedčený, že môže zachovať, čo mu bolo zverené: „Lebo viem, komu som uveril, a som presvedčený, že má moc zachovať, čo mi bolo zverené, až do onoho dňa“ (12). Je pravda, že to zveril mne, ale postará sa o to sám. A teraz, keď Pavel zveruje evanjelium Timoteovi, môže ho povzbudiť tým istým prísľubom.

V tom je veľké povzbudenie. Boh sám je garantom evanjelia. On je zodpovedný za jeho zachovanie. Na nijakom inom základe by nebolo možné čo len chvíľu konať kazateľskú prácu [Barrett, s.97]. Môžeme vidieť, že viera v evanjelium, viera v slovo Božie, sa všade stretáva s odporom, že apoštolské poslanstvo Nového zákona je zosmiešňované. Možno sme svedkami rastúceho odpadlivity v zboro- re, vidíme, že naša generácia opúšťa vieru svojich otcov. Nebojte sa! Boh nikdy nedopustí, aby svetlo evanjelia celkom zhaslo. Je pravda, že ho zveril nám, krehkým a omylným bytostiam. Vložil svoj poklad do krehkých hlinených nádob. Ale my musíme plniť našu úlohu v zachovávaní a ochraňovaní pravdy. A aj keď zveril poklad evanjelia do našich rúk, nepustil ho zo svojich vlastných. On sám je najlepším strážcom a on ochráni pravdu, ktorú zveril cirkvi. Vieme to, pretože vieme, komu sme uverili a komu stále veríme.

Videli sme, že evanjelium je dobrá správa o spasení, ktoré nám bolo prisľúbené vo večnosti, získal ho pre nás Kristus a je ponúknu- té každému, kto v neho uverí.

Našou hlavnou povinnosťou je toto evanjelium *zvestovať*, používať staré spôsoby a hľadať nové cesty jeho šírenia po celom svete.

Ak to budeme robiť, nevyhneme sa *utrpeniu*, pretože pravé evanjelium nikdy nebolo populárne. Priveľmi ponižuje hriešnika. A keď máme pre evanjelium trpieť, sme v pokušení trochu ho zmeniť, vynechať tie prvky, ktoré pohoršujú a vyvolávajú odpor, stlmiť tóny, ktoré dráždia citlivé uši moderného človeka.

Ale musíme odolať tomuto pokušeniu. Pretože v prvom rade sme povolani zachovávať evanjelium, udržať ho za každú cenu čisté a ochrániť ho pred akýmkoľvek prekrútením.

Musíme ho verne zachovávať. Aktívne ho zvestovať. Statočne preň trpieť. To je naša trojnásobná povinnosť voči evanjeliu Božiemu, ako ju Pavel predkladá v prvej kapitole svojho listu Timoteovi.

Kapitola 2

ÚLOHA TRPIEŤ PRE EVANJELIUM

1. ODOVZDÁVANIE PRAVDY (verše 1 – 2)

1Ty teda, syn môj, posilňuj sa milosťou, ktorá je v Kristu Ježišovi. 2A čo si počul odo mňa pred mnohými svedkami, zveruj to spoľahlivým ľuďom, ktorí budú schopní aj iných vyučovať.

Prvá kapitola končí Pavlovým smutným konštatovaním o rozšírenom odpadlícťve medzi kresťanmi v ázijskej provincii Ríma (1,15). Len Oneziforos a jeho dom sú vzácnou výnimkou. Teraz Pavel prosí Timotea, aby aj on, uprostred všeobecného pádu, zostal pevne stáť. Je to prvá z niekoľkých podobných výziev v liste, začínajúca sa *su oun* alebo *su de*, čo znamená „ale ty“ alebo „ty však“, ktoré žiadajú Timotea, aby odolal prevládajúcej nálade. Timoteus bol povolaný do zodpovednej vodcovskej služby v cirkvi navzdory svojej prirodzenej plachosti, a dokonca v tej istej oblasti, kde odmietli autoritu apoštola. Ako keby mu teraz Pavel hovoril: „Nezáleží na tom, čo si iní ľudia myslia, hovoria alebo konajú. Nezáleží na tom, že sa cítiš slabý a možno nesmelý. Ty však, Timoteus, musíš byť silný!“

Isteže, keby sa jeho napomínanie skončilo tu, bolo by neúčinné, ba absurdné. Práve tak mohol žiadať od slimáka, aby sa pohyboval rýchlejšie, alebo od koňa, aby vzlietol, keď prikazuje bojzlivému Timoteovi, aby bol silný. Ale Pavlovo nábádanie k mravnej statočnosti je kresťanské a nie stoické. Nevyzýva ho, aby hľadal silu sám v sebe – vysunul bradu, zaťal zuby – ale aby sa vnútorne posilnil milosťou, ktorá je v Kristovi Ježišovi. Timoteus musí čerpať

silu pre službu nie zo svojej povahy, ale z Kristovej milosti. Nielen kvôli spaseniu závisíme na milosti (1,9), ale aj z hľadiska služby.

Pavel teraz naznačuje druh služby, pre ktorú sa Timoteus potrebuje posilniť Kristovou milosťou. Dosiaľ ho nabádal, aby sa držal viery a zachovával, čo mu bolo zverené (1,13.14). Musí však urobiť viac, ako len zachovať pravdu: musí ju odovzdávať ďalej. Ak sa v súvislosti so zradou cirkvi v Ázii stalo nevyhnutným, aby Timoteus verne zachovával pravdu, vzhľadom na blížiacu sa apoštolskú smrť je rovnako nevyhnutné, aby Timoteus odovzdal túto pravdu nepoškrvnenu nasledujúcej generácii. Pavel pri tom predvída štyri stupne.

Po prvé, vieru Pavlovi zveril Kristus. Môže si ju prisvojiť, pretože mu bola zverená, a nie preto, že by si ju sám vymyslel. Ako apoštol Ježiša Krista trvá na tom, že jeho evanjelium nie je evanjeliom, ktoré vymyslel človek, či už to bol on, alebo niekto iný. Ani sa nespolieha len na ľudskú tradíciu. Naopak, mohol napísať: „Evanjelium, ktoré som zvestoval, nie je podľa človeka. Lebo ani ja som ho neprevzal od človeka, ani som sa mu nenaučil, ale som ho prijal zjavením Ježiša Krista“ (Gal 1,11.12).

Po druhé, čo Kristus zveril Pavlovi, Pavel zveruje Timoteovi. „Čo mi bolo zverené“ (1,12) sa stalo „tvojím dobrým poverením“ (1,14). Tento poklad pozostáva zo „zdravých rečí“, ktoré Timoteus počul z Pavlových vlastných úst. Presný výraz „ktoré si počul odo mňa“ (1,13 *par'emou ekousas*) sa opakuje v druhej kapitole, druhom verši, no tentoraz s dodatkom, že Timoteus ich počul pred mnohými svedkami. Zdá sa, že aoristový čas sa v tomto prípade nevzťahuje na ojedinelú príležitosť, pri ktorej Timoteus na verejnosti počul apoštolovo učenie akou bol napríklad jeho krst alebo ordinácia ale skôr na súhrn toho, čo ho učil dlhé roky. A poznámka o mnohých svedkoch poukazuje na to, že apoštolská viera nebola tajnou tradíciou, ktorú Pavel odovzdal len Timoteovi, ako tvrdili gnosticci, a ktorej autentickejšť nebolo možné preveriť, ale bolo to verejné učenie, ktorého pravdivosť zaručovali mnohí svedkovia, čo ho počuli a mohli tak skontrolovať Timoteovo učenie s apoštolovým.

Toto Pavlovo vyhlásenie získalo dôležitosť v nasledujúcom storočí, keď vznikol a rozšíril sa gnosticizmus. Napríklad v 25. kapitole svojich *Nariadení proti heretikom* (približne r 200 n. l.) Tertulián Kartátsky vystúpil proti gnostikom, ktorí tvrdili, že sa im dostalo vlastného zjavenia a tiež, že majú tajné tradície, ktoré im odovzdali apoštolovia. Tertulián nepripúšťa, že by apoštolovia „zverili niektoré

veci otvorene všetkým veriacim a niektoré veci tajne zopár jednotlivcom“. Pretože (argumentuje), keď sa obracia na Timotea, aby zachovával, čo mu bolo zverené, neodvoláva sa na nijaké tajné učenie, naopak, prikazuje mu nepripustiť nijaké iné učenie ako to, ktoré počul od neho a otvorene – pred mnohými svedkami [*Early Latin Theology*, ed. S.L.Greenslade (sv. V SCM, Library of Christian Classics, 1956), s.47].

Po tretie, to, čo Timoteus počul od Pavla, má zveriť spoľahlivým ľuďom, akí zrejme ešte zostali medzi mnohými ázijskými odpadlíkmi. Ľudia, ktorých má Pavel na mysli, musia byť predovšetkým služobníkmi slova, ktorých hlavnou úlohou bude učiť, kresťanskí starší, ktorí budú podobne ako židovskí starší v synagóge zodpovední za zachovávanie tradície. Takíto kresťanskí starší sú šafári alebo správcovia Boží, ako Pavel nedávno písal Títovi (1,7), pretože do ich starostlivosti bol zverený Boží dom a Božia pravda. A najdôležitejšou požiadavkou, ktorú musí správca spĺňať, je spoľahlivosť (1Kor 4,12). Musia to byť „verní muži“.

Po štvrté, musia to byť muži, ktorí budú schopní aj iných vyučovať. Schopnosť alebo spôsobilosť, ktorú Timoteus musí hľadať v týchto mužoch, bude spočívať čiastočne v bezúhonnosti a pevnosti ich charakteru, ako už bolo spomenuté, a čiastočne v ich učiteľskom nadaní. Musia byť *didaktikoi*, „spôsobilí vyučovať“, slovo, ktoré Pavel použil pre kandidátov na biskupov v 1Tim 3,2 a použije ešte raz neskôr v tejto kapitole (2,24).

To sú teda štyri etapy pri odovzdávaní pravdy, ako ich podáva Pavel: od Krista k Pavlovi, od Pavla k Timoteovi, od Timotea k verným mužom a od verných mužov k ostatným. Toto je tá správna apoštolská postupnosť. Nepochybne ju budú tvoriť ľudia, rad „verných mužov“, ale počínajúc apoštolmi dôraz spočíva skôr na samotnom poslanstve, ako na ľuďoch, ktorí ho nesú. Má to byť skôr odovzdávanie apoštolskej tradície ako odovzdávanie apoštolského úradu, autority či poriadku; sprostredkovanie neporušeného apoštolského učenia od apoštolov k nasledujúcim generáciám a podávaného z rúk do rúk ako olympijská fakľa. Túto apoštolskú tradíciu, zverený poklad, dnes máme zachovaný v Novom zákone. Teoreticky povedané Písmo a tradícia by mali byť zameniteľné pojmy, pretože to, čo cirkev odovzdáva od jednej generácii druhej, by mala byť biblická viera, nič viac a nič menej. A biblická viera je apoštolská viera.

V zostávajúcej časti druhej kapitoly svojho listu sa Pavel podrobnejšie venuje učiteľskej službe, ku ktorej bol Timoteus povolán. Na ilustráciu použil šesť živých metafor. Prvé tri sú Pavlove obľúbené obrazy – vojak, atlét a roľník. Použil ich niekoľkokrát v predchádzajúcich listoch na podoprenie najrozmanitejších právd. Tu chce zdôrazniť, že Timoteus musí pracovať horlivo a byť pripravený na tvrdú prácu aj na utrpenie.

2. METAFORA I: DOBRÝ BOJOVNÍK (verše 3 – 4)

3Spolu so mnou znášaj protivenstvá ako dobrý bojovník Krista Ježiša. 4Nikto z vojakov nepletie sa do zamestnaní každodenného života, aby sa ľúbil svojmu vojvodcovi.

Život vo väzení poskytol Pavlovi dosť príležitostí pozorovať rímskych vojakov a zamýšľať sa nad tým, čo má vojak spoločné s kresťanom. Vo svojich predchádzajúcich listoch píše o zápase s kniežatstvami a mocnosťami, ku ktorému je kresťanský bojovník povolán, o brnení, ktoré si musí obliecť a o zbraniach, ktoré musí používať (Ef 6,10; 1Tim 1,18; 6,12; 2Kor 6,7; 10,3 – 5; por. Rim 6,13.14). Ale tu je nazývaný dobrým bojovníkom Krista Ježiša, lebo je to oddaný muž, ktorý svoju oddanosť dokazuje ochotou trpieť a sústrediť sa na vojenskú službu.

Vojaci v aktívnej službe nepredpokladajú, že ich život bude ľahký či pohodlný. Útrapy, ťažkosti a nebezpečenstvo prijímajú ako samozrejmosť. Sú neoddeliteľnou súčasťou vojenského povolania. Ako Tertulian píše vo svojich *Listoch mučeníkom*: „Nijaký vojak nejde do vojny obklopený luxusom, ani neodpočíva pred bojom v pohodlnej spálni, ale v provizóznom tesnom stane, jeho život charakterizujú rozmanité ťažkosti, drsné zaobchádzanie a nepríjemnosti.“ Podobne ani kresťan nemôže očakávať pohodlný život. Ak je verný evanjeliu, určite sa stretne s odporom a posmechom. Musí „znášať protivenstvá“ spolu so svojimi druhmi v zbrani.

Vojak musí byť pripravený nielen trpieť, ale aj všeličoho sa zrieknuť. Keď je v aktívnej službe, nemieša sa do vecí občianskeho života. Naopak, oslobodí sa od problémov každodenného života, aby sa mohol venovať vojenskému povolaniu, a tak uspokojil svojich veliteľov, alebo inými slovami, bol plne k dispozícii svojmu veliacemu dôstojníkovi. Ako poznamenáva E. K. Simpson, „pohľad na vojenskú

disciplínu poskytol Pavlovi príklad veľkej horlivosti“ [Simpson s.131]. Počas druhej svetovej vojny ľudia často hovorovali s úškrnom: „Je vojna“, a tým ospravedlňovali prostý spôsob života, úsporné opatrenia, zrieknutie sa nevinných činností vzhľadom na núdzovú situáciu.

Kresťan, ktorý sa rozhodol žiť vo svete a nechce sa utiahnuť do ústrania, sa prirodzene nemôže vyhnúť všedným povinnostiam v domácnosti, v zamestnaní i v spoločnosti. Naopak, ako kresťan by ich mal vykonávať o to svedomitejšie a nie vyhýbať sa im. Takisto by nemal zabúdať, ako Pavel pripomína Timoteovi vo svojom prvom liste, že „všetko, čo Boh stvoril, je dobré a nič nie je na zavrnutie, čo ľudia prijímajú s ďakovaním“, a že je to „Boh, ktorý nám dáva bohaté všetko na požívanie“ (1Tim. 4,4; 6,17). Takže dobrému bojovníkovi Ježiša Krista sa nezakazujú „svetské“ činnosti, ale skôr rôzne záväzky, ktoré, hoci samy osebe celkom nevinné, môžu mu zabrániť vybojovať Kristove zápasy. Táto rada sa týka predovšetkým duchovných pracovníkov a kazateľov. Sú povolaní k tomu, aby sa venovali vyučovaniu a stráženiu Kristovho stáda, a aj na iných miestach v Písme sa hovorí, že pokiaľ je to možné, nemali by na seba brať ďalšie bremeno a zarábať si na živobytie v „svetskom“ zamestnaní.

Je pravda, že apoštol si sám často zarábal na živobytie šitím stanov. Vysvetlil však, že ho k tomu viedol osobný a výnimočný dôvod, a to, aby „predkladal evanjelium bezplatne“ a „aby neprekážal evanjeliu Kristovmu“ (1Kor 9,12.18). Napriek tomu trvá na princípe, ktorý má platiť preňho a pre každého kazateľa, aby tí, čo zvestujú evanjelium, žili z evanjelia, tak ako Pán prikázal (1Kor 9,14). Zjavne predpokladal, že to bude všeobecne platná zásada. V dnešných časoch, keď rastie počet kazateľov, ktorí len vypomáhajú, zastupujú, alebo pracujú na polovičný úväzok, alebo vykonávajú civilné zamestnanie a kazateľskej službe sa venujú vo svojom voľnom čase, si toto musíme pripomenúť. Nedá sa povedať, že by takáto kazateľská služba bola v rozpore s Písmom. A predsa ju ťažko zosúladiť s apoštolovým príkazom, aby sme sa nepletli „do zamestnaní každodenného života“. V anglikánskej cirkvi pri ordinácii presbyterov biskup sa prihovára kandidátom týmito slovami: „Uvedomte si, ako usilovne máte čítať Písma a učiť sa z nich ... pre tú istú príčinu by sme mali zanechať a odložiť nabok (pokiaľ je to možné) všetky svetské starosti a záujmy a venovať sa cele jeho úradu ... uprieť svoju pozornosť na túto jedinú vec a zamerať všetko úsilie a štúdium týmto smerom.“

Tento verš sa však nevzťahuje len na kazateľov. Každý kresťan je do istej miery bojovníkom Kristovým, dokonca i vtedy, keď je taký bojzlivý ako Timoteus. Lebo nech máme akúkoľvek povahu, nemôžeme sa vyhnúť kresťanskému konfliktu. A ak máme byť dobrými bojovníkmi Ježiša Krista, musíme sa sústrediť na zápas, zaviazat' sa k životu disciplíny a utrpenia a vyhýbať sa všetkému, čo by nás mohlo zmiast' a odvieť od neho.

3. METAFORA II: ATLÉT DODRŽIAVAJÚCI PRAVIDLÁ (5. verš)

5 Ale kto zápasí v pretekoch, nebude ovenčený, ak nezápasí podľa pravidiel.

Pavel sa teraz od obrazu rímskeho vojaka obracia k obrazu účastníka gréckych hier. V nijakej atletickej súťaži za staroveku (ale ani v našom modernom čase) súťažiaci nevystavoval len tak na obdiv svoju silu či zručnosť. Každý šport mal svoje pravidlá, ktoré platili pre samotnú súťaž a niekedy aj pre prípravný tréning. Každé podujatie malo aj svoje ceny a víťazi gréckych hier dostávali vždy vavrínové vence, nie zlaté medaily ani strieborné trofeje. Ale nijaký atlét, nech bol akokoľvek vynikajúci, nebol ovenčený, ak nesúťažil podľa pravidiel. Platilo heslo: „Nijaké pravidlá, nijaký veniec.“

Život kresťana sa v Novom zákone prirovnáva zvyčajne k pretekcom, nie v zmysle, že súťažíme navzájom proti sebe (aj keď sa máme predbiehať navzájom v úctivosti, Rim 12,10) ale v zmysle tvrdej seabisciplíny pri tréningu (1Kor 9,24 – 27), v tom, že máme zložiť všetko, čo nám je na ťarchu (Žid 12,1.2) a na tomto mieste v tom, že musíme dodržiavať pravidlá (2Tim 2,5).

Máme bežať kresťanské preteky *nomimos* podľa pravidiel. Napriek zvláštnemu učeniu o takzvanej novej morálke, ktoré vyhlasuje, že kategória zákona bola Kristom zrušená, kresťan nie je povinný žiť podľa zákona, dodržiavať pravidlá a počúvať Božie morálne zákony. Je pravda, že nie je „pod zákonom“; zákon nie je preňho prostriedkom k spaseniu, aby sa zapáčil Bohu, ale je mu normou. Boh nielenže svoj zákon nezrušil, ale najprv poslal svojho Syna, aby umrel za nás, „aby sa právna požiadavka zákona uplatnila pri nás“, a teraz posielal Ducha, „aby žil v nás a zapísal svoj zákon do našich sŕdc“ (Rim 8,3.4; Jer 31,33). Inak totiž nezískame veniec, pravdaže nie preto,

že by nás naša poslušnosť voči zákonom mohla ospravedlniť, ale skôr preto, lebo bez nej dávame najavo, že sme nikdy neboli ospravedlnení.

Z kontextu jasne vyplýva, že súťaženie „podľa pravidiel“ sa vzťahuje nielen na naše morálne správanie. Pavel opisuje kresťanskú službu, nie iba kresťanský život. Akoby hovoril, že odmena za službu závisí od vernosti. Kresťanský učiteľ musí učiť pravdu, budovať zo solídnych materiálov na Kristovom základe, ak má jeho práca pretrvať a nemá zhorieť (por. 1Kor 3,10 – 15). A preto musí Timoteus verne odovzdať, čo mu bolo zverené, verným mužom. Iba ak vydrží do konca, tak ako Pavel, a ako on vybojuje dobrý boj, beh dokoná a vieru zachová, môže očakávať, že v posledný deň dostane najvytúženejší a najžiadanejší zo všetkých vencov – veniec spravodlivosti (2Tim 4,7.8).

4. METAFORA III: NAMÁHAJÚCI SA ROEŇÍK (6. verš)

6 Namáhajúci sa roľník má mať v prvom rade podiel na úrode.

Ak atlét musí súťažiť férovo, roľník musí ťažko pracovať. „Lopotí“, ako naznačuje sloveso. Ak sa má hospodárstvu dariť, bez namáhavej práce to nejde. To platí najmä v rozvojových krajinách, kde nemajú dostatočnú mechanizáciu. V takých podmienkach si úspešné hospodárenie vyžaduje práve tak ľudský pot ako veľkú zručnosť. Nech je pôda akokoľvek chudobná, počasie nevľúdne alebo priaznivé, roľník musí vytrvať v práci. Keď chytí pluh, nesmie sa obzerať dozadu. Biskup Moule píše o „vyčerpávajúcej a prozaickej drine“ roľníka. Na rozdiel od vojaka a atléta jeho životu chýba vzrušenie, čaro rizika či potlesk.

A predsa prvý podiel úrody patrí pracovitému roľníkovi. Zaslúži si to. Dobrá úroda závisí predovšetkým od jeho lopoty a vytrvalosti. Preto z lenivca nikdy nebude dobrý roľník, ako tvrdí Kniha prísloví. Zakaždým o úrode príde, buď preto, že vyspáva v žatve, preto, že bol príliš lenivý, keď mal na jeseň orať, alebo preto, že nechal svoje polia zarásť bodľáčim a burinou (Pr 10,5; 20,4; 24,30.31).

O akej žatve to apoštol hovorí? Dva výklady sú zjavné biblickejšie ako ostatné.

Po prvé je žatvou svätosť. Svätosť je „plodom“ alebo „žatvou“ Ducha, lebo Duch sám je hlavný hospodár, ktorý zabezpečuje dobrú

úrodu kresťanských vlastností v živote veriaceho. My však musíme plniť našu úlohu. Ak chceme zožať žatvu svätosti, musíme „žiť podľa Ducha“ a „rozsievať Duchu“ (Gal 5,16; 6,8), poslúchať jeho výzvy a zachovávať sebadisciplínu. Mnohí kresťania sa čudujú, že viditeľne nerastú v svätosti. Znamená to, že zanedbávame obrábanie poľa, ktorým je náš charakter? „Čo človek rozsieva, to bude aj žať“ (Gal 6,7). Ako biskup Ryle opätovne zdôrazňuje vo svojej pozoruhodnej knihe nazvanej *Svätosť*, „nijaké zisky nie sú bez bolesti“. Píše napríklad:

„Nikdy neustúpim od svojho kréda, že zisk sa nedá dosiahnuť bez námahy. Rovnako je pravdepodobné, že sa bude dariť roľníkovi, ktorý sa uspokojil s tým, že zasial, a viac sa o svoje polia až do žatvy nestaral, ako to, že bude rásť v svätosti veriaci, ktorý nečíta usilovne Bibliu, nemodlí sa a nesvätí nedeľu. Náš Boh je Bohom, ktorý pracuje prostredníctvom ľudskej námahy a nikdy nepožehná dušu človeku, čo predstiera, že je na takej duchovnej výške, že sa zaobíde bez nej“ [*Holiness* – J.C.Ryle (James Clarke, 1952), s.21.].

Podľa Pavla podiel na úrode patrí predovšetkým ťažko pracujúcemu roľníkovi. Pretože žatva je svätosť.

Po druhé, žatvou je aj získavanie obrátených duší. „Žatvy je mnoho,“ povedal Ježiš, pričom mal na mysli mnohých, ktorí chceli počuť a prijať evanjelium (Mt 9,37, por. J 4,35; Rim 1,13). V tejto žatve je to prirodzene „Boh, kto dáva vzrast“ (1Kor 3,6.7). Ale aj tu platí, že nesmieme byť leniví. Navyše, sejba dobrého semena Božieho slova a zber úrody sú namáhavé práce, najmä keď je robotníkov málo. Duše sa pre Krista získavajú ťažko; nie jednoduchou automatickou aplikáciou vzorca, ale v slzách, v pote tváre a bolestne, predovšetkým na modlitbách a obetavým osobným priateľstvom. Znovu je to „namáhajúci sa roľník“, kto môže očakávať dobré výsledky.

Názor, že kresťanská služba je ťažká práca, je dnes v niektorých ľahkovážnych kresťanských spoločenstvách natoľko nepopulárny, že cítim potrebu zdôrazniť to. Už som spomenul, že grécke sloveso znamená drieť, lopotiť, plahočiť sa. Podľa Arndta a Gingricha znamená v prvotnom význame vyčerpať sa, unaviť sa, čiže namáhavo pracovať, zápasiť, bojovať. Aj podstatné meno (*kopos*), aj sloveso (*kopiaó*) patria k Pavlovým obľúbeným slovám, a môže byť užitočné, keď si uvedomíme, že kresťanská služba je podľa neho nemysliteľná bez vynakladania veľkého úsilia.

Sloveso nepochybne možno použiť pre manuálnu prácu a Pavel ho používa v súvislosti so šitím stanov. „Aj sa namáhame,“ mohol

napísať, „pracujúc vlastnými rukami“ (1Kor 4,12; por. Ef 4,28; 1Tes 4,11). Ale duchovná práca si takisto vyžaduje úsilie. Apoštol ľahko vedel spoznať starostlivosť u druhých a na konci svojho listu Rimanom poslať zvláštne pozdravy „Márii, ktorá sa mnoho ustávala pre vás“ a „milovanej Perside, ktorá sa mnoho ustávala v Pánu“ (Rim 16,6.12b). Neočakával však od odsatých viac, než bol sám pripravený dať. Úsilie, ktoré vynaložil na zvestovanie evanjelia, bolo fenomenálne. Mohol písať o námahe, bdení, hladu, pretože tak ako jeho Pán pred ním mal často priveľa práce na to, aby sa mohol vyspať či najesť, a mohol vyhlásiť vo vzťahu k ostatným apoštolom: „Veď viac som sa napracoval ako oni všetci“ (2Kor 6,5; 1Kor 15,10; por. Gal 4,11; Fil 2,16). Keby sme naliehali, aby nám presne vysvetlil, čo tým chcel povedať, myslím, že by odvetil „modlitba ... a služba slovom“ (Sk 6,4) dve apoštolské priority. Vo svojom prvom liste Timoteovi totiž poukazuje na starších, ktorí sa unívajú v kázaní a vyučovaní (1Tim 5,17) a opisuje Kolosenským svoje úsilie: „A ja sa o to aj namáham a bojujem v Jeho moci, ktorá mocne pôsobí vo mne“ (Kol. 1,29 – 2,1; por. 1Tim 4,10). Kontext naznačuje, že ide o modlitebný zápas, ktorý vedie za nich.

Boh mimoriadnym spôsobom požehnával kazateľskú službu apoštola Pavla. Dozaista možno nájsť pre to viacero vysvetlení. Nie som si však istý, či si dostatočne uvedomujeme jeho nadšenie, ba priam posadnutosť, s akou sa odovzdával práci. Dával a nerátal straty; bojoval a nedbal na rany, lopotil a nemyslel na odpočinok, namáhavo pracoval a nežiadal nijakú odmenu okrem radosti z konania vôle svojho Pána. A Boh požehnával jeho úsilie. Zopakujme si, dobrú úrodu zožne „namáhajúci sa roľník“.

Až dosiaľ sme rozoberali prvé tri metafory, ktorými Pavel ilustruje povinnosti kresťanského pracovníka. V nich vyčlenil tri aspekty horlivosti, ktorú by Timoteus mal mať, a ktorú by mali mať všetci, ktorí podobne ako on chcú odovzdať druhým, čo im bolo zverené: oddanosť dobrého bojovníka, poslušnosť dobrého atléta voči pravidlám a usilovnú prácu dobrého roľníka. Bez nich nemôžeme očakávať dobré výsledky. Vojak nezvíťazí, ak preňho vojenská služba nebude všetkým, atléta nezíska veniec, ak nebude dodržiavať pravidlá, a roľník sa nedočká žatvy, ak nebude usilovne pracovať na svojom hospodárstve.

5. CESTA K POROZUMENIU (7. verš)

7Uvažuj o tom, čo hovorím. Pán ti dá iste porozumieť všetkému.

Tento verš uzatvára prvý odsek kapitoly. Je v ňom dôležitá biblická harmónia. Na to, aby Timoteus spoznal a pochopil pravdu, ktorú Pavel práve vyjadril prostredníctvom metafor, sú potrebné dva procesy, jeden ľudský a druhý biblický. Timoteus musí uvažovať, premýšľať o apoštolovom učení, pozorne mu načúvať a usilovne sa ním zaoberať v mysli. Pretože potom mu Pán dá porozumieť všetkému. V starších prekladoch je to len nádej, vyjadrenie želania, kým v novších ide o príslub.

Pre každého, kto chce zdediť sľúbený dar porozumenia od Pána vyplývajú z tohto spojenia ľudského úsilia a božského zjavenia najmenej dva dôležité aspekty.

Po prvé, ak máme dostať porozumenie od Pána, musíme uvažovať nad tým, čo apoštol hovorí. Máme tu dobrý príklad toho, že Pavel sám si uvedomuje svoju apoštolskú autoritu. Prikazuje Timoteovi, aby premýšľal o jeho učení, a sľubuje, že ak tak urobí, Pán mu dá porozumieť všetkému. Nevidí nič nenormálne na tom, keď vyhlasuje, že jeho, apoštolovo, učenie si zaslúži dôkladné štúdium, alebo že vysvetliť ho môže len Pán, alebo že to je ten jediný správny spôsob, ako môže Timoteus rásť v porozumení. Je to jasný dôkaz Pavlovho presvedčenia, že jeho učenie nie je jeho vlastným učením, ale Pánovým. Skutočne, v nasledujúcich veršoch takmer nebadane stotožňuje „moje evanjelium“ (8) so „slovom Božím“ (9).

Po druhé, ak nám Pán má dať porozumieť všetkému, musíme *pre-mýšľať* nad tým, čo apoštol hovorí. Niektorí kresťania sa nikdy nedostanú k vážnejšiemu štúdiu Biblie. Príčina môže byť pravdaže čisto „telesná“, a to, že sú priveľmi leniví. Alebo môže byť duchovná, obávam sa však, že by som ju mal nazvať pseudoduchovnou, takíto veriaci sa totiž nazdávajú, že porozumenie im dá Svätý Duch a nie je potrebné ich vlastné pričinenie (čo je celkom nesprávna antitéza). Takže všetko čo robia, je, že náhodným a povrchným spôsobom si prečítajú niektoré biblické verše a dúfajú (dokonca sa za to i modlia), že Svätý Duch im ukáže ich zmysel. Ale neposlúchajú apoštolov príkaz: „Uvažuj o tom, čo hovorím.“

Iní veľmi usilovne študujú Bibliu. Možno o nich povedať, že sú „ťažko pracujúcimi roľníkmi“. Namáhajú si myseľ, zápasia s textom Písma, porovnávajú rôzne verzie, konzultujú konkordancie a uvažujú

nad komentármi. Ale zabúdajú na to, že len sám Pán dáva porozumieť, a že porozumenie nám dáva ako dar.

Takže nesmieme oddeľovať, čo Boh spojil. Pre porozumenie Písma je dôležitá vyvážená kombinácia mysle a modlitby. My musíme uvažovať a Boh nám dá porozumenie.

6. UTRPENIE AKO PODMIENKA POŽEHNANIA (verše 8–13)

8Ježiša Krista, ktorý bol vzkriesený z mŕtvych a je z potomstva Davidovho, zachovávaj v pamäti podľa môjho evanjelia, 9pre ktoré ja trpím až po okovy ako nejaký zločinec, ale slovo Božie nie je v okovách. 10Preto znášam všetko kvôli vyvoleným, aby s večnou slávou dosiahli aj oni záchranu, ktorá je v Kristu Ježišovi. 11Verná to reč: Ak sme s Ním umreli, s Ním budeme aj žiť, 12ak s Ním znášame utrpenie, s Ním budeme aj kraľovať, ak Ho zaprieme, aj On zaprie nás. 13Ak sa Mu spreneverujeme, On zostáva verný, lebo seba samého nemôže zaprieť.

V nasledujúcom odseku apoštol uvedie tri ďalšie metafory na ilustráciu úlohy kresťanského pracovníka. Až dosiaľ môžeme zhrnúť jeho tému epigramom „čo je ľahké, nemá cenu“, alebo radšej opačne „nič, čo za niečo stojí, nie je ľahké“. Nijaký vojak, atlét ani roľník nemôže očakávať dobré výsledky bez namáhavej práce alebo utrpenia. Tu Pavel pokračuje v tej istej téme. Potom ako ju najprv ilustroval pomocou metafory, rozvíja ju teraz na základe skúsenosti najprv Kristovej (8), potom svojej vlastnej ako apoštola (9 – 10) a napokon na základe skúsenosti veriacich v Krista (11 – 13).

a) Skúsenosť Kristova (8. verš)

Príkaz zachovávať v pamäti Ježiša Krista sa na prvý pohľad zdá zvláštny. Ako by naňho Timoteus mohol zabudnúť? A predsa, ľudská pamäť, ako vieme, je vrtkavá a nestála: človek je schopný zabudnúť i svoje vlastné meno! Epitaf na Izraelovom hrobe znie „čoskoro zabudli“, a práve preto, aby sme nezabúdali na Krista ukrižovaného, úmyselne ustanovil svoju večeru ako slávnosť pamiatky, voňavú nezabudku. Napriek tomu cirkev často zabúda na Ježiša Krista a radšej sa venuje neplodným teologickým diskusiám alebo humanitárnej činnosti, či svojim vlastným malicherným záležitostiam v zbere.

Ako a prečo máme mať na pamäti Krista? Hlavne preto, že je evanjeliom, jadrom posvätného pokladu. Pavel v tomto zmysle aj píše: on je jadrom „môjho evanjelia“, evanjelia, ktoré som si nevymyslel, ale bolo mi zverené (1,12) [Lock, s.95]. Takže ak má Timoteus strážiť, čo mu bolo zverené, a odovzdať to verne ďalším, musí zachovávať v pamäti Ježiša Krista „podľa môjho evanjelia“.

A najmä Krista musíme mať v pamäti ako toho, kto „bol vzkriesený z mŕtvych“ a zároveň „je z potomstva Dávidovho“. Keď sa zamyslíme nad týmito dvoma výrazmi, zreteľne si uvedomíme, akú úplnú správu o evanjeliu poskytujú. Implicitne je v nich zahrnuté narodenie, smrť, vzkriesenie aj nanebovstúpenie Pána Ježiša. Pripomína nám to jeho božskú i ľudskú osobu a zároveň jeho spasiteľné dielo.

Po prvé, jeho osobu. Slová „z potomstva Dávidovho“ poukazujú na Kristovu ľudskosť, lebo hovoria o jeho pozemskom pôvode, o tom, že bol z rodu Dávidovho. Slová „bol vzkriesený z mŕtvych“ naznačujú jeho božskosť, pretože svojím zmŕtvychvstaním dokázal, že je mocným synom Božím [Rim 1,4. Všimnite si, že v Rim 1,3 sa o Ježišovi hovorí, že „sa podľa tela narodil z potomstva Dávidovho“].

Po druhé, jeho dielo. Výraz „vzkriesený z mŕtvych“ znamená, že zomrel za naše hriechy a bol vzkriesený, aby dokázal účinnosť svojej obete. Výraz „z potomstva Dávidovho“ vyjadruje, že založil svoje kráľovstvo ako veľkého Dávida ešte väčší syn (por. L 1,32.33). Zdá sa, že obidva tieto výrazy nepriamo poukazujú na jeho dvojnásobnú úlohu Spasiteľa a Kráľa.

Je však ešte iný dôvod, prečo musí Timoteus zachovávať v pamäti Ježiša Krista, „ktorý bol vzkriesený z mŕtvych a je z potomstva Dávidovho.“ Je ním nielen to, že oba fakty sú základom evanjelia, ktoré má Timoteus kázať, ale pretože tiež na vlastnej skúsenosti Ježiša Krista ilustrujú princíp, že smrť je bránou k životu a utrpenie cestou k sláve. Pretože On, ktorý zomrel, vstal z mŕtvych, On, ktorý sa narodil v ponížení ako Dávidovo semä, teraz slávnne kraľuje na Dávidovom tróne. Obidva výrazy náznakovo poukazujú na kontrast medzi ponížením a povýšením.

„A preto, Timoteus,“ akoby hovoril apoštol, „keď si v pokušení vyhnúť sa vo svojej kazateľskej službe bolesti, poníženiu, utrpeniu alebo smrti, pripamätaj si Ježiša Krista a rozváž si to.“

b) Skúsenosť apoštola Pavla (verše 9–10)

Pavel trpí pre evanjelium. Musí znášať bolestné a nedôstojné okovy „ako nejaký zločinec“ – toto slovo sa vyskytuje v Novom zákone

už len na jedinom mieste, a to v súvislosti so zločincami ukrižovanými spolu s Ježišom (L 23,32.33) – napriek tomu, že je rímskym občanom a navyše je nevinný. Ale i keď je v okovách, Božie slovo v okovách nie je. Dokonca i on sám pri svojej prvej obhajobe dostal príležitosť a silu, „aby úplne vykonal zvest“, ako neskôr podrobnejšie vysvetľuje Timoteovi (4,16.17). Navyše, Božie slovo sa mohlo šíriť a šírilo sa prostredníctvom mnohých iných zvestovateľov a najmä Timoteus sa musí v čoraz väčšej miere zúčastňovať na tejto práci.

Vzťah medzi Pavlovým utrpením a úspechom evanjelia nespočíva však len v kontraste: „ja trpím až po okovy, ale slovo Božie nie je v okovách“. V skutočnosti ide o príčinu a dôsledok: „Preto znášam všetko kvôli vyvoleným, aby ... dosiahli aj oni záchranu“. Všimnime si mimochodom, že učenie o vyvolených neznamená, že by kázanie nebolo potrebné. Naopak, poukazuje na jeho nevyhnutnosť. Pretože Pavel káže a trpí doslova preto, „aby s večnou slávou dosiahli aj oni záchranu, ktorá je v Kristu Ježišovi“. Vyvolení získajú spasenie v Kristovi nie nezávisle od kázania o Kristu, ale jeho prostredníctvom.

A ďalej, nielen kázanie, ale aj z neho vyplývajúce utrpenie je prostriedkom záchrany vyvolených. Pavlovo vyhlásenie, že v určitom zmysle je záchrana iných zabezpečená jeho utrpením, nás spočiatku môže prekvapiť. A predsa je to tak. Niežeby jeho utrpenie malo nejakú spasiteľnú moc ako Kristovo, ale preto, že vyvolení sú spasení prostredníctvom evanjelia a on nemohol kázať evanjelium a netrpieť preň. Je to iný prípad „slávy skrze utrpenie“, večnej slávy vyvolených prostredníctvom utrpenia, ktoré musel apoštol znášať.

c) Všeobecná kresťanská skúsenosť (verše 11–13)

Pavel cituje známe úslovie alebo úryvok raného kresťanského hymnu a vyhlasuje ho za hodnoverné slová, za „vernú reč“. [V pastóralných epištolách sú štyri podobné citáty uvádzané formulou verná to reč, a to v 1Tim 1,15; 3,1; 4,9 a v Tit 3,8.] Tento úryvok tvoria dva páry epigramov, ktoré sú všeobecnými axiómami kresťanského života a skúsenosti. Vzťahujú sa rovnako na všetkých veriacich. Prvý pár sa týka tých, ktorí zostávajú verní a pevní, druhý pár hovorí o tých, čo sa spreneverili a zradili.

„Ak sme s Ním umreli, s ním budeme aj žiť; ak s Ním znášame utrpenie, s Ním budeme aj kraľovať“ (11b.12a).

Smrť s Kristom, ktorá sa tu spomína, sa podľa kontextu určite nevzťahuje na našu smrť *hriechu* skrze spojenie s Kristom v jeho smrti, ale skôr na našu smrť *nás samých* a na našu *istotu*, keď berieme na seba kríž a nasledujeme Krista. Prvú smrť Pavel opisuje v Rim 6,3 („Či neviete, že všetci sme boli pokrstení v Krista Ježiša, v Jeho smrť sme boli pokrstení?“), o druhej sa zmiňuje v 1Kor 15,31 („Každý deň umieram“) a v 2Kor 4,10 („mŕtvenie Ježiša nosíme stále v tele“). Že toto je zmysel úryvku z hymnu, jasne dokumentuje fakt, že umrieť s Kristom a znášať utrpenie sú paralelné výrazy.

Kresťanský život sa tu zobrazuje ako život umierania, ako život, v ktorom musíme znášať utrpenie. Iba ak s Kristom umrieme na zemi, budeme s Ním žiť v nebesiach. Iba ak budeme spolu s ním znášať utrpenie, budeme potom spolu s ním kraľovať. Pretože cesta k životu je smrť a cesta k sláve utrpenie (por. Rim 8,17; 2Kor 4,17).

„Ak Ho zaprieme, aj On zaprie nás. Ak sa Mu spreneverujeme, On zostáva verný, lebo seba samého nemôže zaprieť“ (12b.13).

Tento druhý pár epigramov ráta s desivou možnosťou, že zaprieme Krista a spreneveríme sa mu. Prvá veta „ak Ho zaprieme“ akoby bola ozvenou varovania nášho Pána: „Kto by ma však zaprel pred ľuďmi, toho zapriem aj ja pred svojím Otcom, ktorý je v nebesiach“ (Mt 10,33).

Čo potom znamená druhá veta „ak sa Mu spreneverujeme, On ostáva verný“? Často sa pokladala za útechu, za uistenie, že aj keď sa my odvrátime od Krista, on sa neodvráti od nás, pretože nemôže byť neverný ako my. Isteže, je pravda, že Boh nikdy neprejaví vrtkavosť či nevernosť ako človek. A predsa logika kresťanského hymnu s jeho dvoma pármí epigramov, ktoré vyjadrujú vzájomnú rovnováhu, si skutočne vyžaduje inú interpretáciu. „Ak Ho zaprieme“ a „ak sa Mu spreneverujeme“ sú paralely, čo naznačuje, že „On zaprie nás“ a „On zostáva verný“, musia byť tiež paralely. V tom prípade jeho vernosť, keď my sme neverní, bude vernosť jeho varovaniam. William Hendriksen to vysvetľuje takto: „Vernosť z jeho strany znamená uskutočnenie jeho hrozieb ... práve tak ako jeho sľubov“ [Hendriksen s.260]. Z toho vyplýva, že nás zaprie, tak ako tvrdí predchádzajúci epigram. Ak by totiž nezaprel nás verný svojim zreteľným varovaniam potom by zaprel sám seba. Ale jedna vec o Bohu je istá nad všetku pochybnosť alebo neistotu, a to, že „samého nemôže zaprieť“.

Myšlienka, že by existovalo niečo, čo Boh „nemôže“ urobiť, je pre niektorých ľudí celkom nepochopiteľná. Boh nemôže robiť čokoľvek? Nie sú azda preňho všetky veci možné? Vari nie je všemocný? Áno, ale Božiu všemohúcnosť musíme správne chápať. Boh nie je totalitný tyran, ktorý despoticky uplatňuje svoju moc a robí si, čo sa mu zachce. Božia všemohúcnosť je sloboda a moc robiť absolútne všetko, pre čo sa rozhodne. Ale on sa rozhodol konať len dobro, v súlade s dokonalosťou svojho charakteru a vôle. Boh môže robiť všetko, čo je v súlade s ním samým. To jediné, čo nemôže robiť, lebo nechce, je zaprieť sám seba a konať v rozpore so sebou. Takže Boh zostáva navždy sám sebou, zostáva tým istým Bohom milosrdenstva a spravodlivosti a plní svoje sľuby – či už ide o sľuby požehnania alebo súdu – dá nám život, ak umrieme s Kristom, a kráľovstvo, ak budeme znášať utrpenie, ale zaprie nás, ak my zaprieme jeho, tak ako nás varoval, pretože nemôže zaprieť sám seba.

Keď hľadáme na prvú polovicu tejto kapitoly (verše 1–13), vidíme, že apoštol Pavel dokonale vysvetlil svoju myšlienku. Na základe analogických obrazov zo svetského života (vojakov, atlétov, roľníkov) a duchovnej skúsenosti (Kristovej, svojej vlastnej, každého kresťana) nás chcel presvedčiť, že požehnanie prichádza cez bolesť, ovocie cez ťažkú prácu, život cez smrť a sláva cez utrpenie. To je nezvratný zákon kresťanského života a služby.

Tak prečo by sme mali predpokladať, že nám všetko pôjde ľahko, alebo sľubujeme ľahký život iným? Ani ľudské poznanie, ani božské zjavenie nám nedáva takúto nádej. Prečo teda podvádzame sami seba i druhých? Opak je pravdou, a to: „niet zisku bez námahy“ alebo „nijaký kríž, nijaká koruna“.

Na základe tohto princípu sa Ježiš narodil v biede a hanebne umrel na kríži, aby bol slávne vzkriesený a kraľoval na nebesiach. Pre tento princíp Pavel musel trpieť v reťaziach vo väzenskej kobke, aby vyvolení dosiahli spasenie a slávu. Pre tento princíp vojak ochotne znáša útrapy, atlét disciplínu a roľník ťažkú drinu. Bolo by absurdné čakať, že nás kresťanský život a služba nebudú nič stáť.

V druhej časti 2. kapitoly druhého listu Timoteovi (verše 14–26) Pavel vykresľuje živý portrét Timotea v jeho úlohe učiteľa a kazateľa a analogicky i portrét každého kazateľa, kresťanského učiteľa a pracovníka. Používa tu tri ďalšie metafory – pracovník, ktorý sa nepotrebuje hanbiť (15), nádoba na čestnú potrebu (21) a služobník Pánov (24). Každý obraz pridáva ďalšiu črtu k portrétu.

7. METAFORA IV: PRACOVNÍK, KTORÝ SA NEPOTREBUJE HANBIŤ

(verše 14–19)

14 *Toto pripomínaj ľuďom a zaväzuj ich pred Bohom, aby sa nepúšťali do slovných hádok; nie je to na nič užitočné, ale je to na skazu poslucháčom.* 15 *Usiluj sa postaviť pred Boha ako osvedčený, ako pracovník, ktorý sa nepotrebuje hanbiť a správne podáva slovo pravdy.* 16 *Prázdny svetským rečiam sa vyhýbaj, lebo budú sa naďalej vzťahovať v bezbožnosti,* 17 *a ich reč bude sa rozozierať ako rakovina. Z nich sú Hymeneos a Filetos,* 18 *ktorý zblúdili od pravdy, hovoriac, že vzkriesenie už bolo, a tak nivočia vieru niektorých.* 19 *Ale pevný základ Boží predsa stojí a má túto pečat': Poznal Pán svojich! a: Odstúp od nepravosti každý, kto vyznávaš meno Pánovo.*

Na chvíľu necháme 14. verš a prikróčime rovno k 15. veršu. V Pavlovom napomínaní Timotea, aby bol pracovníkom, ktorý sa nemusí hanbiť, nás upúta niekoľko faktov.

Po prvé, kresťanský pracovník má vyučovať. Je povolaný, aby podával slovo pravdy.

Po druhé, sú dva druhy pracovníkov. Na jednej strane sú tí, ktorí sú „osvedčení“, „dokázaní“, „spofahliví“, boli preskúšaní ako mince alebo kov a uznaní za pravých, poctivých [Simpson, s.136]. Na druhej strane sú tí, ktorí nie sú „osvedčení“, pretože neobstáli pri skúške. Prvá skupina sa nemusí hanbiť, kým druhá by mala byť hlboko zahnaná.

Po tretie, rozdiel medzi týmito dvoma kategóriami sa týka ich prístupu k „slovu pravdy“, spôsobu, akým ním zaobchádzajú.

Pavel tu teda kladie do protikladu dva druhy učiteľov a ku každému poskytuje aj príklad. Timoteus (15) má byť dobrý pracovník, osvedčený a nezahanbený. Hymeneos a Filetos (17) sú však zlí pracovníci, ktorí nemajú Božie osvedčenie – nezávisle od toho, aké osvedčenie mohli získať od ľudí – a majú všetky dôvody na to, aby sa hanbili.

Práca dobrých aj zlých pracovníkov je charakterizovaná výstižnými slovesami. Dobrý pracovník „správne podáva“ alebo „krojí rovno“ (15) slovo pravdy, zlý pracovník „zblúdil“ alebo „odbočil“ od pravdy (18). Pozrime sa podrobnejšie na každý prípad.

a) Dobrý pracovník

Sloveso v 15. verši (*orthotomeó*), preložené ako podávať znamená doslovne rovno krojiť. Je to veľmi nezvyčajné slovo a vyskytuje sa v biblickej gréčtine len tri razy, raz v Novom zákone (v tomto verši) a dva razy v Knihe prísloví, kde v šiestom verši tretej kapitoly čítame: „On ti urovná chodníky“ a v 11. kapitole, 5. verši: „Spravidlosť urovnáva cestu bezúhonnému“.

Čomu sa teda prirovnáva „slovo pravdy“, keď Timoteus dostal príkaz správne ho podávať alebo ho rovno krojiť? Nie je to obeť, ktorá má byť rozkrájaná na kusy, ako sa nazdávali niektorí starovekí komentátori, ani peceň chleba, v tom zmysle, že Pavel stanovuje učiteľom povinnosť krájať alebo rozdeľovať „Slovo, ako otec delí chlieb na malé kúsky, ktorými kŕmi deti“ [Kalvín, s.313]; nie je to ani stužka, ktorú treba rozstrihnúť na pásy, ani pozemok, čo sa rozdeľuje na parcely, ako učia niektorí moderní zákonníci, a nazdávam sa, že ani skala, ktorú murári sekajú, aby sa im hodila na stavbu, ale skôr cesta alebo chodník, alebo, aby sme boli modernejší, diaľnica, ktorá musí rovno pretínať krajinu. V tomto zmysle Arndt a Gingrich definujú význam slovesa ako vysekať rovný chodník alebo vysekať cestu cez krajinu (ktorá je zalesnená alebo ťažko schodná) v priamom smere, aby človek mohol ísť rovno k cieľu. Napokon, metafora môže súvisieť skôr s orbou ako s budovaním ciest, čomu potom zodpovedá interpretácia „ktorý vedie rovnú brázdú v tvojom hlásaní pravdy“.

„Slovo pravdy“ je apoštolská viera, ktorú Timoteus dostal od Pavla a má ju odovzdať ďalším. Pre nás je to jednoducho Písmo. Krájať ho rovno alebo viesť rovný chodník znamená byť pri výklade jednoducho presný, jednak zrozumiteľný, Sofokles toto slovo použil zjavne vo význame „správne vysvetľovať“. Takže dobrý pracovník je verný Písmu. Nefalšuje ho [por. 2. Kor 2,17], ani sa nepokúša miast ľudí ako Elymas čarodejník, tým „že prevracia priame cesty Pánove“ (Sk 13,10). Naopak, zaobchádza so slovom s takou úzkostlivou starostlivosťou, že sám zostáva na chodníku, drží sa hlavnej cesty a vyhýba sa vedľajším cestám, čím zároveň uľahčuje ostatným, aby ho nasledovali.

b) Zlý pracovník

Metaforu, ktorú Pavel použil na opísanie zlého pracovníka, nevezal ani z architektúry, ani z poľnohospodárstva, ale z lukostreľby. Takže teraz sa pravda neprirovnáva k stavbe cesty, ani k vyorávanej

brázde, ale k cieľu, na ktorý sa strieľa. Grécke sloveso (18) *astoché* je odvodené zo *stochos*, cieľ a znamená minúť cieľ, čiže odchyliť sa, odbočiť od niečoho. V pastorálnych epištolách sa vyskytuje trikrát:

„Od toho niektorí zblúdili a obrátili sa k daromným rečiam“ (to znamená od čistej lásky, dobrého svedomia a úprimnej viery, 1Tim 1,16); „...ku ktorému sa niektorí priznali a zblúdili od viery“ (t.j. k nepravému poznaniu, 1Tim 6,21); „ktorí zblúdili od pravdy...“ (2Tim 2,18).

My sami si musíme zvoliť jednu z možností, tak ako každý kresťanský učiteľ, ktorému bolo zverené slovo pravdy. Od toho závisí, či bude dobrým alebo zlým pracovníkom.

Slovo pravdy je cieľ. Strelec ho buď trafi, alebo minie.

Slovo pravdy je cesta. Cestu cez les možno vyrúbať rovnú alebo krivoľakú.

Učiteľ svojou prácou ovplyvňuje druhých, aby konali dobre alebo zle. Ak presekáva cestu rovno, ľudia po nej môžu ísť a držať sa správneho smeru. Ak na druhej strane minie cieľ, pozornosť divákov sa odpúta od cieľa a ich oči budú sledovať šíp, aj keď zaletí ďaleko od cieľa.

Na toto vážne nebezpečenstvo upozorňuje Pavel Timotea. V Ázii sa našli aj takí učители, ktorí učili bludy. Namiesto toho, aby kázali Pavlovo evanjelium – „Ježiša Krista, ktorý vstal z mŕtvych“ (8) a je zárukou a predobrazom vzkriesenia svojho ľudu – vyhlasovali, že „vzkriesenie už bolo“ (18). Isteže, v tom zmysle, že Kristus vstal a jeho ľud vstal spolu s ním, je to pravda. A predsa vzkriesenie tela leží ešte vždy v budúcnosti. Falošní učители však popierali, že by malo prísť nejaké vzkriesenie tela (por. Sk 17,32; 1Kor 15,12). Možno to boli raní gnosticci, ktorí v tele videli odporné bremeno a predstava akéhokoľvek vzkriesenia bola pre nich práve tak nepochopiteľná ako neželaná. Preto vzkriesenie chápali v prenesenom zmysle ako oslobodenie od tela prostredníctvom poznania (*gnósis*), alebo tvrdili, že sľub o zmŕtvychvstaní bol splnený, keď sme vierou a krstom boli vzkriesení spolu s Kristom. Podobne aj dnes niektorí ľudia „demytologizujú“ vzkriesenie a hovoria iba o viere vzkriesenej v kresťanovom srdci.

Heretici nahrádzali „slovo pravdy“ tým, čo Pavel nazýva „slovné hádky“ (14). Sloveso, ktoré tu používa (*logomaché*) sa nevyskytuje na nijakom inom mieste v Novom zákone, hoci podstatné meno

logomachia, „slovné hádky“, je použité v 1Tim 6,4 a v niektorých rukopisoch listu Títovi 3,9. Zdá sa, že apoštol má na mysli niečo podobné ako bolo „blchárstvo“ scholastikov v stredoveku [Simpson, s.136]. Na inom mieste vyjadruje tento pojem ako „prázdné reči“ (16, *kenophónia*) [Jediný ďalší výskyt tohto slova je v 1Tim 6,20].

Pavel radí Timoteovi, aby sa takýmto zlým pracovníkom alebo falošným učiteľom vyhýbal: „...a zaväzuj ich pred Bohom, aby sa nepúšťali do slovných hádok, nie je to na nič užitočné, ale je to na skazu poslucháčom“ (14). „Prázdny svetským rečiam sa vyhýbaj, lebo budú sa naďalej vzťahovať v bezbožnosti a ich reč bude sa rozozierať ako rakovina“ (16.17a).

Škoda spôsobená takýmto falošným učením je dvojnásobná. Je bezbožná a aj rakovinová. Predovšetkým odvádza ľudí od Boha. Šestnásty verš doslovne hovorí, že tí, ktorí takto učia, „budú sa naďalej vzťahovať v bezbožnosti“. Ťažko možno v tejto súvislosti hovoriť o pokroku, o vzťahovaní. Ako poznamenáva Patrick Fairbairn [Fairbairn, s. 345], je to pohyb vpred, ale zlým smerom. A po druhé, falošné učenie rozširuje v zborovom obecenstve náказu. Pavel to trikrát opakuje, aby podčiarkol: „Nie je to na nič užitočné, ale je to na skazu poslucháčom“ (14b). „A ich reč bude sa rozozierať ako rakovina“ (alebo v inom preklade: „rozrastie ako rakovina“) (17). „A tak nivočia vieru poniektorých“ („prevracajú niektorým vieru“) (18b).

Tieto dve tendencie herézy nám veľa prezrádzajú. Zakaždým keď posudzujeme nejaké učenie, mali by sme byť natoľko rozumní, že si položíme otázku, aký je jeho postoj k Bohu a aký účinok má na ľudí. V bludoch je vždy čosi, čo zneuctuje Boha a ľuďom spôsobuje škodu. Na druhej strane pravda vždy vzdáva Bohu česť, lebo podporuje bohabojnosť (por. Tít 1,16) a vždy povznáša svojich poslucháčov. Namiesto toho, aby ich priviedla do skazy, *katastrophé* (14), miatla ich a mýlila, upevňuje ich vo viere, láske a svätosti.

Hoci ľudská viera môže byť „prevrátená“ alebo „znivočená“ (18b), Boží základ zostáva pevný. Boh buduje pravdivú cirkev, ktorá má dvojnásobnú pečať alebo nápis. Prvá pečať je tajná a neviditeľná, a totiž že „poznal Pán svojich“ a preto ich bezpečne naveky ochráni. Druhá pečať je verejná a viditeľná: „Odstúp od nepravosti každý, kto vyznáva meno Pánovo,“ a dokáž svojou svätosťou, že patíš Pánovi. Je to pravdepodobne narážka na starozákonný príbeh o vzbure Kórácha, Dátána a Abiráma, lebo k tejto udalosti sa vzťahujú obe citácie (4Moj 16,5.26). Napokon, ho-

vorí Pavel, len Pán naozaj pozná svoj ľud a priznáva sa k nemu a iba on môže rozlíšiť pravdu od faľše, pretože iba on vidí až do srdca. Ale hoci my srdce nevidíme, vidíme život, ktorý je tým jediným spoľahlivým dôkazom o stave srdca a je viditeľný všetkým. Obidve „pečate“ sú však dôležité, božská aj ľudská, viditeľná aj neviditeľná. Obe dokopy sú svedectvom o pevnom Božom základe, o jeho pravdivej cirkvi.

K nasledujúcej metafore vedie Pavla nepochybne narážka na nevyhnutnosť zanechať zlo.

8. METAFORA V: ČISTÁ NÁDOBA (verše 20–22)

20Vo veľkom dome nie sú len zlaté a strieborné nádoby, ale aj drevené a hlinené; jedny na čestnú, iné na všednú potrebu. 21Kto sa teda očistí od všednosti týchto, bude nádobou, na čestnú potrebu posvätenou, svojmu Pánovi upotrebitelnou, na každé dobré dielo pripravenou. 22Pred chůtkami mladosti utekaj; ale snaž sa za spravodlivosťou, vierou, láskou a pokojom s tými, čo z čistého srdca vzývajú Pána.

Obraz, ktorý tu apoštol načrtáva, je jasný. Každá domácnosť je vybavená rozličnými nádobami a riadom: hrncami, panvicami, taniermi a pod. Vo „veľkom dome“ alebo vznešenom panskom sídle je veľa rozmanitých nádob. Môžeme ich rozdeliť zhruba na dve skupiny. Zlaté a strieborné nádoby sú na čestnú potrebu alebo na zvláštne príležitosti a slúžia najmä pánovi domu. Nádoby drevené a hlinené okrem toho, že sú lacnejšie a horšej kvality, sú určené na nečestné alebo podradnejšie využitie v kuchyni a komore.

Na čo chce apoštol upozorniť svojou metaforou? Je takmer isté, že „veľký dom“ je Boží dom, viditeľná alebo vyznávajúca cirkev. Ale čo sú nádoby? Použitie tohto slova na inom mieste v Novom zákone naznačuje, že nesymbolizujú obyčajných členov zboru, ale učiteľov. Napríklad Ježiš povedal Ananiášovi o práve obrátenom Saulovi z Tarzu: „On mi je vyvolenou nádobou, aby niesol moje meno pred pohanov, aj pred kráľov a pred synov izraelských“ (Sk 9,15). Po mnohých rokoch opisuje Pavel seba a svojich spolupracovníkov pomocou podobného obrazu, keď píše: „Tento poklad máme, pravda, v hlinených nádobách“ (2Kor 4,7). V týchto veršoch je slovo nádoba prekladom gréckeho slova *skeuos*, ktoré používa aj teraz

v liste Timoteovi. *Skeuos* bol akýkoľvek druh nádoby. Pravda, keď nazval hlinenou nádobou seba, použil metaforu v inom zmysle; chcel zdôrazniť svoju telesnú slabosť a nie naznačiť, že sa hodí len na všednú potrebu. Tak či tak, téma služby je dominantná v každom verši. Pavlova funkcia ako nádoby bola niesť Kristovo meno neveriacim a v hlinenej nádobe niesol poklad evanjelia ako krehká keramická lampa svetlo.

Nazdávam sa, že takéto použitie slova nás oprávňuje uzavrieť, že dve skupiny nádob vo veľkom dome – zlaté a strieborné pre čestnú a drevené a hlinené pre všednú potrebu – nepredstavujú pravých a nepravých členov zboru, ale pravdivých a falošných učiteľov v cirkvi. Pavel vlastne neprestal hovoriť o dvoch skupinách učiteľov, ktoré dával do protikladu v predchádzajúcom odseku, spoľahlivých, ako bol Timoteus, a falošných, ako boli Hymeneus a Alexander. Jediný rozdiel je v tom, že zmenil metaforu o dobrých a zlých pracovníkoch na čestné a nečestné nádoby.

Sotva by sa nám podarilo zveličiť význam privilégia, ktoré Pavel ponúka Timoteovi v 21. verši. V podstate sa vzťahuje na každého kateťa a kresťanského pracovníka, ktorý splní stanovenú podmienku, lebo vyhlásenie je formulované dosť všeobecne: „Kto sa teda očistí.“ Toto privilégium je opísané jednoduchými, zato však krásnymi výrazmi: „bude nádobou, na čestnú potrebu.“ Blížšie ju určujú tri ďalšie výrazy: „posvätenou“ (vždy oddelenou), „svojmu Pánovi upotrebitelnou“ a „na každé dobré dielo pripravenou“. Nemožno si predstaviť väčšiu česť ako byť nástrojom Ježiša Krista, byť mu k dispozícii pri uskutočňovaní jeho cieľov a byť poruke, kedykoľvek ho bude chcieť použiť.

Pán domu si kladie len jednu podmienku. Nádoby, ktoré používa, musia byť čisté. Jeho sľub je tým podmienený. Na prvý pohľad je zrejmé, že ak chceme byť Kristovi užitoční, musíme sa očistiť, ale čo tým chce povedať? Slová „od všednosti týchto“ sú prekladom gréckeho *apo toutón* a „týchto“ sa dozaista vzťahuje na nádoby pre všednú potrebu z predchádzajúceho verša. V akom zmysle sa teda máme očistiť od týchto? Určite to neznamená, že sa máme izolovať od všetkých formálnych členov zboru, ktorých podozrievame z falošnosti, a že sa odtrhneme od viditeľnej cirkvi; Ježiš predsa vo svojom podobenstve povedal, že kúkoľ bol zasiat spolu s pšenicom a nemožno ho dobre oddeliť, kým nepríde žatva. Navyše sme už hovorili o tom, že pod dvoma druhmi nádob sa chápu skôr učiteľia ako členovia cirkvi. Tento fakt spolu s kontextom preto naznačujú, že sa

máme vyhýbať takémuto druhu falošných učiteľov, ktorí, podobne ako Hymeneus a Filétos popierajú niektoré základné prvky evanjelia a (podľa 1Tim 1,19.20) konali proti svojmu svedomiu, takže upadli do niektorej formy hriechu. Ale Pavlova podmienka je ešte radikálnejšia. Vyhýbať sa nemáme ani tak kontaktu s podobnými ľuďmi ako skôr ich chybám a zlu. Očistiť sa „od týchto“ znamená odstrániť ich falošnosť z našich myslí a ich hriešnosť z našich srdiec a životov. Takže čistota učenia a čistota života, to je základná podmienka, ak máme byť Kristovi užitoční.

Správnosť tejto interpretácie potvrdzuje fakt, že metafora o veľkom dome a jeho nádobách (20. a 21. verš) je vložená medzi dve jasné narážky na osobnú svätosť: „Odstúp od nepravosti každý, kto vyznávaš meno Pánovo“ (19) a „pred chůtkami mladosti utekaj; ale snaž sa za spravodlivosťou...“ (22). Je pravda, že vo svojej absolútnej Prozreteľnosti si Boh niekedy vyvolil nečisté nádoby, aby ich použil ako nástroj svojho súdu a svojej záchrany. V Starom zákone hovorí o pohanskej Asýrii ako o „palici môjho hnevu“, ktorou potrestal neposlušný Izrael a ktorú potom odhodil (Iz 10,5). Babylonského kráľa Nebúkadnesara nazýva svojim sluhom a jeho prostredníctvom trestal svoj ľud, kým perzskému kráľovi Kýrosovi, rukou ktorého ho zachránil, vraví: „Môj pastier!“ a „pomazaný Kýros“ (Jer 25,9; 27,6; 43,10 a Iz 44,28; 45,1). Ale to sú výnimočné prípady a týkali sa skôr celého národa ako jednotlivcov. Vo väčšine prípadov Biblia zdôrazňuje, že Boh si volí čisté nádoby, „nástroje spravodlivosti“ (Rim 6,13), aby uskutočnil svoje ciele. Pavel napomína Timotea nepochybne v tom zmysle, že sa musí očistiť, aby ho jeho Pán mohol použiť.

Apoštol bližšie vysvetlí, čo má na mysli, v úprimnej prosbe. Prosí Timotea, aby utekal pred chůtkami mladosti. Nebolo by správne, keby sme to chápali výlučne ako narážku na telesné vášne. Chůtky mladosti, to je aj túžba po sebauplatnení, neviazanosť, sebecké ambície, unáhlená tvrdohlavosť, arogancia a skutočne všetky nerozvážne žiadosti mladých ľudí [Lock, s.101]. V pozitívnom zmysle sa má Timoteus usilovať o štyri základné vlastnosti kresťana, o spravodlivosť, vieru, lásku a pokoj, a má ich hľadať v dobrej spoločnosti (možno aby si vynahradiť tú spoločnosť, ktorej sa má vyhýbať, ak sa má „očistiť od všednosti týchto“), to znamená v spoločnosti tých, „čo z čistého srdca vyzývajú Pána“ a podobne ako Timoteus cítia hlad po spravodlivosti a úprimne volajú k Bohu, aby uspokojili svoj hlad.

Keď počúvame Pavlove morálne napomenutia, nemal by nám uniknúť ostrý kontrast medzi ich negatívnymi a pozitívnymi aspektami a najmä medzi dvoma slovesami „utekať“ a „snažiť sa“. Obidve sú mimoriadne sugestívne. *Pheugó* znamená doslovne „hľadať bezpečnosť v úteku“ alebo „utekať, uniknúť, ujsť“. V priamom význame ho možno použiť o úteku z fyzického nebezpečenstva, napríklad keď Mojžiš unikol faraónovmu hnevu alebo svätá rodina pred Herodesom (Sk 7,29, Mt 2,13). Tak aj nájomník uteká pred vlkom; a kresťania v Judsku, keď v r. 70 Jeruzalem obkľúčili rímske légie, museli ujsť do hôr (J 10,12.13; L 21,21). Ak je sloveso použité obrazne, označuje analogicky útek pred duchovným nebezpečenstvom. Všetkých hriešnikov sa týka výzva, aby unikli nastávajúcemu hnevu (Mt 3,7). Všetci kresťania majú príkaz utekať pred modloslužobníctvom, nemorálnosťou, duchom materializmu, pred láskou k peniazom, ako aj pred chůtkami mladosti (1Kor 10,14; 6,18; 1Tim 6,11). Aj nám Písmo hovorí, že sa máme diablu vzoprieť, aby od nás utiekol (Jak 4,7). Ale musíme pochopiť, že hriech je nebezpečný pre našu dušu. Nesmieme sa s ním zmieriť alebo s ním dokonca vyjednávať. Nesmieme zostávať v jeho prítomnosti ako Lót v Sodome (1Moj 19,15.16). Naopak, treba ujsť od neho čo najďalej a najrýchlejšie. Tak ako Jozef, keď sa ho Putifarova manželka pokúšala zviest', máme vziať nohy na plecia a utiecť (1Moj 39,12).

Sloveso *dióko* (usilovať sa o) je pravé opozitum. Pretože ak *pheugó* znamená utiecť od niečoho alebo pred niečím, *dióko* je utekať za niečím, hnať sa, naháňať, vo vojne alebo pri poľovačke. V Novom zákone je použité asi tridsaťkrát vo svojom prvom význame prenasledovať. Pavel sám ho používa, keď opisuje, ako pred obrátením vášnivo prenasledoval Božiu cirkev (Gal 1,13) a vo svojej nesmiernej zúrivosti ich naháňal aj po vidieckych mestách (Sk 26,11). Metaforicky je toto sloveso použité na znázornenie kresťanského hľadania Božej vôle. Keď Pavel prirovnáva svoj život k vozovým pretekom, hovorí o sebe, že sa usiluje dychtivo dostať dopredu a dodáva: „Snažím sa za tým, čo je predo mnou“ (Fil 3,12.14). Kresťanov Písmo vyzýva [tiež v 1Tim 6,11], aby sa usilovali o morálnu spravodlivosť s rovnakou vytrvalosťou, s akou sa Židia usilovali o zákonnú spravodlivosť (Rim 9,31). V iných pasážach sa táto spravodlivosť alebo „posvätnosť“ (Žid 12,14) člení na jednotlivé komponenty a dopĺňa inými cnosťami. Máme sa teda horlivo usilovať (v niektorých prekladoch snažiť sa, hnať sa) o „spravodlivosť, vieru, lásku a pokoj“ (na tomto mieste) alebo o „spravodlivosť, pobožnosť, vieru lásku, trpezli-

vost', krotkosť" (1Tim 6,11) alebo jednoducho o „lásku" (1Kor 14,1) a najmä o tú lásku k cudzím, ktorá sa nazýva pohostinnosť (Rim 12,13) a o konanie „dobrá" druhým, „lebo láska vždy hľadá dobro" (1Tes 5,15), alebo jednoducho o „pokoj", tú všetko zahrňajúcu milosť spolu s tým, „čo vedie k pokoju a vzájomnému budovaniu" (Žid 12,14a 1Pet 3,11 cit. Žalm 34,15; Rim 14,19). Vo všetkých týchto veršoch je použité sloveso *dióko*.

Keď teda opäť spojíme obidve časti Pavlovej výzvy, ktoré sme skúmali osve, vidíme, že máme utekať pred duchovným nebezpečenstvom a usilovať sa o duchovné dobro, utekať od jedného, aby sme mu unikli, a hnať sa za druhým, aby sme to dosiahli. Tejto dvojitej povinnosti – negatívnej i pozitívnej nás Biblia dôsledne a dôrazne učí. Máme zaprieť seba a nasledovať Krista. Máme odložiť, čo patrí k nášmu starému životu, a obliecť si, čo potrebujeme k novému životu. Umŕtvovať telesné údy a upnúť myseľ na nebeské veci. Ukrižovať telesnosť a chodiť v Duchu. To prvé musíme rázne odmietajúť a o to druhé sa vytrvalo usilovať, učí nás Biblia, lebo to je tajomstvo posvätenia. Iba tak môžeme dúfať, že budeme vhodní na to, aby nás Pán použil. Ak máme zdediť zaslúbenie „bude nádobou, na čestnú potrebu posvätenou", musíme splniť podmienku, „kto sa teda očistí od všednosti týchto".

9. METAFORA VI: PÁNOV SLUHA (verše 23–26)

23Naničhodné a bláznivé sporné otázky zavrhuju, veď vieš, že vyvolávajú len zvady. 24A služobníkovi Pánovmu nesluší sa vadiť, ale byť prívetivým ku všetkým, spôsobilým vyučovať a trpezlivo krivdy znášať. 25Protivníkov nech krotko karhá, či by im Boh nedaroval pokánie, aby poznali pravdu 26 a vymanili sa z ostídlu diablovho, ktorým boli zotročení plniť jeho vôľu.

Tu máme zase inú metaforu. Z nádoby v dome sa stal otrok. *Skeuos* sa zmenilo na *doulos*. Ale skôr než Pavel ukáže, ako by sa mal Pánov služobník správať, vykreslí podmienky, v ktorých má žiť a pracovať. Vracia sa k slovným hádkam zo 14. verša a k prázdnyim svetským rečiam v 16. verši.

Slovo, ktoré je preložené ako sporné otázky (23) (*Zétésis*, podst. meno v jednotnom čísle), má dva významy. Znamená buď vyšetrovanie, ako bolo súdne vyšetrovanie obvinení proti Pavlovi, keď Festus

povedal kráľovi Agrippovi, že je v rozpakoch, ako má postupovať (Sk 25,20), alebo diskusiu, ako bola debata medzi apoštolmi a judaistami o obriezke (Sk 15,2.7). Keby bolo použité v prvom význame, vzťahovalo by sa na nejaký druh filozofického bádania a mohlo by sa preložiť „úvahy". Ale ak je použité v druhom význame, znamená polemiku, spor.

Toto slovo sa v pastorálnych epištolách vyskytuje trikrát, v každom liste raz (1Tim 6,4; 2Tim 2,23; Tít 3,9) alebo štyrikrát, ak prirátame zložené slovo s trochu silnejším významom *ekzétésis* (1Tim 1,4). Toto slovo znamená s najväčšou pravdepodobnosťou zbytočnú špekuláciu. V danom kontexte súvisí s priveľkým záujmom o „bájkky a nekonečné rodokmene". Na konci listu sa však slovo *zétéseis* (plurál) spája s výrazom *logomachiai*, ktoré znamená slovné hádky, a o oboch sa vraví, že z nich „vznikajú závisť, zvady, rúhania, zlé upodopzrievania, trenice ľudí" (1Tim 6,4.5a). Tu sa dôraz kladie skôr na hnevľivé spory.

Možno netreba medzi týmito dvoma výrazmi voliť. Nachádzame ich pokope v Tít 3,9, keď Pavel vyzýva Títa, aby sa vyhýbal štyrom veciam – daromným sporným otázkam (*zétéseis*), rodokmeňom (opäť náznakov špekulácie), svárom (*ereis*), a hádkam (*machas*, „bojom") o zákone. Toto posledné slovo je markantné aj v 2Tim 2, pretože v 23. verši Pavel varuje, že *zétéseis* vyvolávajú zvady (opäť *machas*) a zakazuje ľuďom (v 14. verši) *logomachein*, (púšťať sa do slovných hádok, viď 1Tim 6,4) alebo v 24. verši *machesthai* (hádať sa alebo bojovať). Kalvínov výraz „škriepne sa dohadovať" dômyselne spája obidva výrazy.

Čo sa teda zakazuje Timoteovi a jeho prostredníctvom všetkým Pánovým služobníkom a kazateľom? Nemôžeme uzavrieť, že nám zakazuje všetky spory. Pretože keď šlo o pravdu evanjelia, Pavel sám horľivo polemizuje, ba dokonca sa verejne postavil proti apoštolovi Petrovi (Gal 2,11–14). Navyše práve v týchto pastorálnych epištolách naliehavo prosí Timotea a Títa, aby zachovávali zverenú pravdu a bojovali za ňu. Každý kresťan musí v istom zmysle „bojovať dobrý boj viery" (1Tim 6,12; 2Tim 4,7), usilovať sa chrániť ju a zachovať. Zakazujú sa nám však spory, ktoré sú samy o sebe hlúpe a nezmyselné a „vyvolávajú len zvady". Sú hlúpe alebo neplodné, pretože sú špekulatívne. Z tej istej príčiny sú nezmyselné (*apaideutos*), doslova „neučené" alebo dokonca „nedisciplinované", pretože prekračujú hranice Písma a nepodriaďujú sa duchovnej disciplíne, ku ktorej by nás Písmo malo zaväzovať. Nevyhnutne tiež vyvolávajú

zvady, pretože keď sa ľudia vzdajú zjavenia kvôli dohadovaniu, neuznávajú nijakú spoločnú autoritu ani nezaujatý odvolací súd. Upadajú do čistého subjektivismu a uchýľujú sa k neužitočným argumentom, pričom názor jedného môže byť práve taký dobrý (alebo zlý) ako názor druhého. Keby len cirkev dbala na toto varovanie! Spojenie nebiblických špekulácií a tvrdých polemík spôsobilo Kristovej veci veľké škody.

Hlavnou vlastnosťou „služobníka Pánovho“ musí byť prívetivosť (24.25a). Už sme videli, že je povoláný k službe vyučovania. Preto musí byť učiteľom „spôsobilým vyučovať“ (*didaktikos*), čiže mať pedagogické schopnosti. Jeho úlohou nie je totiž len učiť pravde ľudí zverených do jeho starostlivosti, ale aj napomínať. Nesmie sa báť „karhať svojich protivníkov“, ľudí, ktorí budú spochybňovať jeho slová. Ale v celej svojej službe, vo vyučovaní, ako aj karhaní, musí prejavovať tú istú typickú vlastnosť. Nesmie byť škriepivý („služobníkovi Pánovmu nesluší sa vadiť“). Naopak, má byť prívetivý ku všetkým, trpezlivý a mierny. Prvé slovo (*epios*) znamená láskavý a Pavel ho použil, keď opisoval vzťah matky, ktorá pridáva svoje deti (1Tes 2,7). Druhé slovo (*anexikakos*) znamená doslovne „znášať zlo bez odporu“ (čiže znášať krutosť ľudí, byť trpezlivý k ich hlúposti a tolerantný k ich slabostiam). Posledné slovo (*praiüés*) pridáva k prívetivosti vykreslenej dvoma druhými znakmi „ponížnenosti, ohľaduplnosti, taktnosti a miernosti“. Ich opakom je byť unáhlený, povýšený a bezočivý.

Toto je vhodné správanie služobníka Božieho, ktorý nepochybne pripomína služobníka Pánovho opísaného v „služobníckych piesňach“ Izaiáša. Ten bol učiteľom, pretože Pán Boh mu dal „jazyk učeních“ a on ho používal múdro. Vedel, ako „slovom občerstviť ustátého“. Keď učil, bol taký trpezlivý, že nikdy nekričal ani nezvýšil hlas, a taký ohľaduplný, že sa láskavo správal k ľuďom, ktorých odvaha bola zlomená a ktorých viera dohasínala. Nikdy by nezlomil nalomenú trstinu, ani neuhasil tlejúci knôt. A keď sa ľudia postavili proti nemu, neodporoval, ani sa im nepomstil. Telo nastavil tým, ktorí ho bili, a líca tým, ktorí mu trhali bradu, tvár si neukryl pred potupou a slinou a napokon dovolil, aby ho ako baránka viedli tichého a bez odporu na zabitie (Iz 50,4; 42,2,3; 50,6; 53,7). Taký bol Ježiš Nazaretský, Pánov služobník *par excellence*, ktorý sám o sebe povedal, že je krotký a pokorný v srdci (Mt 11,29). A tá istá tichosť a láskavosť Kristova (2Kor 10,1) musí aj dnes charakterizovať všetkých, čo o sebe vyhlasujú, že sú Pánovými služobníkmi.

Okrem toho, ak Pánov služobník ozdobí svoje kresťanské učenie kresťanským charakterom, a ak sa trpezlivo správa k vrtošivému človeku, „protivníkov krotko karhá“, ovocím môže byť trvalé dobro. Boh sám, prostredníctvom tohoto prívetivého služobníka môže vykonať vynikajúce dielo spasenia.

Pozorne si všimnime vo veršoch 25b.26, ako sa posudzujú protivníci apoštolskej pravdy. Sú zjavne hriechi, pretože musia činiť pokánie, a nachádzajú sa v blude, lebo musia „poznať pravdu“. Ale najprekvapujúcejšie zo všetkého je to, že ich zlo a blud sú akoby symptómami „osídla diabla“, z ktorého musia byť zachránení. A ďalej, aj keď je úloha, ktorú zohráva láskavý služobník Pánov pri ich náprave dôležitá, je to Boh, ktorý im dá alebo daruje (*dóé*) pokánie. Boh osvetlí ich myseľ, aby uznala pravdu, a On ich aj oslobodí zo Satanovej moci.

Boh im daruje pokánie, aby poznali pravdu, čiže poznanie pravdy je dôsledkom ich pokánia. Je to dobrý príklad toho, akú tesnú súvislosť vidí Písmo medzi morálnou a intelektuálnou stránkou. Každý vie, že viera podmieňuje naše správanie, ale nie každému je také jasné, že aj naše správanie podmieňuje našu vieru. Práve tak ako konanie proti svedomiu má za následok stroskotanie našej viery (1Tim 1,19), tak pokánie z hriechov vedie k poznaniu pravdy.

Posledná veta 26. verša vyvoláva isté nejasnosti: „ktorým boli zotročení, aby plnili jeho vôľu“. Nie je celkom jasné, či ktorým (ktorý ich zotročil) a jeho (ktorého vôľu plnia) sa vzťahuje na Boha alebo na diabla. Niektorí komentátori sa nazdávajú, že obidva výrazy sa vzťahujú na Boha, a naznačujú, že Božia moc dáva ľuďom bezpečne uniknúť diablu. Byť zotročený (*zógreó*) znamená doslovne chytiť niekoho živého. Toto slovo je použité v Novom zákone len v Luk 5,10, kde Ježiš hovorí rybárovi Petrovi, že v budúcnosti bude loviť ľudí. Možno z tejto príčiny niektorí komentátori pripisujú zotročenie Pánovmu služobníkovi samému, napríklad Lock: „Čo ak ja mám byť rybárom ľudí, zachraňovať ich živých a privádzať ich späť, aby plnili vôľu svojho ozajstného Pána?“ [Lock, s.98]. Iní sa nazdávajú, že zotročuje diabol, ale vôľa je Božia. V tom prípade sa ľudia vymania z osídla diabla, ktorý ich zotročil, aby konali jeho (to znamená Božiu) vôľu.

Ale väčšina komentátorov zastáva názor, že obidva výrazy, ktorým aj jeho sa vzťahujú na diabla a vedľajšia veta jednoducho rozvíja to, čo sa myslí pod osídлом Satana. Diabol ich doň chytil a zotročil ich. Ak je toto chápanie správne, umožňuje nám nazrieť za scénu

každej kresťanskej evanjelizačnej a vyučujúcej práce. Za scénou, pre ľudí na javisku i v obecnstve neviditeľný, prebieha duchovný boj. Živo si môžeme predstaviť diablu hrôzostrašnú činnosť. Prirovnáva sa k poľovníkovi, ktorý chytí korisť živú do osídla alebo do pasce. Navyše svoju obeť omámi alebo opije, pretože grécke sloveso *ana-néphó* preložené ako vymaniť sa, znamená doslovne vytriezvieť alebo vrátiť sa k zmyslom po období, keď boli intoxikovaní diablom. Z takéhoto zotročenia, v ktorom sú ľudia nielen chytení do pasce, ale aj omámení diablom, ich môže vyslobodiť len Boh, tým, že im daruje pokánie a oni poznajú pravdu. Záchranu však uskutočňuje prostredníctvom duchovnej práce jedného zo svojich služobníkov, ktorý sa vyhýba hádkam a je im láskavým, zhovievavým a trpezlivým učiteľom.

Pri spätnom pohľade na celú kapitolu si v myslí môžeme vybaviť súhrnný portrét ideálneho kazateľa alebo kresťanského pracovníka, ktorého Pavel vykreslil pomocou rozmanitých slov a obrazov. Ako dobrí vojaci, atléti, zápasníci podľa pravidiel a ťažko pracujúci roľníci aj my sa musíme plne odovzdať svojej práci. Ako pracovníci, ktorí sa nepotrebujú hanbiť, musíme byť vo svojom výklade presní a jasní. Ako ná doby na čestnú potrebu musíme byť spravodliví svojím charakterom aj správaním. A ako Pánovi služobníci musíme sa správať zdvorilo a mierne. Každá metafora sa sústreďuje na jednu zvláštnu vlastnosť, ktorá dokresľuje portrét a významným spôsobom podmieňuje našu užitočnosť. Iba ak sa bezvýhradne odovzdáme vojenskej službe, súťaženiu a hospodáreniu, môžeme očakávať dobré výsledky. Iba ak krájame pravdu rovno a neodbočujeme od nej, môžeme dostať od Boha osvedčenie, a nemusíme sa hanbiť. Iba ak sa očistíme od toho, čo je nečestné, od každého hriechu a bludov, môžeme byť nádobami pre čestné použitie, upotrebiteľnými pre Pána domu. Iba ak sme prívetiví a nevyhľadávame hádky, ako Pánovi praví služobníci, daruje Boh našim protivníkom pokánie, poznanie pravdy a oslobodenie od diabla.

S takou veľkou zodpovednosťou musíme pristupovať k našej práci a trpieť pre evanjelium. Niet divu, že kapitola sa začína výzvou: „...posilňuj sa milosťou, ktorá je v Kristu Ježišovi.“

Kapitola 3

ÚLOHA POKRAČOVAŤ V ZVESTOVANÍ EVANJELIA

Pavel, väzeň Pánov, leží v cele a v myšlienkach sa zaoberá budúcnosťou evanjelia. Chvíľu myslí na ťažké časy, chvíľu na Timoteov nedostatok sebadôvery. Timoteus je taký slabý a odporcovia mocní. Zdá sa paradoxné, že takýto muž by mal byť v tejto situácii povolaný, aby zápasil za pravdu. Apoštol preto začína so živým načrtnutím súčasných pomerov a na ich pozadí vyzýva Timotea napriek všeobecnému odpadlíctvu, a jeho vlastnej povahovej slabosti aby verne pokračoval v tom, čo sa naučil.

1. PRÍCHOD ŤAŽKÝCH ČIAS (verše 1–2a)

1 Toto však vedz, že v posledných dňoch nastanú ťažké časy. *2* Ľudia budú totiž sebeckí...

Prečo Pavel začína túto kapitolu dôrazným „ty však vedz“? Bolo preda zrejmé, že evanjelium sa stretáva s aktívnym odporom. Pavel sám bol pre svoju vernosť evanjeliu zatknutý, uväznený a spútaný v okovách (1,11.12; 2,9). Všetci v Ázii sa od neho odvrátili, ako Timoteus dobre vie (1,15). A už skôr vo svojom liste apoštol prosí svojho mladého priateľa, aby sa nehanbil za evanjelium, ale znášal protiventvá ako Kristov dobrý bojovník; pripomína mu, že musí trpieť s Kristom, ak s ním chce raz kraľovať, a varuje ho, že za „slovnými hádkami“, „prázdnyimi svetskými rečami“ a „naničhodnými a bláznivými spornými otázkami“, ktoré rozširujú falošný učiteľia, striehne zlovestná postava samotného diabla (1,8; 2,3.11.12.14.16.23.26). Tak prečo apoštol pripomína Timoteovi, čo

už vie? Nepochybne preto, lebo chce zdôrazniť, že odpor voči pravde nie je len prechodnou záležitosťou, ale patrí k ich dobe. Možno sa obáva, aby Timoteus nebol priveľmi optimistický a nedúfal, že ak sa na chvíľu stiahne do ústrania, búrka prejde. Pavel v ňom nechce živiť takúto nádej. Aj my by sme si to mali uvedomiť a malo by nám byť jasné, aké nebezpečenstvá a problémy môžeme očakávať, ak budeme pevne stáť v pravde evanjelia.

Pavel hovorí o posledných dňoch. Prirodzene môžeme tento výraz vzťahovať na budúcu epochu, na časy, ktoré budú bezprostredne predchádzať koncu, pri Kristovom druhom príchode. Ale biblický kontext nám to nedovoľuje. Autori Nového zákona boli totiž presvedčení o tom, že nový vek (sľúbený v Starom zákone) prišiel spolu s Ježišom Kristom a preto jeho príchodom stará epocha končí a nastali posledné dni. Peter v deň Letnic napríklad cituje Joelovo proroctvo, že „v posledných dňoch“ Boh vyleje zo svojho Ducha na všetkých ľuďoch, a vyhlásil, že jeho proroctvo sa teraz splnilo. „Toto je, čo povedal prorok Joel,“ konštatuje. Inými slovami, nastali „posledné dni“, o ktorých hovorilo proroctvo (Sk 2,14.17). Podobne aj list Židom sa začína vyhlásením, že Boh, ktorý voľakedy hovoril otcom skrze prorokov „na sklonku týchto dní“ prehovoril k nám v Synovi (1,1.2). Ak je to tak, žijeme v posledných dňoch. Ich začiatkom bol príchod Ježiša Krista.

Preto Pavel v tretej kapitole 2. listu Timoteovi neopisuje budúcnosť, ale prítomnosť a zobrazuje celé obdobie medzi prvým a druhým príchodom Kristovým. Pod *poslednými dňami* rozumie všeobecné podmienky, v ktorých sa nachádza kresťanská cirkev [Kalvín, s.322]. Nevyplýva to iba zo spôsobu, ako je výraz „posledné dni“ v Novom zákone použitý. Jasne to naznačuje fakt, že Pavel tu Timoteovi nepredpovedá nejakú budúcu epochu, ktorú on sám už neuvidí, lebo nebude žiť, ale dáva mu ponaučenia, ktoré sa vzťahujú na jeho terajšiu duchovnú službu, napríklad ho vyzýva, aby sa „odvracal“ od istých ľudí (5). Timoteus už žije v posledných dňoch, ktoré tu Pavel opisuje. A žijeme v nich aj my. V budúcnosti to môže byť horšie (13), ale už teraz sú časy zlé a nebezpečné.

V týchto posledných dňoch, hovorí Pavel, „nastanú ťažké časy“. Timoteus by si mal uvedomiť, že tieto posledné dni nie sú stále rovnako a nepretržite zlé, ale budú zahŕňať „nebezpečné obdobia“. Dejiny cirkvi potvrdzujú, že to tak bolo a je. Keď loď kresťanskej cirkvi vyplávala na more, nemohla očakávať hladkú a bezproblémovú plavbu, neraz sa ocitla v búrkach, zažila víchrice ba i hurikány.

Tieto obdobia Pavel označuje ako „ťažké časy“. Grécke prídavné meno *chalepos* znamená buď „ťažko znesiteľný“ (napr. o fyzickej alebo duševnej bolesti) alebo „ťažko zvládnuteľný, zúrivý, nebezpečný, hrozivý“ [Simpson, s.143]. Toto slovo sa v klasickej gréčtine používalo v súvislosti s nebezpečnými divými zvieratami a s rozbúreným morom. V Novom zákone sa vyskytuje už len jediný raz a to v príbehu o dvoch gadarenských posadnutých, ktorí boli diví a neskrotení ako divé šelmy a ktorých Matúš opisuje ako „náramne zúrivých (*chalepos*), takže sa nikto neodvážil chodiť tou cestou“ (Mt 8,28). Na základe toho si môžeme predstaviť, aké chvíle musí cirkev očakávať v posledných dňoch. Budú bolestné aj nebezpečné, ťažko sa budú znášať a ťažko im bude čeliť.

Pavel vzápätí vysvetľuje, prečo je to tak: *Ludia budú totiž... Je dôležité pochopiť, že za hrozivé časy, ktoré cirkev čakajú, sú zodpovední ľudia, padlí, zlí ľudia, ľudia so zvrátenou povahou, s egoistickým a bezbožným správaním, ktorých myseľ je nepriateľská Bohu a jeho zákonu (por. Rim 8,7) a ktorí šíria zlo, bludy a mŕtve náboženstvo v cirkvi.*

Prv ako budeme podrobne skúmať Pavlovu charakteristiku týchto ľudí, musíme si pozornejšie všimnúť jeho úvodné slová. Po prvé, žijeme v posledných dňoch, lebo hovorí, že sa začali s Kristovým príchodom. Po druhé, tieto dni prinesú aj obdobia nebezpečenstva a ťažkostí. Po tretie, budú dôsledkom činnosti zlých ľudí. Po štvrté, musíme to chápať, jasne si to uvedomiť a byť pripravení.

2. OPIS ZLÝCH ĽUDÍ (verše 2 – 9)

2Ľudia budú totiž sebecký, milovníci peňazí, chvastaví, spupní, rúhaví, rodičom neposlušní, nevďační, bezbožní, 3neláskaví, nezmierliví, ohovárační, nezdržanliví, divokí, bez lásky k dobru, 4zradcovia, nerozvážni, nadutí, milovníci skôr rozkoši ako Boha. 5Budú sa tváriť pobožne, ale silu pobožnosti budú popierať. Aj od tých sa odvracaj. 6Z nich sú totiž tí, ktorí sa vkrádajú do domov a podmaňujú si ženy, ktoré sú obťažované hriechmi, vedené rozličnými žiadosťami, stále sa učia, ale nikdy nemôžu dôjsť k poznaniu pravdy. 8Ako sa Jannes a Jambres sprotivili Mojžišovi, tak sa aj títo protivia pravde. Sú to ľudia porušení na myslí a nespoľahliví vo viere. 9Ale väčšmi sa už

nebudú vzťahovať, lebo ich nerozumnosť bude taká zjavná všetkým, akou sa stala aj nerozumnosť tamtých.

Zvyšok prvého odseku tretej kapitoly je venovaný dôkladnému vykresleniu týchto ľudí. Pavel opisuje najmä ich morálku (2 – 4), zachovávanie náboženských predpisov (5) a ich prozelytickú horlivosť (6 – 9).

a) Ich morálne správanie (verše 2 – 4)

V týchto troch veršoch apoštol používa nemenej ako devätnásť výrazov na opísanie zlých ľudí, ktorí sú zodpovední za „ťažké časy“. Možno by bolo trochu únavné analyzovať portrét priveľmi podrobne a definovať každý výraz osve. Ale všimnime si hneď prvý a posledný použitý výraz. Prvý hovorí, že sú sebeckí, čiže milujú seba (*philautoi*) a posledný (4), že nie sú, ako by mali byť, milovníkmi Boha (*philotheoi*). V gréckom origináli sú štyri z devätnástich výrazov zložené slovami, pričom základ slova tvorí (*phil-*), milovať. Už to naznačuje, čo je na týchto ľuďoch zásadne zlé; ich láska je upriamená zlým smerom. Namiesto toho, aby boli predovšetkým milovníkmi Boha, milujú seba, sú milovníkmi peňazí a rozkoší(4).

Ostatné výrazy takmer bez výnimky opisujú narušené medziľudské vzťahy.

Prvé tri hovoria o dôsledkoch sebalásky. Ľudia, ktorí milujú predovšetkým seba, sa stávajú chvastavými, spupnými a rúhavými. Prvé slovo znamená chvastavý alebo chvastúnsky (*alazones*), druhé povýšený alebo arogantný (*hyperéphanoi*), čo prirodzene vedie k tretiemu, nactiufhačský, ohováračský (*blasphémoi*), pretože tí, čo majú privysokú mienku o sebe, nevyhnutne pozerajú na ostatných zvrchu a ohovárajú ich.

Ďalších päť slov možno ľahko združiť do jednej skupiny. Zdá sa, že sa vzťahujú na rodinný život a najmä na postoj, aký zaujímajú niektorí mladí ľudia k svojim rodičom. V gréčtine majú všetky výrazy negatívnu formu a začínajú predponou *a*, podobne ako slovenské slová začínajúce na *ne*, akoby tým apoštol chcel podčiarknuť tragický nedostatok vlastností, ktoré by sme u človeka prirodzene predpokladali. Prvé dva sú „rodičom neposlušní“ hoci deti si majú ctiť svojich rodičov, hovorí Biblia, a prinajmenšom dovtedy, kým nie sú plnoletí, by ich mali poslúchať a „nevďační“, neschopní prejavíť čo i len elementárne uznanie. Ďalšie slovo (*anosioi*) znamená bezbožní alebo bohaprázdni, pretože *hosios* je „pobožný“ alebo

„zbožný“. Nasledujúci výraz *astorgoi* je preložený ako neláskaví (neľútostiví, bez lásky), hoci je súčasťou prirodzeného poriadku, že deti a rodičia sa navzájom majú milovať. Posledné slovo z týchto piatich (*aspondoi*) znamená nezmierliví. Opisuje situáciu, v ktorej sa ľudia (možno má na mysli ešte vždy predovšetkým mladých ľudí) natoľko búria, že nie sú ochotní o probléme vôbec diskutovať. V ideálnej spoločnosti by vzťahy detí k rodičom mala charakterizovať poslušnosť, vďačnosť, úcta, láska a miernosť. V ťažkých časoch týchto päť vlastností chýba.

Zvyšných sedem slov zo zoznamu sa zjavne nevzťahuje len na rodinu, ale má širší dosah. Prvé z nich znie ohovárační (*diaboloí*, doslovne diabolskí). Ich hriech spočíva v tom, že zle hovoria o ostatných, najmä za ich chrbtom. Sú tiež nezdržanliví (*akrateis*), divokí (nezvládnuteľní, neskrotní – *anémeroi*) a bez lásky k dobru (*aphilagathoi*). Napokon sú aj zradcovia (toto slovo bolo použité v Luk 6,15 o Judášovi), nerozvážni (ľahkomyselní v slovách i činoch) a nadutí (prehnane sebavedomí, nafúkaní). A znovu sme sa dostali k základnému zlu, ktorým tento nepekčný zoznam začal, a totiž k pýche.

Všetko toto protispoločenské správanie – neposlušný, nevďačný, neúčivý, neláskavý vzťah k rodičom, spolu s nedostatkom sebaovládania, vernosti, opatrnosti a pokory – je nevyhnutným dôsledkom bezbožného egocentizmu. Arcibiskup Trench, komentujúc význam slova *philautos*, sebecký, spomína nemenovaného puritánskeho kňaza, ktorý prirovnáva sebca k ježkovi, čo zvinutý do kľbka ukazuje navonok iba ostré pichliače a pritom si pre seba vnútri necháva mäkkú a teplú srst'. Ak je človek „chvastavý, spupný a nadutý“, ani nenapadne obetovať sa a slúžiť ostatným. Boží príkaz, tak zreteľne formulovaný v jeho morálnom zákone, znie, že máme milovať jeho na prvom mieste (celým svojím srdcom, dušou, mysľou a silou), potom nášho blížneho a seba na poslednom mieste. Ak zmeníme poradie, seba dáme na prvé miesto a Boha na posledné, náš blížny uprostred bude určite trpieť. Takže koreňom všetkého zla v „ťažkých časoch“ je to, že ľudia sú nesmierne egoistickí a milujú sami seba (*philautoi*), čo je aristotelovský termín pre bezuzdnú sebalásku.

Iba evanjelium ponúka radikálne riešenie tohto problému. Pretože iba ono sľubuje znovuzrodenie alebo nové stvorenie, čo znamená, že všetko sa úplne zmení, sebecké sa stane nesebeckým, naša myseľ a správanie sa celkom preorientujú, takže budeme upriamení na Boha a nie na seba. Až potom, keď Boh bude na prvom

mieste a naše ja na poslednom, budeme milovať svet, ktorý Boh miluje, a usilovať sa dávať a slúžiť ako On.

b) Ich zachovávanie náboženských predpisov (5. verš)

Môže byť pre nás šokom, keď zistíme, že takíto ľudia, ktorí nedodržiavajú základné pravidlá slušného správania v civilizovanej spoločnosti (ak aj vynecháme Boží zákon) môžu byť nábožní. Ale je to tak. V dejinách ľudstva, hoci je hanba priznať to, boli náboženstvo a morálka častejšie rozvedené ako zosobášené. Biblia je presvedčivým svedectvom. Veľkí etickí proroci siedmeho a ôsmeho storočia pred Kristom zosielali kľatby na izraelský národ a Júdu práve z tohto dôvodu. Ámos prvý odhalil absurdnú skutočnosť, že počas panovania Jeroboáma Druhého prekitalo náboženstvo a súčasne nespravodlivosť. Izraelskí veriaci „na rúchach vzatých do zálohu vŕhajú sa pri každom oltári“, volá prorok, a „pijú víno pokutovaných v dome svojho Boha“ (Am 2,8). Inými slovami priamo pri vykonávaní náboženských obradov používali šaty, odev a víno, na ktoré nemali nijaké morálne právo. Ich nemorálnosť v skutočnosti znamenala porušenie náboženských predpisov.

Izaiáš narieka nad tým istým u Júdu. Boh jeho prostredníctvom takto oslovuje svoj ľud:

„Vaše novomesiace a sviatky z tej duše nenávidím; bremenom sa mi stali, ustal som znášať ich. 15 Ak aj vystierate dlane, zastriem si oči pred vami. Ak sa aj mnoho modlíte, ja vôbec nepočúvam. Vaše ruky sú plné krvnej viny. 16 Umyte sa, očistite sa, odstráňte svoje zlé skutky spreď svojich očí! Prestaňte zle robiť, 17 učte sa dobre robiť, hľadajte právo, ujímajte sa utláčaného, prisudzujte právo sirotám, zastávajte sa vdov.“ (Iz 1,14–17)

Pán Ježiš musel vzniesť veľmi podobnú žalobu proti farizeom, najnábožnejším ľuďom jeho čias: „Čistíte zovňajšok čaše a misky, ale vnútri sú plné lúpeže a nemiernosti“ (Mt 23,25). Tým chcel povedať, že úzkostlivo dbali o vonkajšiu čistotu svojich nádob, ale to, čo z nich jedli a pili získali nečistým spôsobom, vďaka svojej lakomosti a nečestnosti.

Tá istá choroba bola rozšírená medzi ľuďmi, ktorých tu Pavel opisuje. Tvárili sa pobožne, ale silu pobožnosti popierali (5). Nepochybne sa zúčastňovali na bohoslužbách. Spievali chválospevy, pri modlitbách hovorili amen a dávali peniaze do zbierky. Tvárili sa aj

vyjadrovali mimoriadne zbožne. Ale bola to *forma bez moci*, zdanie bez vnútornej reality, náboženstvo bez morálky, viera bez skutkov.

Pravé náboženstvo spája formu a moc. Nie je to vonkajšia forma bez moci. Na druhej strane však nez dôrazňuje morálnu silu takým spôsobom, aby pohľadalo vonkajšími prejavmi alebo sa zaobišlo bez nich. Dopĺňajú sa navzájom. Pestuje pobožnosť, ktorá je predovšetkým duchovná a vychádza zo srdca, ale vyjadruje sa prostredníctvom verejných, spoločných bohoslužieb a jej dôsledkom je morálne správanie. Inakšie nie je len bezcenné, ale Bohu sa hnuší.

Nečudujme sa, že Pavel dodáva: „Od tých sa odvracaj.“ To neznamená, že sa má vyhýbať akémukoľvek kontaktu s hriešnikmi, veď Ježiš sám bol „priateľom publikánov a hriešnikov“, a keby sa mal Timoteus vyhýbať ich spoločnosti, musel by ujsť zo sveta (por. 1 Kor 5,9–12). Pavel chce skôr povedať, že v rámci cirkvi pretože opisuje akýsi druh pohanského kresťanstva [Ellicott, s.144]. Timoteus nemá mať nič spoločné s ľuďmi, ktorých by bolo možno nazvať „nábožnými hriešnikmi“. A nielen to. Každý, koho Modlitebná kniha označuje ako zjavného a notorického zločinca, má byť potrestaný, a ak nebude činiť pokánie, exkomunikovaný (por. 1 Kor 5,5.13).

c) Ich prozelytická horlivosť (verše 6 – 9)

Je skutočne zarážajúce, že ľudia, ktorých apoštol opisuje, naplnení bezbožnou sebaláskou a zlobou, nielenže vyznávali náboženstvo, ale niektorí z nich ho dokonca aktívne hlásali. A predsa to bolo tak. Rozhodne však ich metódy neboli priame a otvorené, ale nenápadné, tajnostkárské a prefikané. Boli to pochlebovači. Títo predavači bludov sa šikovne vedeli votrieť do domov alebo domácností a určite radšej používali zadné dvere ako predné. Zvyčajne si vybrali čas, keď muži neboli doma (pravdepodobne boli v práci) a zamerali pozornosť na „slabé ženy“. Tento trik, poznamenáva biskup Ellicott, bol „taký starý ako pád človeka“, pretože aj had zvedol najprv Evu [Ellicott, s.146]. Uchyľovali sa k nim aj gnosticí a bol to zvyčajný taktický manéver podomových predavačov náboženstva, ku ktorým možno priradiť i Svedkov Jehovových v našich časoch.

Ženy, ktoré si vybrali za obeť, Pavel označuje slovom *gynaikaria*, „ženičky“, opovrhlivé pomenovanie žien, ktoré boli záhaľčivé, hlúpe a slabé. Ich slabosť bola dvojaká. Po prvé boli morálne slabé, „obťažené hriechmi, vedené rozličnými žiadosťami“. Vlastné hriechy boli pre ne bremenom a tyranizovali ich; falošní učители, ktorí

sa votreli do ich domov, ťažili z ich pocitov viny a z ich slabosti. Po druhé, nevyunikali ani veľkou inteligenciou, boli nestále a ľahkoverné. Takéto ženy by boli počúvali kohokoľvek, avšak zároveň „nikdy nemohli dôjsť k poznaniu pravdy“. Už svojím založením boli neschopné dospieť k pevným názorom a pripomínali malé loďky zmiatané a hádzané vetrom (por. Ef 4,14). V takomto stave duševného zmatku ľudia počúvajú každého učiteľa, čo ako málo vzbudzuje dôveru. Biskup Ellicott píše, že to nebola láska k pravde, ktorá ich poháňala k učeniu, ale len chorobná láska k novotám [Ellicott, s.146]. Takéto ženy, s nevelkou inteligenciou a slabým charakterom sú ľahko korisťou podomových predavačov náboženstva.

Ako príklad falošných učiteľov Pavel uvádza Jannesa a Jambresa, podľa židovskej tradície dvoch hlavných čarodejníkov na faraónovom dvore. Ich mená nie sú v starozákonnom texte uvedené, hoci jeden z Targumov doplnil ich mená do 2Moj 7,11: „Ale aj faraón zavola svojich mudrcov a čarodejníkov a aj oni, egyptskí zaklínači urobili to isté (t.j. zázraky) svojím tajným umením.“

Pavlove slová majú hlbší zmysel, ktorý je mimoriadne dôležitý, aj keď neleží na povrchu. Načrtáva historickú paralelu medzi Jannesom a Jambresom, ktorí sa pred mnohými storočiami postavili proti Mojžišovi, a medzi falošnými učiteľmi jeho čias, ktorí sa postavili proti pravde. Jannes a Jambres boli čarodejníci, kým falošní učitelia boli „zlí ľudia“ a „podvodníci“ (13). Možno aj oni ovládali nejaké kúzla, pretože keď sa Efežania, ktorí sa zaoberali čarodejníctvom, obrátili, prinášali svoje knihy a verejne ich pálili (Sk 19,18.19). Čo je však na tejto analógii pozoruhodné nie je len to, že ázijskí falošní učitelia sa pripodobňujú egyptským čarodejníkom, ale to, že Pavel sa týmto sám pripodobňuje Mojžišovi! Lebo Mojžiš bol najväčšou starozákonnou postavou. Izraelský národ nemal proroka ako on, ani pokiaľ ide o jeho poznanie Boha („s ktorým sa Hospodin stýkal tvárou v tvár“), ani pokiaľ ide o všetky znamenia a zázraky, ktoré činil, aby preukázal pravosť Božieho zjavenia (5Moj 34,10.11). „Hľa, urobím ťa bohom pre faraóna, Hospodin riekol Mojžišovi. Rozpovieš mu všetko, čo ti prikážem“ (2Moj 7,1.2). Štyridsať rokov Mojžiš hovoril Božie slovo a dával ľudu Božie zákony.

A teraz sa Pavel opovažuje prirovnávať seba k Mojžišovi. Pretože tak ako Jannes a Jambres bojovali proti Mojžišovi, tak ázijskí falošní učitelia bojovali proti pravde. Proti akej pravde? Tej, ktorú učil Pavel a ktorú zveril Timoteovi (1,13), proti apoštolskej viere, ktorú mal Timoteus zachovávať a zvestovať. Preto sa prirodzene a bez

zjavného váhania stavia na roveň Mojžišovi ako ten, čo tiež vyučuje Božiu pravdu. Mojžiš vyučoval zákon, Pavel káže evanjelium. Ale či to bol zákon, alebo evanjelium, učenie proroka Mojžiša alebo apoštola Pavla, bola to Božia pravda, ktorej sa ľudia stavali na odpor a ktorú odmietali.

Preto ich Pavel odmieta ako ľudí, ktorí boli „porušení na myslí“, hoci sa hnali za poznaním (*gnósis*) a boli nespoľahliví vo viere (*adokimoi*, nájdení nedostatočnými). Navyše je presvedčený, že sa ďaleko nedostanú, ba dokonca sa „budú vzmáhať v zlom“ (13). Ich falošné učenie sa môže dočasne šíriť a „rozozierať ako rakovina“ (2,17). Ale ich úspech bude dočasný a krátkodobý. Ako si Pavel môže byť taký istý? Pretože „ich nerozumnosť bude taká zjavná všetkým, ako sa stála (*egeneto*, aoristový čas) aj nerozumnosť tamých“, Jannesa a Jambresa.

Aj nás dnes zavše znepokojujú pochopiteľne a právom falošní učitelia, ktorí sa protivia pravde a spôsobujú cirkvi problémy, najmä preffikané a klzké metódy nepoctivých obchodníkov s náboženstvom. Ale nemusíme sa báť, ani vtedy, keď niektorí slabší podľahnú, ani keď falošnosť príde do módy. Pretože na bludoch priam udiera do očí čosi falošné, kým pravda je viditeľne pravdivá. Blud sa môže rozšíriť a nejaký čas byť populárny. Ale „väčšmi sa už nebude vzmáhať“. Nedostatok bude dozaista odhalený a pravda ospravedlnená. História cirkvi nám poskytuje dostatok dôkazov. Pritom vzniklo veľa bludov a zdalo sa, že niektoré z nich zvíťazia. Ale dnes sa o ne zaujímajú už len dejepisci. Boh zachoval v cirkvi svoju pravdu.

Teraz by nám už malo byť jasné, aké sú tie ťažké časy, ktoré sa zavše vyskytujú v posledných dňoch, v ktorých žijeme, a ako vznikajú. Je to preto, že na Božom poli (ktorým je svet), kde Boh zasial pšenicu, diabol zasial kúkoľ [por. Ježišovo podobenstvo v Mt 13,24–30; 36–43]. Dá sa to povedať aj tak, že diabol má svoju piatu kolónu, svojich tajných agentov priamo v cirkvi. Hovorí o tom 16. článok anglikánskej cirkvi: „Vo viditeľnej cirkvi je zlo vždy zmiešané s dobrom a diabol má niekedy najväčšiu autoritu pri službe Slovom a sviatosťami...“ Áno, vnútri cirkvi, vo viditeľnom obecenstve veriacich, sa nájdú jednotlivci s nemorálnym charakterom a správaním, ktorých nábožnosť je čisto vonkajšia, myseľ majú narušenú a vieru len predstierajú. Títo ľudia milujú seba, peniaze a rozkoše viac ako milujú Boha a svojich bratov a sestry. Tvária sa pobožne, ale silu pobožnosti popierajú. Stavajú sa na odpor pravde a navádzajú slabých k hriechu, ktorý ich privedie do záhuby. Je to mimoriadne

výstižný portrét takzvanej „liberálnej spoločnosti“, ktorá toleruje každú odchýlku od kresťanského štandardu spravodlivosti a pravdy a ktorej etos sa vkradol do cirkvi. Ale Timoteus sa nimi nesmie dať nakaziť, ani sa dať uniesť týmto prílivom; musí zostať pevný a neohrozene vzdorovať proti prevládajúcej módnjej vlne.

3. PEVNE VYTRVAŤ VO VIERE (verše 10–15)

10Ty si však mňa nasledoval v učení a obcovaní, v úmysloch a vernosti, v zhovievavosti, láske a trpezlivosti, 11 v prenasledovaniach a utrpeniach, ktoré ma postihli v Antiochii, Ikonii a Lystre. Čo to boli za prenasledovania, ktoré som znášal! A zo všetkých vytrhol ma Pán. 12A všetci, ktorí chcú pobožne žiť v Kristu Ježišovi, budú prenasledovaní, 13ale zlí ľudia a podvodníci budú sa vzdávať v zlom; budú zvädzať a budú zvädzaní. 14Ty však zostávaj v tom, čomu si sa naučil, 15 a že od detstva znáš svätá Písma, ktoré ťa môžu urobiť múdrym na spasenie vierou v Krista Ježiša.

V tomto odseku sa Pavel dva razy obracia na Timotea tými istými gréckymi slabikami *su de*. Vyskytujú sa na začiatku desiateho a štrnásteho verša (podobne ako *su oun* v 2,1) a ich správny preklad je „Ty však...“ V príkrom kontraste so súčasným úpadkom morálky, s predstieraním nábožnosti a šíriacimi sa falošnými učeniami Pavel vyzýva Timotea, aby bol iný, a keby bolo treba, aby vytrval aj celkom sám.

Každý kresťan sa má líšiť od sveta. „A nepripodobňujte sa tomuto svetu“ (Rim 12,2). Nepochybne cítime obrovský tlak, aby sme sa prispôbilibi, nielen cez priame výzvy tradičnej viery a morálke, ale aj a väčšmi znútra, keď do cirkvi preniká duch sekularizmu. Mnohí podľahnú, pričom si často ani neuvedomujú, čo robia. Ale Slovo Božie nás znovu a znovu napomína, vyzýva nás, aby sme nepodľahli. Nemáme byť ako „trstina klátiaca sa vo vetre“ a ohýbať sa k zemi, nech vietor fúka z ktoréhokoľvek smeru. Radšej sa máme podobáť kameňu v horskej bystrine a nepohnúť sa zo svojho miesta.

Mohli by sme parafrázovať apoštolovu dvojnásobnú výzvu Timoteovi v desiatom a štrnástom verši takto: „Ale pokiaľ ide o teba, ty si ma napriek rôznym falošným učeniam, ktoré sú rozšírené, nasledoval v *mojom* učení a *mojom* spôsobe života, v *mojom* cieľi, viere, trpezlivosti, láske, vytrvalosti, prenasledovaniach a utrpeniach... Zlí

ľudia a podvodníci, ktorí zvädzajú a aj sami sú zvädzaní. sa ešte väčšmi budú vzdávať v bezbožnosti. Ale pokiaľ ide o teba, ty sa nesmieš pohnúť zo svojho miesta a rozhodne nesmieš odísť od môjho učenia (lebo to by bol úpadok, nie pokrok). Naopak, musíš stať pevne a zostať v tom, čo si sa naučil a čomu veríš, pretože vieš, od koho si sa to naučil...“

Pavel po prvý raz pripomína Timoteovi, čo robil dosiaľ: „Ty si však mňa nasledoval v učení“ alebo v inom preklade: „sledoval moje učenie.“ A nabáda ho, aby v tom pokračoval: „Ty však zostávaj v tom, čomu si sa naučil“ (14). Takže verše 10–13 hovoria o Timoteovej vernosti apoštolovi v *minulosti* a verše 14–17 ho vyzývajú, aby zostal verný aj v *budúcnosti*. Dve hlavné slovesá vyjadrujú jadro celého odseku: verne si ma *nasledoval* až doteraz (10) a *zostávaj* v tom (14).

a) *Minulosť* (verše 10–13)

Timoteov vzťah k Pavlovi možno vyjadriť ako nasledovanie. Sloveso *parakoloutheo* môže byť použité v priamom význame, ako nasledovať osobu, ktorá niekam ide, kráčať v jej šľapajach. Ale v Novom zákone sa stretávame s jeho použitím v prenesenom zmysle v súvislosti s duchovným nasledovaním, buď v zmysle „sledovať myslou, pochopiť“, ako keď nám niekto niečo vysvetľuje a povie: „Sledujem ťa,“ alebo v zmysle rozhodnúť sa v mysli a živote, verne nasledovať, držať sa ako pravidla; ako keď o niekom povieme „je nasledovníkom toho a toho“. Lukáš používa toto sloveso viacme-nej v prvom význame, keď hovorí Teofilovi o svojich nanáhavých historických výskumoch: „...ktorý som od hora všetko dôkladne sledoval“ (Roháčkov prekl. L 1,3). Zdá sa však, že Pavel vo svojich listoch Timoteovi používa sloveso v druhom, záväznejšom význame. V prvom liste napomína Timotea, aby sa živil slovami viery a zdravého učenia, ktoré doteraz nasledoval. Nepochybne rovnaký význam má toto sloveso v druhom liste. Pavel pripomína Timoteovi, že nielen sledoval jeho učenie a spôsob života ako neustranný študent alebo nezaujatý pozorovateľ, ale že bol apoštolovým oddaným učeníkom. Dozaista sa najprv usiloval pochopiť zmysel Pavlovho učenia. Ale pri tom nezostal. Prijal ho, uveril mu, pohrúžil sa doň a žil ním. A podobne iste začal tým, že pozoroval Pavlov spôsob života, ale neskôr ho začal napodobňovať. Pavel vedel o sebe, že ako apoštol nasleduje, alebo napodobňuje Krista, a preto neváhal a vyzýval iných, aby nasledovali jeho: „Napodobňujte ma,“ píše, „ako

ja Krista!“ (1Kor 11,1; por. 1Tes 1,6). Dokonca sa vyhlásil za vzor, podľa ktorého mohli rozoznať pravdu od falše: „Bratia, spoločne buďte mojimi napodobňovateľmi a pozorne si všimajte tých, ktorí tak žijú, ako máte príklad na nás.“ (Fil 3,17) Takže vo viere aj v praktickom živote, v učení aj v spôsobe života (10) sa Timoteus stal Pavlovým verným nasledovníkom a aj ním zostal. Nasledoval ho krok za krokom.

Vidíme tu zrejmy protiklad k prvému odseku kapitoly. Muži, o ktorých tam Pavel píše, žili svojim chut'kam (milovali sami seba, peniaze a rozkoše) a aj tí z nich, ktorí sa obrátili, sa dávali strhnúť vlastnými inštinktmí. Na druhej strane Timoteus mal celkom odlišný vzor, a to učenie a príklad Kristovho apoštola Pavla. Preto Pavel vzápätí spomína charakteristické črty svojho života v protiklade k životu ľudí, čo milujú seba, opisovaných vo veršoch 2–5. Dôraz kladie na privlastňovacie a osobné zámená. Jasne vyzdvihujú kontrast: „Lebo to budú ľudia, ktorí budú mať radi seba ... ale ty si nasledoval moje učenie, môj spôsob života, úmysel, moju vieru atď.“ (Roháčkov prekl.)

Prečo Pavel v 10. a 11. verši uvádza tento zoznam svojich cností a utrpení? Nie je to viac ako len trochu neskromné, že sa apoštol takto vystatuje? Možno sa dá pochopiť, že spomenul svoje učenie, ale prečo ospevuje svoju vieru a lásku, svoje úmysly a spôsob života, svoje utrpenia, ktoré musel znášať? Nie je jeho vychvaľovanie trochu nemiestne?

Nie, Pavel sa nevychvaľuje. Vedú ho iné pohnútky, ako túžba vzbudiť obdiv k sebe. Najprv hovorí o svojom učení a potom uvádza dva objektívne dôkazy jeho pravosti: život, ktorý žil, a utrpenia, ktoré znášal. Je to skutočne spoľahlivý všeobecný test (aj keď nie neomylný), ktorým možno preveriť, či je človek úprimný, ba dokonca, či je jeho metóda pravdivá alebo falošná. Je taký presvedčený o svojej pravde, že aj žije podľa toho, čo káže, a je ochotný pre to trpieť? Urobilo z neho jeho presvedčenie lepšieho človeka, aj keď musel čeliť silnému odporu? Pavel môže na obidve otázky odpovedať kladne. Falošní učители žili neviazaným životom a ťažko by sme mohli čakať, že budú ochotní pre svoje názory trpieť: boli na to priveľmi zoženšteni a ľahkomyseľní. Naproti tomu apoštol Pavel žil dôsledným životom spravodlivosti, sebaovládania, viery a lásky a napriek častému prenasledovaniu a mnohým útrapám zostal verný svojim princípom.

Pozrime sa najprv na jeho život. Timoteus Pavla sústavne pozoroval a pokúšal sa napodobňovať Pavlov spôsob života (*agógé*), jeho celkové vystupovanie a správanie, jeho úmysly (duchovné ciele, ktoré ho motivovali a dávali jeho životu zmysel), jeho vernosť alebo vieru, zhovievavosť (*makrothymia*, znášateľnosť a tolerantnosť vo vzťahu k nepríjemným ľuďom), jeho lásku (k Bohu aj k človeku na rozdiel od sebalásky falošných učiteľov, ich lásky k peniazom a rozkošiam) a jeho trpezlivosť (*hypomoné*, trpezlivé znášanie vyčerpávajúcich podmienok na rozdiel od *makrothymia*, trpezlivého znášania nepríjemných ľudí.) Naozaj, keďže *hypomoné* (vytrvalosť) je v Novom zákone zväčša plodom našej kresťanskej nádeje, nášho očakávania na Pánov druhý príchod a slávu nasledovania, môžeme v tomto zozname objaviť ďalší príklad Pavlovej obľúbenej trojice cností „viery, nádeje a lásky“ (Pozri 1Kor 13,13; Kol 1,4,5; 1Tes 1,35; 2Tes 1,3,4; Žid 10,22–24).

Zmienka o vytrvalosti alebo trpezlivosti prirodzene súvisí s prenasledovaniami a utrpeniami, ktoré Pavel musel znášať. Zmieňuje sa najmä o troch galatských mestách Antiochii, Ikonii a Lystre, pretože Timoteus ako občan Lystry bol pravdepodobne svedkom toho, keď nepriateľský dav apoštola kameňoval, vyvliekol ho z mesta a nechal v priekope umierať, hoci aj z tohto a všetkých ďalších prenasledovaní ho Pán až dosiaľ vždy zachránil. Možnože Pavlova odvaha počas prenasledovania zohrala úlohu pri Timoteovom obrátení, tak ako Štefanova statočnosť pri obrátení Pavla. Tak či tak, Timoteus bol svedkom Pavlovho prenasledovania, spočiatku iba pasívnym, ale neskôr pochopil, že aj on musí znášať svoj diel utrpenia, pretože nemôže nasledovať Pavla v jeho učení a spôsobe života a neznášať utrpenie spolu s ním [Vid' Sk 13,14–14,23].

V dvanástom verši Pavel naznačuje, že jeho skúsenosti neboli ojedinelé. Usiloval sa žiť pobožne v Kristu Ježišovi, milovať Boha väčšmi ako seba a slúžiť mu a za to musel trpieť. Aj Timoteus dospel k tomuto poznaniu. Pretože všetci kresťania, ktorí chcú v Kristu Ježiši (t.j. v spojení s ním) pobožne žiť, budú prenasledovaní, hovorí Božie slovo, a je to tak. Božské vyvoláva antagonistický vzťah k svetskému. Vždy to tak bolo. Platilo to pre Krista a On povedal, že to bude platiť i pre nás: „Ak vás svet nenávidí, vedzte, že mňa skôr nenávidel ako vás. Keby ste boli zo sveta, svet by miloval, čo je jeho; ale že nie ste zo sveta, lež ja som si vás vyvolil zo sveta, preto vás svet nenávidí. Rozpomeňte sa na slovo, ktoré som vám hovoril: Nie je sluha väčší ako jeho pán. Keď prenasledovali mňa, budú

prenasledovať aj vás“ (J 15,18–20; por. 16,33). Musíme si všimnúť, v akej situácii Kristus povedal svojim učeníkom aby boli pripravení na prenasledovanie. Predpokladal, že budú žiť vo svete (medzi bezbožnými ľuďmi) a zároveň „nebudú zo sveta“ (lebo budú žiť po-božne v Kristu). Tí, ktorí sú v Kristovi, ale nie sú vo svete, nie sú prenasledovaní, lebo neprichádzajú do styku, čiže ani do konfliktu s potenciálnymi prenasledovateľmi. Tí, ktorí sú vo svete, ale nie sú v Kristovi, takisto nie sú prenasledovaní, lebo svet nevidí u nich nič, čo by bolo treba prenasledovať. Prví sa vyhnú prenasledovaniu tak, že sa utiahnu pred svetom, tí druhí sa zas asimilujú. Len tí, čo sú súčasne vo svete i v Kristovi, musia nevyhnutne trpieť. Ako pozna-menáva Kalvín, „je márne pokúšať sa oddeliť Krista od jeho kríža a je len prirodzené, že svet ho musí nenávidieť dokonca i v tých, čo sa hlásia k nemu.“

Nevyhnutnosť prenasledovania vysvetľuje v 13. verši pôsobením falošných učiteľov. Pavel sa o nich vyjadruje celkom otvorene. Na-zýva ich „zlí ľudia“ a „podvodníci“. Druhý výraz *goés* znamená „čarodejník, kúzelník“ a v ranej kresťanskej literatúre sa používa vo význame „podvodník, klamár“. Apoštol neverí v úprimnosť falošných učiteľov; sú to šarlatáni. Takí ľudia sa „budú vzmáhať v zlom“. Slo-veso *prokoptó* znamená v skutočnosti ísť dopredu, napredovať, ale Pavel ho používa v ironickom zmysle, pretože robia pokrok smerom dozadu, nie dopredu, „od zlého k horšiemu“. Zdá sa, že nemá na mysli ich úspechy vo vyučovaní, lebo hovorí, že „väčšmi sa už ne-budú vzmáhať“ (9), ale ich vlastný úpadok, intelektuálny aj morálny. Sú podvodníkmi i podvedenými. Výstižne to vyjadril Alfred Plummer: "Začínajú ako zvodcovia a končia ako obeť podvodu pri-tom často sú obeťou vlastných úskokov, lebo klamanie druhých zvyčajne vedie k sebaklamu" [Plummer, s.385].

b) *Budúcnosť* (verše 14–15)

V prvých veršoch tohto odseku Pavel opisoval seba, ale robil to hlavne kvôli Timoteovi, ktorý ho pokladá za svoj vzor. Vidíme, že Timoteus sa výrazne líši od mnohých zlých ľudí a falošných učiteľov, ktorých Pavel spomína. To preto, že starostlivo „nasledoval“ Pavla, čo formovalo jeho učenie. Konal správne, lebo pravdivosť Pavlovho učenia potvrdzoval zbožný život a mnohé prenasledova-nia, ktoré statočne znáša. Teraz Pavel po druhý raz začína vetu „ty však“ (*su de*), čím odlišuje Timotea od zlých ľudí a podvodníkov, ktorých práve opísal. Predtým dával do protikladu ich rozkošnický

život a Timoteovo verné nasledovanie apoštolského učenia a príkladu. Teraz vyzdvihuje ďalšiu odlišnú črtu: Oni sa vzmáhajú (aj keď sme videli, akú zvláštnu formu nadobudol ich pokrok), kým Timoteus má zostávať alebo zotrvať v tom, čo sa naučil a o čom je presvedče-ný.

S podobnou výzvou sa na stránkach Nového zákona stretávame často. Je mimoriadne významná v prípadoch, keď sa v cirkvi začí-najú ozývať novátori, „radikáli“, ktorí vyhlasujú o sebe, že sú pokrokoví, a zavrhujú všetko, čo im zaväna tradíciou. Možno nikdy nebola potrebnjšia ako práve dnes, keď sa ľudia vystavujú tým, že vynašli „nové kresťanstvo“, „novú teológiu“, a „novú morálku“, ktoré predstavujú „novú reformáciu“. Isteže, každá generácia v cirkvi sa musí usilovať preložiť vieru do súčasného jazyka, dať do súladu nemeniace sa slovo s meniacim sa svetom. Ale preklad je vyjadre-nie tej istej správy v inom jazyku: nie je to nové dielo. Práve to však moderní radikáli robia, vystupujú s takým pojatím Boha a Krista, kto-ré by Ježiš a jeho apoštolovia nikdy nepripustili. V takejto situácii by nám možno Pán Ježiš odpustil, keby sme im odpovedali jeho slo-vami: „A nikto, kto pije staré, nechce nového, lebo povie: Staré je dobré!“ (L 5,39). Apoštolovia sami neprestajne varovali svojich poslucháčov pred módnymi smermi a volali ich späť k pôvodnej apoštolskej zvesti. Ján vyhlasuje, že „ktokoľvek zachádza ďalej a *ne-zostáva* v učení Kristovom, nemá Boha“ a vyzýva svoje stádo: „Čo ste počuli od počiatku, nech *zostáva* vo vás,“ lebo tak „*zostanete* v Synovi a v Otcovi“ (2J 9; 1J 2,24). Podobne Pavel vyzýva Timo-tea, aby *zostal* v tom, čomu sa naučil. Vo všetkých uvedených veršoch je v gréčtine to isté sloveso. Timoteus sa naučil niečo, čo-mu teraz pevne verí. Tak je to správne. Teraz v tom musí vytrvalo *pokračovať* a nesmie nikomu dovoliť, aby ním otriasol.

Apoštol pripája dva dôvody. Jeho jasný príkaz Timoteovi, aby verne zotrval v pravdách, ktoré sa naučil, spočíva na dvoch pros-tých, jasných argumentoch, ktoré rozvíja vo verši 14b a 15. Timoteus musí zostávať *v tom*, čo sa naučil, pretože vie, *od koho* sa to naučil. Za kvalitu učenia zodpovedá učiteľ. A kto ním bol? Grécke ruko-pisy možno interpretovať dvojakým spôsobom, koho môže znamenať jednotné i množné číslo. Viacero faktorov hovorí v prospech množ-ného čísla (*para tinón*) a v tom prípade má Pavel na mysli niekoľkých učiteľov – Timoteovu starú matku Loidu, matku Euniku (ktorá ho učila od detstva, pozri verše 1,5; 3,15), ako aj apoštola Pavla. Ko-mentátori, ktorí skúmajú rukopisné dôkazy, hovoria len toľko, že tejto

interpretácii možno dať prednosť [Ellicott, s.152], alebo že je pravdepodobne správna [Barrett, s.113]. Súhlasia s tým, že druhá alternatíva (jednotné číslo *para tinos*) má tiež svoje odôvodnenie a v tom prípade koho sa vzťahuje na apoštola Pavla. Hoci vonkajšie svedectvá menej podporujú túto interpretáciu, zdá sa mi, že vnútorné dôkazy svedčia väčšmi v jej prospech. To znamená, že v bezprostrednom kontexte Pavel kladie dôraz na fakt, že Timoteus nasledoval jeho učenie (10). Emfatické osobné privlastňovacie zámeno *môj* v 10. a 11. verši poukazuje na to, že Pavlovo apoštolské učenie bolo Timoteovi vzorom.

Širší kontext celého listu naznačuje to isté. V prvých dvoch kapitolách apoštol prosí Timotea, aby sa držal vzoru zdravých rečí, ktoré si počul odo mňa, (1,13) a zveroval to čo si počul odo mňa (2,2) iným. Preto sa zdá pravdepodobné, že veta „pretože vieš, od koho si sa tomu naučil“ v 3,14 sa takisto vzťahuje na to, čo Timoteus počul od Pavla. Navyše apoštol uvádza dva dôvody, prečo má Timoteus zostať verný; je preto vierohodné, že sú to odlišné dôvody a nevzťahujú sa obidva na jeho vzdelávanie v Písmach v detstve.

V takom prípade prvým dôvodom, prečo má Timoteus Pavlovi dôverovať a prečo má zostať v tom, čo sa naučil, je, že sa to naučil od neho. A že tohto Pavla, svojho učiteľa, dobre pozná. Nielenže ho priviedol ku Kristu (1,2) a skladal naňho ruky pri jeho ordinácii (1,6), ale je tiež „apoštolom Ježiša Krista z vôle Božej“ (1,1), ktorému Kristus zveril poklad evanjelia (1,11.12), svojím učením pravdy sa pripodobnil Mojžišovi (3,8), a jeho učenie a príklad Timoteus verne nasledoval až doteraz. Navyše svoje učenie potvrdil dôsledným životom a statočnosťou pri prenasledovaní. Timoteus dôveroval Pavlovi ako svojmu učiteľovi a rovnako mu môžeme dôverovať aj my. Právosť Pavlovho evanjelia nám zaručuje jeho autorita apoštola.

Timoteus poznal nielen Pavlovo evanjelium a nielen Pavlovu autoritu. „Od detstva“ ho učili zo starozákonných Písniem jeho matka a stará matka, a preto ich poznal mimoriadne dobre. Veril, že boli inšpirované Bohom, ako poznamenáva Pavel. Takže druhý dôvod, prečo musí zostať v tom, čomu sa naučil od Pavla, je práve skutočnosť, že jeho učenie je v súlade s týmito Písmami. A Pavel to aj ustavične zdôrazňuje. Pri výsluchu pred kráľom Agrippom vyhlasuje, že nehovorí nič iné, ako čo aj Mojžiš a proroci predpovedali, že sa stane, už či že Kristus musel trpieť a či že prvý musel vstať z mŕtvych a zvestovať svetlo aj židovskému ľudu aj pohanom (Sk 26,22.23). Podobne aj na začiatku svojho listu Rimanom písal o Bo-

žom evanjeliu, pre ktoré bol oddelený, ako Boh vopred zasľúbil „v Písmach svätých ústami Jeho prorokov“ (Rim 1,2; por. 3,21).

Takže dva dôvody, prečo má Timoteus zostať verný tomu, v čo uveril a o čom je presvedčený, sú tieto: naučil sa to zo starozákonných Písniem aj od apoštola Pavla. Tie isté dva dôvody platia aj dnes. Evanjelium, v ktoré veríme, je biblické evanjelium, je to evanjelium Starého zákona i Nového zákona, čo dosvedčujú proroci Boží aj apoštolovia Krista. My sami sa musíme rozhodnúť, či chceme prijať výzvu, ktorú Pavel adresoval Timoteovi, a zostať v tom, čo sme sa naučili, lebo máme až dva dôkazy pravosti.

4. PÔVOD A CIEĽ PÍSMO (verše 15b–17)

„sväté písma, ktoré ťa môžu urobiť múdrym na spasenie vierou v Krista Ježiša. 16Každé písmo, vdychnuté od Boha, je aj užitočné učiť, karhať, napravovať a vychovávať, 17aby dokonalý bol človek Boží a spôsobilý na všetko dobré.

Stretávame sa tu s dvoma základnými pravdami o Písme. Prvá sa týka jeho vzniku (aký je jeho pôvod) a druhá jeho cieľa (na čo je určené).

Po prvé, každé Písmo je inšpirované Bohom, vdychol ho Boh. Niektorí bádatelia preložili úvodné slová 16. verša ako „Všetko, čo je v Písme, je Bohom vnuknuté, a preto je užitočné...“ (kat. prekl.).

Ako máme chápať výraz „každé Písmo“? Nie je vôbec vylúčené, že tento pojem zahŕňal dva zdroje Timoteovho poznania, o ktorých sme práve hovorili, a to „čo si sa naučil“ (t.j. odo mňa) a „sväté Písma“. Je pravda, že apoštol nikdy výslovne nenazýva svoje listy Písmom. Napriek tomu vo viacerých prípadoch je k tomu veľmi blízko a nepochybne dal pokyn, aby jeho listy čítali verejne na kresťanských zhromaždeniach spolu so Starým zákonom (napr. Kol 4,16; 1Tes 5,27). Niekoľkokrát vyhlasuje, že hovorí v mene Krista a s jeho mocou (napr. 2Kor 2,17; 13,3; Gal 4,14) a nazýva svoje poslanstvo „Slovom Božím“ (napr. 1Tes 2,13). Na jednom mieste píše, že keď zveruje iným, čo mu Boh zjavil, hovorí „nie naučenými slovami ľudskej múdrosti, ale slovami, ktorým učí Duch“ (1Kor 2,13). Tu vyhlasuje, že to bolo vnuknutie, inšpirácia, čo je zreteľným znakom Písma. Peter zjavne pokladal Pavlove listy za Písmo, pretože keď o nich hovorí, nazýva Starý zákon ostatnými písmami (2Pt 3,16).

Na dôvažok sa zdá jasné, že Pavel predpokladal možnosť kresťanského dodatku k Starému zákonu, lebo spája citáciu z 5. knihy Mojžišovej (25,4) s Ježišovým výrokom zaznamenaným Lukášom (10,7) a oba nazýva rovnako Písmom (1Tim 5,18).

O Písme, a to o „každom Písme“, hovorí, že je inšpirované Bohom. Grécky výraz *theopneustos* by mal byť doslovne preložený „Bohom vdýchnutý“. Nebolo by správne myslieť si, že Písmo už existovalo skôr a Boh doň dodatočne vdýchol, ono totiž vzniklo dychom alebo Duchom Božím. Pavel na tomto mieste neuvádza nijakú teóriu ani vysvetlenie inšpirácie, pretože nespomína ľudských autorov, ktorí hovorili „Duchom Svätým vedení“ (2Pt 1,21). Napriek tomu je jasné z mnohých pasáží, že inšpirácia, nech už fungovala akokoľvek, nepotláčala individualitu ani aktívnu spoluprácu ľudských pisateľov. Tu Pavel hovorí iba toľko, že každé Písmo je vdýchnuté Bohom. Vzniklo v Božej mysli a bolo oznámené z Božích úst Božím dychom alebo Duchom. Preto sa správne nazýva Slovo Božie. Vyslovil ho Boh, alebo, ako hovorievali proroci, ústa Hospodinove prehovorili.

Po druhé, Pavel vysvetľuje cieľ Písma: je užitočné. A to preto, lebo je vdýchnuté Bohom. Práve jeho božský pôvod zaručuje a vysvetľuje jeho užitočnosť ľuďom. Aby ukázal, na čo je užitočné, Pavel používa dva výrazy. Prvý nachádzame v 15. verši: „Sväté písma,“ hovorí, „ktoré ťa môžu urobiť múdram na spasenie.“ Biblia je predovšetkým prírúčkou k spaseniu. Jej ďalekosiahlym zámerom nie je podávať vedecké fakty (napr. charakter mesačného kameňa), ktoré človek môže objaviť vlastným empirickým výskumom, ale fakty o spasení, ktoré nemožno objaviť nijakým kozmickým výskumom a môže ich zjaviť len Boh. Celá Biblia nám odhaľuje Boží plán spasenia – stvorenie človeka na obraz Boží, jeho pád do hriechu pre neposlušnosť a jeho súd, Božiu neprestávajúcu lásku napriek jeho vzbure, večný Boží plán zachrániť človeka na základe zmluvy o milosti, ktorú uzavrel s vyvoleným národom a dovŕšil v Kristu; príchod Krista ako Spasiteľa, ktorý umrel za naše hriechy, vstal z mŕtvych, bol povýšený na nebesia a poslal nám Ducha Svätého, a našu záchranu najprv od hriechu a odcudzenia, potom od otroctva a napokon od smrteľnosti, zároveň s tým, ako si uvedomujeme slobodu Božích detí. Nič z toho by človek nepoznal, keby nebolo biblického zjavenia. „Písmo obsahuje dokonalé pravidlá dobrého a šťastného života,“ hovorí Kalvín.

Ale Biblia nás učí, že spasenie dosiahneme „vierou v Krista Ježiša“. Keďže Biblia je knihou spasenia a spasenie možno dosiahnuť cez Krista, Biblia sústreďuje pozornosť na Krista. Starý zákon predpovedá a naznačuje jeho príchod mnohými a rozmanitými spôsobmi; evanjeliá zaznamenávajú príbeh jeho narodenia a života, jeho slová a činy, jeho smrť a vzkriesenie; Skutky opisujú, čo robil a vyučoval prostredníctvom ním vyvolených apoštolov, ktorí zvestovali evanjelium a zakladali zbory od Jeruzalema až po Rím; epištoly sú oslavou jeho osoby a diela a zaoberajú sa životom kresťana a zboru, kým Zjavenie zobrazuje Krista, ktorý sedí spolu s Bohom na tróne a čoskoro príde, aby dovŕšil svoje spasenie a súd. Tento vyčerpávajúci obraz Ježiša Krista má vzbudiť našu vieru v neho, aby sme vierou mohli byť spasení.

Pavel pokračuje a poukazuje na to, že užitočnosť Písma sa vzťahuje na naše presvedčenie aj na spôsob života (16b.17). Falošní učitelia ich rozdeľovali, my ich musíme znovu spojiť. Pokiaľ ide o naše presvedčenie, Písmo je užitočné na vyučovanie a karhanie. Pokiaľ ide o naše správanie, je užitočné na naprávanie a na vychovávanie k správneému životu. Každá dvojica pozostáva z kladného a záporného člena. Máme nádej, že v osobnom živote alebo v učiteľskej službe prekonáme omyly a budeme rásť v pravde, zviŕťazíme nad zlom a budeme rásť v svätosti? Ak áno, v prvom rade sa musíme obrátiť k Písmu, pretože Písmo je užitočné pre tieto veci.

Písmo je skutočne najdôležitejším prostriedkom, ktorý Boh používa, aby privedol „človeka Božieho“ k dokonalosti. Koho myslí týmto výrazom, to Pavel nevysvetlil. Môže to byť všeobecné označenie každého kresťana, keďže slová samy o sebe neznamenajú nič viac a nič menej, než je to človek, ktorý patrí Bohu. Na druhej strane v Starom zákone to bol titul vyjadrujúci veľkú úctu a používal sa vo vzťahu k mužom, cez ktorých hovoril Boh, ako Mojžiš (5Moj 33,1). Dávid (2Par 8,14) a Eliáš (1Kr 17,18) a Pavel oslovuje týmto výrazom Timotea vo svojom prvom liste (6,11). Preto sa aj na tomto mieste môže vzťahovať na mužov povolanych k zodpovedným úlohám v zbere a najmä na kazateľov, ktorí majú v moci Písma vyučovať a karhať, naprávať a vychovávať. Tak či tak, dokonalým a na všetko dobré spôsobilým sa človek Boží stáva len vtedy, keď bude usilovne študovať Písmo.

Pri spätnom pohľade na celú kapitolu vidíme, aké dôležité poslanstvo prináša pre našu pluralistickú a extrémne toleranciou spoločnosť. „Nebezpečné časy“, v ktorých, ako sa zdá, žijeme, nás

prebúdajú veľké znepokojenie. Zavše sa nám natíska otázka, či sa svet a cirkvi nezbláznili, také čudné názory hlásajú a také laxné majú normy. Niektorých kresťanov strhne z kotviska príval hriechu a bludov. Iní sa stiahnu do závetria v presvedčení, že to je jediný spôsob, ako môžu prežiť. Ale to nie je kresťanská cesta. „Ty však,“ obracia sa k nám Pavel rovnako ako k Timoteovi, „zostaň pevný“. Nič si z toho nerob, ak na teba vyvíjajú priveľký tlak, aby si sa prispôbil svetu. Nič si z toho nerob, že si mladý, neskúsený, plachý a slabý. Nič si z toho nerob, ak sa ti zdá, že len ty sám svedčíš. Až doteraz si nasledoval moje učenie. Zostávaj v tom, čomu si uveril. Poznáš biblický základ svojej viery. Písmo je inšpirované Bohom a je užitočné. Aj uprostred týchto ťažkých čias, v ktorých sa vzmáhajú zlí ľudia a podvodníci, môže ťa urobiť dokonalým a vyzbrojiť ťa pre tvoju prácu. Daj sa formovať Slovu Božiemu, aby si sa stal človekom Božím! Zostaň mu verný a privedie ťa ku kresťanskej dokonalosti.

Kapitola 4

ÚLOHA KÁZAŤ EVANJELIUM

Táto kapitola obsahuje možno posledné slová, ktoré apoštol Pavel vyslovil alebo napísal. Istotne sú posledné, ktoré sa zachovali. Píše ich v týždňoch, možno dňoch, očakávajúc mučenícku smrť. Podľa vierohodnej tradície bol popravený sťatím na Ostijskej ceste. Takmer tridsať rokov bez prerušenia pracoval ako apoštol a cestujúci evanjelista. Právom môže o sebe povedať, že bojoval dobrý boj, beh dokonal a vieru zachoval (7). Teraz čaká na svoju odmenu, „ve-niec spravodlivosti“, ktorý je preňho pripravený v nebesiach (8). Tieto slová sú Pavlovým odkazom cirkvi. Znejú veľmi slávnostne. Nemôžeme ich čítať bez hlbokého pohnutia.

Prvá časť kapitoly má formu naliehavej výzvy. „Zaväzujem ťa“, čítame v úvodnom verši. Sloveso *diamartyromai* patrí do právnického štýlu a môže znamenať vypovedať pod prisahou na súde, alebo zapri-sahať svedka pred jeho výpoveďou. V Novom zákone sa používa pri každom slávnostnom a dôraznom prejave. Pavlova výzva je adresovaná predovšetkým jeho apoštolskému delegátovi a zástupcovi v Efeze. Ale analogicky sa týka každého, kto je povoláný k evan-gelizačnej alebo pastierskej službe, ba týka sa všetkých kresťanov.

Táto výzva má tri aspekty, ktoré si treba bližšie všimnúť, a to jej charakter (čo presne prikazuje Pavel Timoteovi robiť), jej podstatu (argumenty, na ktorých zakladá svoju výzvu) a Pavlov osobný ná-zorný príklad v Ríme.

1. CHARAKTER VÝZVY (2. verš)

„zvestuj slovo, buď pohotový vhod – nevhod, presviedčaj, karhaj, napomínaj so všetkou trpezlivosťou a poučovaním.

Ak necháme bokom prvý verš a prejdeme rovno k druhému veršu, dostaneme sa k jadrú výzvy, ktoré tvoria dve slová „Káz slovo“. Ihneď vidíme, že posolstvo, ktoré má Timoteus zvestovať, je slovo, hovorený prejav. Presnejšie povedané Božie slovo, čiže Slovo, ktoré hovoril Boh. Pavel ho nemusí bližšie vysvetľovať, pretože Timoteus hneď vie, že je to jadro učenia, ktoré počul od Pavla a ktoré mu teraz zveruje, aby ho komunikoval ostatným. Je to isté ako „zverený poklad“ v prvej kapitole. A v tejto štvrtej kapitole je ekvivalentné zdravému učeniu (3), pravde (4) a viere (7). Pozostáva zo starozákonných Písniem, Bohom vdýchnutých a užitočných, ktoré Timoteus pozná od detstva, spolu s učením apoštola, ktoré Timoteus nasledoval, naučil sa ho a je o ňom presvedčený (3,10.14). Rovnakú úlohu má cirkev v každom čase. Nemáme právo vymýšľať si svoje posolstvo, iba zvestovať to Slovo, ktoré Boh vyslovil a zveril cirkvi ako posvätný poklad.

Timoteus musí kázať toto Slovo, musí sám hovoriť, čo hovoril Boh. Jeho zodpovednosť spočíva nielen v tom, že ho bude počúvať, veriť mu a poslúchať, čo počuje; nielen v tom, že ho bude chrániť pred akoukoľvek falzifikáciou, nielen v tom, že preň bude trpieť a zostať v ňom; jeho úlohou je kázať Slovo Božie iným. Je to dobrá správa o spasení pre hriešnikov. Preto ho má hlásať ako posol na trhovisku (*kéryssó*, por. *kéryx* hlásateľ v 1,11). Má dvíhať svoj hlas bez strachu a bez ohľadu na možné výhody a neohrozene ho kázať.

Ďalej Pavel uvádza štyri znaky, ktoré majú charakterizovať Timoteovo zvestovanie slova.

a) *Naliehavé zvestovanie slova*

Sloveso *ephistémi*, naliehať, znamená doslovne stáť vedľa, čiže byť poruke, byť pripravený. Zdá sa však, že tu nejde ani tak o pohotovosť a horlivosť, ako o naliehavosť a neodbytnosť. Rozhodne nemá veľkú cenu kázať bez záujmu alebo ľahostajne. Každá pravdivá kázeň musí poukazovať na naliehavú dôležitosť toho, čo sa káže. Kresťanský hlásateľ vie, že ide o otázky života a smrti. Oznamuje, že hriešnici prídu pred Boží súd, že Boh ich chce zachrániť prostredníctvom smrti a vzkriesenia Kristovho a vyzýva ich k pokániu a viere. Ako možno hovoriť o takýchto témach chladne a ľahostajne? „Čokoľvek robíte,“ napísal Richard Baxter v 17. storočí, „ľudia musia vidieť, že vám na tom skutočne záleží. Nemôžete

zlomiť ľudské srdcia, ak si z nich budete uťahovať, alebo sa im zaliečať, či zosmolíte nejaký okázalý prejav. Ľudia sa nevzdajú svojich najmilších potešení na ľahostajnú žiadosť niekoho, čo nevyzerá, že by myslel vážne to, čo hovorí, alebo že by mu záležalo na tom, či jeho žiadosti vyhoviete“ [*The Reformed Pastor*, 1656.(Epworth, 2. vydanie, 1950), s.145]. Takto naliehavo treba kázať, dodáva Pavel, vhod i nevhod. „Naliehaj príhodne i nepríhodne,“ znie iný preklad (kat. prekl.). Tento príkaz však nemôže slúžiť ako ospravedlnenie netaktnej dotieravosti, ktorá niekedy charakterizuje naše evanjelizovanie a prináša mu zlé meno. Nesmieme sa bezohľadne natískať do súkromia iných ľudí, alebo, obrazne povedané, stúpiť im na kurie oko. Nie, príležitosti, ktoré má Pavel na mysli, sú vhodné alebo nevhodné nie tak pre poslucháčov ako pre hovoriaceho. V papyru-soch občas nachádzame tento druhý význam slovesa *ephistémi*. Je zjavné, že Biblia nám nedáva právo byť dotieravými, ale vyzýva nás, aby sme neboli leniví.

b) *Náležitú zvestovanie slova*

Posol, ktorý zvestuje slovo, musí presvedčať, karhať a napomínať. To naznačuje tri rôzne spôsoby podávania slova. Pretože Božie slovo je užitočné pre rôzne druhy služby, ako Pavel už povedal (3,16). Prihovára sa rozličným ľuďom v rozličných situáciách. To musí mať kazateľ na pamäti a pohotovo to využívať. Musí presvedčať, karhať a napomínať, čím sa vlastne prejavujú tri prístupy: intelektuálny, morálny a citový. Pretože niektorí ľudia sa zmietajú v pochybnostiach a potrebujú, aby sme ich presvedčili pomocou argumentov. Iní upadli do hriechu a treba ich pokarhať. A zas iní sú prenasledovaní obavamami a potrebujú povzbudenie. Božie Slovo robí toto všetko a viac. Musíme ho vedieť náležite používať podľa daných okolností.

c) *Trpezlivé zvestovanie slova*

Aj keď musíme Slovo Božie kázať *naliehavo*, lebo túžime, aby ľudia rýchlo reagovali, musíme byť veľmi trpezliví, keď čakáme na ich odpoveď. Nikdy sa nesmieme uchýliť k nátlakovým metódam či pokúšať sa „rozhodnutie“ vyvolať násilu. Naša zodpovednosť spočíva v tom, že musíme verne kázať Slovo: za výsledky zodpovedá Svätý Duch a my si môžeme dovoliť trpezlivo čakať, kým on koná. Musíme sa tiež veľmi trpezlivo správať, pretože „služobníkovi Pánovmu nesluší sa vadiť, ale byť prívetivým ku všetkým ... a trpezlivo krivdy znášať. Protivníkov nech krotko karhá...“ (2,24.25). Nech je

naše poslanie akokoľvek vážne a poslanstvo naliehavé, nič nemôže ospravedlniť naše unáhlené alebo netrpezlivé správanie.

d) Inteligentné zvestovanie slova

Nemáme slovo len kázať, ale aj vyučovať, alebo presnejšie, kázať ho „s poučovaním“ (*kéryxon ... en pasé ... didaché*). C. H. Dodd zoznámil cirkev so svojou teóriou o rozdiel medzi *kérygma* a *didaché*; to prvé znamená zvestovanie Krista neveriacim s výzvou, aby činili pokánie, a druhé je etickým vyučovaním obrátených. Toto rozdelenie je užitočné a dôležité. A predsa, ako sme už naznačili, keď sme hovorili o 1,11, môže byť priveľmi násilné. Tieto verše poukazujú prinajmenšom na to, že naša *kérygma* musí obsahovať veľa *didaché*. Aj v prípade, že naše kázanie je zamerané v prvom rade na presvedčanie, karhanie a povzbudzovanie, musí byť spojené s poučovaním.

Pastiersky úrad je predovšetkým učiteľským úradom, čo vysvetľuje, prečo sa od kandidátov vyžaduje, aby boli ortodoxní vo svojej viere a zároveň aby mali učiteľské schopnosti (napr. Tít 1,9; 1Tim 3,2). V súvislosti s rozvíjajúcim sa procesom urbanizácie a rastúcou úrovňou vzdelanosti je čoraz potrebnejšie, aby kazatelia v mestách podávali systematický výklad Slova, aby „hlásali slovo ... so všetkou učenosťou“. Presne to Pavel robil v Efeze, ako Timoteus dobre vedel. Takmer tri roky zvestoval „celú vôľu Božiu“, „kázal verejne aj po domoch vyučoval“ (Sk 20,20.27; por. 10,8–10). Teraz musí Timoteus robiť to isté.

Taká je teda úloha, ktorou Pavel poveruje Timotea. Má kázať slovo, Bohom danú zvesť, a musí ju zvestovať naliehavo, používať náležitý spôsob, mať trpezlivosť a podávať ho inteligentne.

2. PODSTATA POVERENIA (verše 1, 3 – 8)

1Pred Bohom a pred Kristom Ježišom, ktorý bude súdiť živých a mŕtvych, zaväzujem ťa na Jeho zjavenie a kráľovstvo... 3Lebo príde čas, keď ľudia neznesú zdravé učenie, ale majú svrbľavé uši, budú si podľa svojich žiadostí zháňať učiteľov, Aodvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam. 5Ty však buď vo všetkom striezlivý, znášaj protivenstvá, plň povolanie evanjelistu, konaj si službu.

6Lebo ja už mám byť obetovaný a nastal mi čas odchodu! 7Dobrý boj som dobojoval, beh dokončil, vieru zachoval. 8Už mi je pripra-

vený veniec spravodlivosti, ktorý mi dá v onen deň Pán. Ten spravodlivý sudca, a to nielen mne, ale aj všetkým, ktorý milovali Jeho zjavenie.

Už z prvých kapitol listu je nám jasné, že Timoteus nevyňikal veľkou odvahou a že časy, v ktorých žil a pracoval, boli – mierne povedané – nepriaznivé. Musel cítiť strach, keď čítal apoštolove slávnostné slová, ktorými ho žiada, aby pokračoval v kázaní Slova. Bol zrejme v pokušení cúvnuť pred takou zodpovednosťou. Preto Pavel nielen žiada, ale aj stimuluje. Vyzýva Timotea, aby hľadel tromi smermi – po prvé na Ježiša Krista ako prichádzajúceho sudcu a kráľa, po druhé na súčasný svet a po tretie naňho, Pavla, starého väzňa, ktorého čaká mučenícka smrť.

a) Prichádzajúci Kristus (1. verš)

Pavel nežiada vo svojom vlastnom mene alebo z vlastnej autority, ale „pred Bohom a pred Kristom Ježišom“, a preto si je vedomý Božieho príkazu a súhlasu. Možnože najsilnejšou zo všetkých pohnutí, aby zostal verný, je práve vedomie, že ho posielala Boh. Keby mal Timoteus istotu, že je služobníkom najvyššieho Boha a vyslancom Ježiša Krista a že Pavlova výzva je vlastne Božou výzvou, nič by ho neodradilo od jeho úlohy.

Hlavný dôraz v tomto prvom verši sa však nekladie na prítomnosť Božiu, ale na príchod Kristov. Je zjavné, že Pavel ešte vždy verí v Kristov osobný návrat. Písal o tom vo svojich prvých listoch, najmä Tesalonickému zboru. Hoci teraz už vie, že umrie prv, ako sa to stane, ešte aj na konci svojej služby sa teší na jeho príchod, žije v jeho svetle a opisuje kresťanov ako ľudí, ktorí milujú Kristovo zjavenie (8). Je si istý, že Kristus sa zjaví všetkým (slovo *epiphaneia* v 1. a 8. verši) a že pri svojom príchode bude „súdiť živých a mŕtvych“ a uskutočniť svoje „kráľovstvo“ alebo vládu.

Tieto tri pravdy – zjavenie, súd a kráľovstvo – by mali byť pre nás takou istou a jasnou nádejou, ako boli pre Pavla a Timotea. Nemôžu nemať mocný vplyv na našu službu. Pretože aj tí, ktorí kážu Slovo, aj tí, ktorí ho počúvajú, musia skladať účet Kristovi, keď sa zjaví.

b) Súčasný svet (verše 3 – 5)

Všimnime si slovo „pretože“ alebo „lebo“ (*gar*), ktorým sa začína tento oddiel. Pavel uvádza druhý dôvod, ktorým chce podoprieť

svoj príkaz. Tentoraz je to iná udalosť, nie Kristov príchod, lebo ešte pred týmto konečným bodom majú nastať temné a ťažké časy. Hoci apoštol zjavne predpokladá, že pomery sa budú zhoršovať, z tohto odseku a z toho, čo napísal už skôr, je jasné, že pre Timotea sa už takáto doba začala. A vzhľadom na tieto súčasné pomery vydáva ďalšie inštrukcie.

Aké sú tie časy? Pavel upozorňuje na jeden charakteristický znak a to, že ľudia neznesú pravdu: „Neznesú zdravé učenie, ale ... budú si podľa svojich žiadostí zháňať učiteľov“ (3), „odvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam“ (4). Inými slovami neznesú pravdu a odmietnu ju počúvať. Namiesto toho si nájdu učiteľov, ktorí budú vyhovovať ich špekulatívnemu vkusu, ktorým sa chcú riadiť. To všetko súvisí s ich ušami, ktoré sa v gréckom origináli spomínajú dva razy. Trpia zvláštnym patologickým stavom nazvaným „svrblivé uši“, svrbením za novinkami [Ellicott, s.160]. Tento výraz možno chápať ako obrazné vyjadrenie toho druhu zvedavosti, ktorý vyhľadáva zaujímavé a pikantné informácie. A ďalej, „proti tomuto svrbeniu pomáhajú myšlienky nových učiteľov“. Ľudia si zapchávajú uši pred pravdou (por. Sk 7,57) a otvoria ich akémukoľvek učiteľovi, ktorý utíši ich svrbenie tým, že ich poškrabká.

Všimnime si, že odmietajú „zdravé učenie“ (3) alebo „pravdu“ (4) a prednosť dávajú vlastným žiadostiam (3) alebo bájkam (4). Takto nahrádzajú svojimi predstavami Božie zjavenie. Kritérium, podľa ktorého posudzujú učiteľov, nie je (ako by malo byť) Božie Slovo, ale ich subjektívny vkus. A čo je ešte horšie, nechcú najprv počúvať, aby sa mohli rozhodnúť, či to, čo počuli, je pravda: najprv sa rozhodnú, čo chcú počuť, a potom si vyberú učiteľov, ktorí im budú vyhovovať, lebo budú učiť to, čo sa im páči.

Ako má na to Timoteus reagovať? Nieкто by mohol predpokladať, že také zúfalé pomery mu zavrú ústa. Ak ľudia neznášajú pravdu a nebudú ju počúvať, najmúdrejšie bude mlčať. Ale Pavel dospel k opačnému záveru. Po tretí raz používa dve slabiky *su de*, „ty však“ (5, por. 3,10.14). Opakuje svoju výzvu k Timoteovi, aby bol iný. Nesmie sa riadiť prevládajúcimi vzormi čias.

Nasledujú štyri krátke príkazy, ktoré sú zámerne formulované vzhľadom na situáciu, v ktorej sa Timoteus nachádza, a na druh ľudí, ktorým má slúžiť ako duchovný pastier.

1. Pretože ľudia sú nestáli v myslí a správaní, Timoteus musí byť predovšetkým vždy „stály“. *Néphó* doslovne znamená byť trpezlivý a obrazne „netrpieť nijakou formou duševnej alebo duchovnej opo-

jenosti“, čiže byť vyrovnaný, ovládať sa. Keď sú muži a ženy intoxikovaní omamujúcimi bludmi a lákavými novotami, duchovný pastier musí zostať pokojný a trpezlivý.

2. Aj keď ľudia nechcú počúvať zdravé učenie, Timoteus musí vytrvať a učiť ďalej, musí byť odhodlaný „znášať protiventnosť“ pre pravdu, ktorú nechce ohroziť. Vždy keď sa biblická viera stáva nepopulárnou, kazatelia sú vo veľkom pokušení pozmeniť tie prvky, ktoré vyvolávajú najväčší odpor.

3. Pretože tak žalostne málo ľudí pozná pravé evanjelium, Timoteus musí konať dielo zvestovateľa evanjelia. Nie je jasné, či má Pavel na mysli zvláštny úrad, ako je to naznačené na dvoch iných miestach v Novom zákone, jediných, kde sa slovo evanjelista vyskytuje (Sk 21,8; Ef 4,11). Druhá možnosť je rozumieť tým každého, kto káže evanjelium a je svedkom Kristovým. V každom prípade Pavel prikazuje Timoteovi, aby svoj život zasvätil šíreniu dobrej zvesti. Nestačí dobrú zvesť chrániť pred prekrúcaním, treba ju šíriť.

4. Aj keď ľudia prestanú počúvať Timotea a dajú prednosť učiteľom, ktorí budú vyhovovať ich predstavám, Timoteus musí ďalej „plniť službu“, až dotedy, kým jeho úloha nebude splnená.

Vidíme, že Pavlove príkazy, hoci odlišné v podrobnostiach, prinášajú to isté všeobecné poslanstvo. Ťažké dni, v ktorých nebolo ľahké získať poslucháčov evanjelia, nemali Timotea odradiť a zabrániť mu v jeho službe, ani ho nemali ovplyvniť, aby prispôbil svoje poslanstvo poslucháčom: a zo všetkého najmenej ho mali umlčať, naopak, o to horlivejšie mal kázať. To platí aj pre nás. Čím sú časy ťažšie a ľudia menej počúvajú, tým jasnejšie a presvedčivejšie musí byť naše svedectvo. Ako povedal Kalvín, „čím rozhodnejšie ľudia pohrdajú Kristovým učením, tým vytrvalejšie ho musia Boží služobníci zvestovať, tým väčšími sa musia usilovať zachovať ho neporušené, ba ešte viac, svojou horlivosťou musia odvrátiť Satanove útoky“ [Kalvín, s.334].

c) *Starý apoštol* (verše 6 – 8)

Tretím dôvodom apoštolovej výzvy je však iná blízka udalosť, a to jeho vlastná mučenícka smrť. Súvislosť medzi týmto oddielom a piatym veršom, ktorý mu predchádza, je zrejmá. Pavlov argument znie približne takto: „Ty však, Timoteus, musíš konať svoju službu, lebo ja už stojím na prahu smrti.“ Je čoraz dôležitejšie, aby Timoteus zostával vo svojej službe a zavŕšil ju, pretože apoštolovo celoživotné dielo dosiahlo vrchol a blíži sa k záveru. Ako Jozue

nastúpil na Mojžišovo miesto, Šalamún na Dávidovo a Elizeus na Eliášovo, tak teraz Timoteus musí nastúpiť na Pavlovo miesto.

Svoju neodvratnú smrť opisuje apoštol dvoma metaforickými výrazmi, jeden je z jazyka obetnej liturgie, druhý (pravdepodobne) súvisí s námorníctvom. Prvý znie: „Lebo ja už mám byť obetovaný.“ A v inom preklade: „Ja sa už vylievam na oltári“ (kat. pr.) alebo: „Lebo ja som už po kuse obetovaný liatou obeťou“ (Roh. pr.). Pavel vie, že smrť mu hrozí každým okamihom, preto hovorí o obeti, akoby sa už začala (v kat. a Roh. prekl.) a pokračuje: „nastal mi čas odchodu“. „Odchod“ (*analysis*) je pre nás synonymom smrti, čo však nemusí znamenať, že na jeho metaforický pôvod sa už celkom zabudlo. V gréčtine znamená uvoľnenie a môže sa použiť vo význame strhnúť stan (tomuto významu dáva prednosť Lock [Lock, s.III.] na základe vojenského „Dobrý boj som dobojoval“ v nasledujúcom verši), uvoľniť z pút [podľa Simpsona, s.154] alebo odviazať čln z kotviska. Posledný obraz je určite zo všetkých najmalebnejší. Obidva výrazy potom do určitej miery korešpondujú, pretože koniec jeho života (bude vyliaty ako obetované víno) je začiatkom druhého (vypláva na more). Kotva je už zdvihnutá, laná sú uvoľnené a loď je prichystaná vydať sa na plavbu k inému pobrežiu. Teraz, prv ako sa nová dobrodružná cesta začne, hľadá spať na svoju viac ako tridsaťročnú službu. Zhrnul ju – pritom sa naozaj nechvasce – do troch krátkych viet.

Po prvé: „dobrý boj som dobojoval.“ Tieto slová možno preložiť aj inak: „Verne som sa zúčastnil na zápase“ (kat. pr.), pretože *agón* označuje aj zápas, aj boj. Ale pretože nasledujúca veta jasne poukazuje na preteky alebo beh, ktorý apoštol dokončil, zdá sa pravdepodobné, že tu opäť kombinuje obraz vojaka a atléta (ako v 2,3–5) alebo aspoň metaforu zo zápasenia a behu.

Hneď ďalej píše: „beh som dokonal“. Pred niekoľkými rokmi, keď sa obracal k starším toho istého zboru v Efeze, ktorý teraz vedie Timoteus, vyjadril svoju túžbu dosiahnuť presne toto. „Ale mne život nestojí za reč,“ vyhlásil, „len nech s radosťou dokonám beh a službu, ktorú som prijal od Pána Ježiša...“ (Sk 20,24). Teraz môže povedať, že svoj cieľ splnil. Sloveso aj podstatné meno sú v obidvoch citátoch tie isté. „To, čo bolo zámerom, sa stalo spomienkou,“ poznamenáva N. J. D. White [White, s.178]. Vo všetkých troch výrazoch mohol použiť minulé dokonavý čas, (Jn 17,4) podobne ako Ježiš, lebo jeho koniec bol zjavne veľmi blízko.

Po tretie hovorí: „vieru som zachoval“ [Lock, s.III.]. V kontexte celého listu, ktorý tak veľmi zdôrazňuje potrebu zachovávanía zvereného pokladu čiže, zjavenej pravdy, Pavel akoby vyhlasoval: „Chránil som poklad evanjelia, ktorý mi bol zverený, starostlivo ako strážca alebo šafár.“

Apoštolova práca a do istej miery práca každého kazateľa a kresťanského učiteľa sa prirovnáva k bojovaniu boja, k behu o preteky, k opatrovaniu pokladu. Každá z týchto činností si vyžaduje úsilie, obeť, prináša nebezpečenstvo. Vo všetkých troch bol Pavel verný až do konca.

Teraz ho už čaká len odmena, „veniec (alebo koruna) spravodlivosti“, ktorý je preňho pripravený a dostane ho v „onem deň“. Veniec, ktorý dostával víťaz gréckych hier, uvitý z večne zelených listov vavrínu, nie zo zlata ani zo striebra, čiže vlastne bezcenný, sa vysoko cenil. „Mnohé mestecká v tých časoch,“ píše biskup Handley Moule, „zbúrali kus svojich bielych múrov, aby ich syn, korunovaný vencom na istmických alebo olympijských hrách, mohol vstúpiť bránou, ktorou nik pred ním nevstúpil.“ Veniec, ktorý má dostať, Pavel nazýva vencom spravodlivosti (*dikaiosyné*). Z jeho pera toto slovo s veľkou pravdepodobnosťou znamená ospravedlnenie. Ale možno že tu má trochu inú konotáciu a je v zámernom kontraste k rozsudku, ktorý môžu Pavlovi doručiť v ktorúkoľvek chvíľu z rúk ľudského sudcu na ľudskom súde. Cisár Nero ho môže vyhlásiť vinným a odsúdiť na smrť, ale čoskoro príde nádherné, veľkolepé zrušenie Nerónovho rozsudku, keď Pán, spravodlivý sudca, ho vyhlási za spravodlivého.

Rovnakého ospravedlnenia Kristom sa dočkajú aj všetci. „ktorí milovali Jeho zjavenie“. To pravdaže nie je učenie o ospravedlnení pre dobré skutky. Nemusíme zdôrazňovať Pavlovo nezlomné presvedčenie, že spasenie je dar Božej milosti, „nie pre naše skutky, ale podľa svojho predsavzatia a podľa milosti“ (1,9). „Veniec spravodlivosti dostanú všetci, ktorí s láskou očakávajú jeho príchod“ (kat. pr.) nie preto, že to je chvályhodný postoj, ale pretože je to istý dôkaz toho, že sú ospravedlnení. Neveriaci, ktorý nie je ospravedlnený, má hrôzu z Kristovho príchodu (ak v neho vôbec verí, alebo naňho myslí). Keď Kristus príde, bude sa schovávať od hanby, lebo nebude pripravený. Na druhej strane veriaci, ktorý je ospravedlnený, sa teší na Kristov príchod a očakáva ho s láskou. Pretože je pripravený, bude mať dôveru, keď sa zjaví (1J 2,28). Iba tí, ktorí vierou

prijali dobrodenie Kristovho prvého príchodu, dychtivo čakajú jeho druhý príchod (por. Žid 9,28).

Toto je teda „starý Pavel“, ako sa o sebe sám vyjadruje pred rokom alebo dvoma v liste Filémonovi (verš 9). Bojoval dobrý boj, beh dokonal a vieru zachoval. Jeho krv sa už čoskoro vyleje. Jeho malá loďka má onedlho vyplávať na more. Dychtivo čaká na svoj veniec. Tieto fakty majú byť pre Timotea tretím povzbudením k viere.

Náš Boh je Bohom dejín. „Boh sleduje svoj zámer v priebehu dejín.“ „Pochováva svojich robotníkov, ale koná svoje dielo.“ Fakľa evanjelia sa odovzdáva z generácie na generáciu. Keď vodcovia predchádzajúcej generácie umierajú, je o to naliehavejšie, aby nasledujúca generácia odvážne zaujala ich miesta. Timoteovo srdce muselo byť hlboko pohnuté touto výzvou Pavla, starého bojovníka, ktorý ho priviedol ku Kristovi. Kto priviedol ku Kristovi teba? Je už starý? Muž, ktorý priviedol ku Kristovi mňa, je už na dôchodku (aj keď aktívnom, lebo pracuje ďalej!). Nemôžeme sa večne spoliehať na vodcov z predchádzajúcej generácie. Príde deň, keď budeme musieť zaujať ich miesta a sami sa postaviť do čela. Pre Timotea ten deň nastal. A nastane pre každého z nás, keď príde čas.

A tak majú pred očami Krista prichádzajúceho súdiť, odpor súčasného sveta k evanjeliu a blízku smrť uväzneného apoštola, posolstvo listu Timoteovi sa nesie v duchu slávnostnej naliehavosti: **Káž Slovo!**

3. ILUSTRÁCIA VÝZVY (verše 9–22)

9 *PoPONÁHLAJ SA, aby si rýchle prišiel ku mne, 10 lebo Démas ma opustil, zamilujúc si tento svet, a odišiel do Tesaloniky, Krescens do Galácie, Títos do Dalmácie. 11 Jediný Lukáš je so mnou. Marka pojmi a priveď so sebou, lebo mi je veľmi užitočný na službu. 12 Tychika som poslal do Efezu. 13 Keď prídeš, dones mi plášť, ktorý som nechal u Karpa v Troade, aj knihy, najmä pergameny. 14 Alexandros, kováč, spôsobil mi mnoho zlého, Pán mu odplatí podľa jeho skutkov. 15 Aj ty sa ho chráň, lebo sa veľmi protivil našim rečiam. 16 Keď som sa prvýkrát bránil, nikto nebol pri mne, ale všetci ma opustili. Nech sa im to nepočíta. 17 Pán však stál pri mne a posilnil ma, aby som úplne vykonal zvest a aby ju počuli všetci pohania. Tak som bol vytrhnutý z levovej tlamy. 18 Pán ma zbaví všetkého zlého a zachová pre svoje nebeské kráľovstvo. Jemu sláva na veky vekov. Amen.*

19 *Pozdrav Prisku a Akvilu i dom Oneziforov. 20 Erastos zostal v Korinte, Trofima som však nechal nemocného v Miléte. 21 Poponáhľaj sa, aby si prišiel pred zimou. Pozdravujú ťa Eubulos a Pudes, Linos a Klaudia a všetci bratia.*

22 *Pán s tvojím duchom! Milosť s vami!*

Pavel nielen poveruje Timotea zo zdanlivo bezpečnej vzdialenosti väzenskej cely apoštolským poslaním kázať slovo; ilustruje mu jeho poslanie vlastným príkladom. Pretože on sám kázal slovo nielen počas svojej služby, ale aj celkom nedávno, keď odvážne zvestoval evanjelium pred rímskym cisárskym súdom, kde sa rozhodovalo o jeho živote a smrti.

Prv ako budeme uvažovať o podrobnostiach tohto pozoruhodného kázania, musíme si predstaviť okolnosti, za akých sa odohrávalo.

Od veľkolepého zhrnutia minulosti („dobrý boj som dobojoval...“) až po dôverčivé očakávanie budúcnosti („už mi je pripravený veniec spravodlivosti“) sa Pavel v myšlienkach vracia k prítomnosti a svojej neradostnej situácii. Veľký apoštol Pavel bol totiž tiež tvorom z mäsa a krvi, človekom s podobnou povahou a vášňami ako sme my. Hoci dokončil svoj beh a čaká ho veniec, je ešte vždy krehkou ľudskou bytosťou so zvyčajnými ľudskými potrebami. Opisuje svoju tiesnivú situáciu vo väzení a ponosuje sa najmä na svoju osamotenosť.

Niekoľko príčin prispelo k jeho pocitu izolovanosti a otvorene o nich píše. Opustili ho priatelia (9–13); postavil sa proti nemu kováč Alexandros (14–15) a nikto ho nepodporil pri jeho prvej obrane (16–18).

a) *Opustený priateľmi* (verše 9–13 a 19–21)

V skutočnosti Pavel nezostal celkom bez priateľov, ako vysvitne na samom konci kapitoly. Pavel tam spomína svojich priateľov za morom (19) a posíla im pozdrav. Priska a Akvila, ktorých nazýva „moji spolupracovníci v Kristu Ježišovi“ (Rim 16,3) a s ktorými bol v Korinte (Sk 18,2; 1Kor 16,19), sú zrejme ešte vždy v Efeze, kde sme o nich naposledy počuli v správe v Skutkoch (18,26). Je tu tiež „dom Oneziforov“, hoci ako sme povedali v komentári k 1,16–18, zdá sa, že Oneziforos nie je so svojou rodinou a nachádza sa v Ríme.

Pavel posíla Timoteovi aj správu o dvoch ďalších spoločných priateľoch (20). Erastos vraj „zostal v Korinte“. Pravdepodobne je

to ten istý Erastos, o ktorom sa píše ako o korintskom pokladníkovi (Rim 16,23) a ktorého Pavel poslal spolu s Timoteom do Macedónie (Sk 19,22). Skutočnosť, že Pavel musí informovať Timotea o tom, že Erastos zostal v Korinte, naznačuje, že po jeho druhom uväznení ho možno sprevádzal na ceste do Ríma až po Korint. Ďalšia správa sa týka Trofima, rodáka z Efezu, ktorý bol jedným z Pavlových spoločníkov na jeho tretej misijnej ceste, určite aspoň v Grécku a v Troade a na ceste do Jeruzalema (Sk 20,1–5; 21,29). Okolnosti, za akých ho Pavel zanechal chorého v Miléte, prístave neďaleko Efezu, nepoznáme.

V týchto posledných veršoch listu sa zmieňuje aj o niektorých kresťanoch v Ríme, ktorí posielajú pozdravy Timoteovi. Uvádza mená troch mužov – Eubulos, Pudens a Linos (posledný bol pravdepodobne prvý rímsky biskup, ktorý nasledoval mučenícku smrť Petra a Pavla) – a jednu ženu, Klaudiu, a napokon spomína „všetkých bratov“. Vzhľadom na to, že Pavel pozná mená niektorých z nich a môže poslať Timoteovi ich pozdravy, sa zdá pravdepodobné, že ho navštevovali vo väzení.

Napriek tomu sa apoštol cíti veľmi osamotený a opustený, vyhnaný zo zborov, ktoré založil, odlúčený od ľudí, ktorých pozná a miluje: Ešte bolestnejší je preňho fakt, že viacerí z najbližšieho kruhu misijných druhov ho z rozličných príčin opustili, alebo sa od neho oddelili. Práve ich neprítomnosť pociťuje najväčšmi. V desiatom a dvanástom verši spomína menovite štyroch, Demasa, Crescensa, Títa a Tychika.

Demasova zrada je pre Pavla zjavne mimoriadne trpká. Patril k jeho blízkym druhom alebo „spoločným priateľom“. V dvoch ďalších novozákonných veršoch, v ktorých sa uvádza jeho meno, sa spomína spolu s Lukášom (Kol 4,14; Filém 24). Ale teraz, namiesto toho, aby s láskou čakal Kristov budúci príchod (8), zamiloval si tento svet. Pavel neprehrádza bližšie okolnosti. Biskup Moule pravdepodobne správne predpokladá, že v atmosfére teroru podľahol zbabelosti. Ďalším trom ich odchod nevyčíta. Crescens, meno ktorého sa už viackrát v Novom zákone neobjavuje, odišiel do Galácie (tu možno znamená Gáliu) a Títos, ktorý v tom čase už určite dokončil svoje poslanie na Kréte, sa vydal do Dalmácie na Jadranskom pobreží. Pavel neuvádza nijaký dôvod týchto ciest. Iba o Tychikovi poznamenáva: „Poslal som ho do Efezu“ (12). Dva razy sa o ňom vyjadruje ako o milovanom bratovi a vernom pomocníkovi v Pánu a už predtým ho poslal na niekoľko zodpovedných ciest. Zrejme niesol Pavlove

listy Efežanom, Kološanom a Títovi (Ef 6,21.22; Kol 4,7.8; Tít 3,12). Zdá sa, že teraz mu zveril posledný zo všetkých listov, list Timoteovi. Je celkom možné, že si želá, aby zastúpil Timotea v Efeze, keď ten pôjde navštíviť Pavla do Ríma.

To sú teda štyria blízki a spoľahliví spolupracovníci, ktorí Pavlovi bolestne chýbajú, aj keď okrem Demasa ich neprítomnosť súvisela s ich poslušnosťou Pánovi v službe. A pokračuje: „Jediný Lukáš je so mnou“ (11). Je to dojímavé svedectvo o neochvejnom priateľstve apoštolovho spoločníka a milovaného lekára (Kol 4,14). Okrem Lukáša je však z rôznych kladných i záporných dôvodov vo väzení sám. Veľmi tým trpí. Chýbajú mu najmä tri veci: Po prvé túži po ľudskej spoločnosti, po druhé po plášti, ktorý by ho hrial, a po tretie, po knihách a pergamene, ktoré by mu pomohli vyplniť čas.

Po prvé si žiada ľudskú spoločnosť. Vyzýva Timotea: „Marka pojmi a prived' so sebou“ (11). Marek sa od nich oddelil na prvej misijnej ceste (Sk 12,25; 13,13; 15,38.39). Neskôr sa však znovu vrátil (Kol 4,10; Fil 24; 1Pt 5,13) a teraz by mohol užitočne poslúžiť Pavlovi.

Nadovšetko však Pavel túži po Timoteovi. „Poponáhľaj sa, aby si rýchle prišiel ku mne,“ píše (9). „Poponáhľaj sa, aby si prišiel pred zimou“ (21). Ak má ešte vôbec dakedy uvidieť Timotea a tešiť sa z jeho priateľstva, musí prísť rýchlo (kým je Pavel nažive) a rozhodne pred začiatkom zimy (keď bude plavba nemožná). Dva razy ho prosí, aby sa poponáhľal. Nesmieme podceňovať naliehavosť Pavlovej vrúcnej túžby stretnúť sa s Timoteom. Ten istý apoštol, ktorý s láskou a nádejou čaká príchod Krista (8), túži tiež po príchode Timotea. „Túžim ťa uzrieť vo dne v noci,“ písal na začiatku tohto listu, „aby som bol naplnený radosťou“ (1,4). Dve túžby sa navzájom nevyklučujú. Občas stretávame priveľmi duchovných ľudí, ktorí tvrdia, že nikdy sa necítili osamotení a nepotrebujú ľudských priateľov, pretože Kristovo priateľstvo uspokojuje všetky ich potreby. Ale priateľstvo ľudí je dar Boží ľudstvu. Boh sám na začiatku povedal: „Nie je dobré byť človeku osamote“ (1Moj 2,18). Každodenná prítomnosť Pána Ježiša a nádej v jeho príchod v posledný deň sú nádherné, ale nemajú nám nahradiť ľudské priateľstvo.

Práve tak ako priateľov potrebuje Pavel teplý odev. Preto žiada Timotea: „Keď prídeš, dones mi plášť, ktorý som nechal u Karpa v Troade“ (13). Zdá sa pravdepodobné, že *phailonés* (plášť), bol to isté čo latinské *paenula*, vonkajší kus odevu z hrubej tkaniny s kru-

hovým strihom a s dierou uprostred na hlavu [Guthrie, s.173]. Blíží sa zima (21), preto Pavel bude potrebovať teplejšie oblečenie. Ale kto to bol Karpos a prečo si uňho v Troade nechal svoje veci, to môžeme iba hádať. Biskup Moule sa domýšľa, že v Karpovom dome v Troade sa konala pamätná večera Pánova (Sk 20,1 a ďalšie) a v tomto dome bol tiež o veľa rokov neskôr Pavel zatknutý a odlečený, takže nemal možnosť vziať si so sebou svoje veci [Moule, s.157]. Po tretie (Pavel) potrebuje „knihy, najmä pergameny“ (13. verš). Rozdiel medzi nimi spočíval zrejme v tom, že knihy boli zväčša z papyrusu a nie z pergamenu. Papyrusové zvitky mohli byť materiálom na písanie, jeho korešpondenciou, oficiálnymi dokumentmi, ba možno obsahovali aj potvrdenie o Pavlovom rímskom občianstve. Pergameny mohli byť nepoužité. Ale skôr šlo o knihy a najväčšmi sa blíži pravde dohad, že to bola Pavlova verzia Starého zákona v gréčtine, pomerne ťažké bremeno na nosenie [Hanson, s.102], alebo s veľkou pravdepodobnosťou oficiálne kópie Pánových slov alebo rané príbehy jeho života [Lock, s.118].

Tieto tri veci Pavel zreteľne potreboval. Neskôr hovorí, že počas jeho prvej obhajoby na súde Pán stál pri ňom a posilnil ho (17) a nepochybne sa vo svojej kobke radoval z Pánovej blízkosti a sily. A predsa pomoc, ktorú dostal od Pána, bola nielen priama, ale aj nepriama. Nepohrdal právom využívať rôzne prostriedky. A nemali by sme to robiť ani my. Keď je náš duch osamelý, potrebujeme priateľov. Keď je nášmu telu zima, potrebujeme ošatenie. Keď je našej mysli otupno, potrebujeme knihy. Pripustiť si to nie je neduchovné; je to ľudské. Sú to prirodzené potreby smrteľných mužov a žien. Ako biskup Moule múdro poznamenáva, človek nie je nikdy ani na chvíľku oslobodený od svojich prirodzených potrieb [Moule, s.152]. Preto nesmieme popierať našu ľudskosť alebo krehkosť, či predstierať, že sme stvorení z iného materiálu ako prachu.

Isteže sa nájdú aj dnes kresťania, ktorí ohrnujú nos nad čítaním a štúdiom a tvrdia, že knihy by im nikdy nechýbali, dokonca ani vtedy nie, keby boli opustení vo väzení. Odpovedzme im Kalvínovými slovami: „O to väčšmi tento oddiel dokazuje bláznovstvo fanatikov, ktorí pohrdajú knihami a odsudzujú čítanie a chvascú sa len svojou horlivosťou, *enthusiasmous*, svojimi božskými vnuknutiami. Ale mali by sme si uvedomiť, že tieto verše vyzdvihujú sústavné čítanie ako čosi, z čoho môžu mať všetci zbožní ľudia úžitok“ [Kalvín s.341].

Viacerí komentátori poukazujú na historickú paralelu medzi Pavlovým uväznením v Ríme a väznením Williama Tyndala v Belgicku

takmer o pätnásť storočí neskôr. Tu je úryvok z listu Handleyho Moula o Tyndalovi:

„V roku 1535, keď bol väznený vo Vilvorde v Belgicku, napísal krátko pred svojou mučeníckou smrťou po latinsky list markízovi z Bergenu, hradnému kastelánovi: Prosím vaše lordstvo v mene Pána Ježiša, aby v prípade, že tu musím stráviť zimu, ste požiadali biskupovho zástupcu, nech mi láskavo pošle z mojich vecí, ktoré sú uňho, teplejšiu čiapku, lebo od chladu trpím bolesťami hlavy. A tiež teplejší plášť, pretože ten, ktorý mám, je veľmi tenký. A bol by som mu vďačný, keby mi poslal moju (flanelovú) košeľu. Ale predovšetkým moju hebrejskú Bibliu, gramatiku a slovník, aby som sa mal čím zaoberať“ [Moule, s.158].

b) *Odpor kovára Alexandra* (verše 14–15)

Druhý faktor, ktorý prispel k Pavlovmu utrpeniu, bol silný odpor, ktorý musel znášať on i jeho zvesť od muža zvaného *Alexandros*. Vieme, že remeslom bol kováč alebo kotlár, ako Pavel píše. Ale jeho totožnosť nepoznáme. Je málo pravdepodobné, že by *Alexandros* kováč bol tá istá osoba ako *Alexandros* bludár (1Tim 1,20) alebo *Alexandros* rečník (Sk 19,33), pretože to bolo veľmi bežné meno. Nevieme ani to, aké zlo spôsobil apoštolovi. Podľa A. T. Hansona doslovný preklad hovorí, že Alexander „informoval o mnohých zlých veciach proti mne“ a že slovo donášač je príbuzné s týmto slovesom [Hanson, s.102]. Preto niektorí komentátori predpokladajú, že *Alexandros* bol udavač a niesol vinu za Pavlovo druhé uväznenie. Ak ho zatkli v Troade, môže to vysvetľovať, prečo varuje Timotea, ktorý musí do Ríma prechádzať cez Troadu (13): „Aj ty sa ho chráň.“ Ale *Alexandros* nielen donášal, lebo Pavel dodáva: „lebo sa veľmi protivil našim rečiam.“ Môžeme si byť istí, že Pavlovi šlo o pravdivú zvesť a nie zranenú pýchu, a preto tu vyjadruje svoje presvedčenie, nie želanie ani modlitbu: „Pán mu odplatí podľa jeho skutkov.“

c) *Pri prvom výslechu nikto nebol pri ňom* (verše 16–18)

Niektorí bádatelia sa nazdávajú, že Pavlova prvá obrana sa vzťahuje na jeho prvé uväznenie a že evanjelium mohol zvestovať pohanom preto, lebo ho prepustili z väzenia na slobodu [Eusebius, II.22.1–8]. Z kontextu však vyplýva, že ide o udalosť z menej dávnej minulosti. Preto väčšina komentátorov rozumie *prvou obranou* prvý výsluch alebo *prima actio* tohto prípadu, „predbežné vyšetrovanie predchádzajúce oficiálnemu súdu“ [Guthrie, s.175]. Podľa rímske-

ho zákona mal teraz právo najat' si advokáta a pozvať svedkov. Ale ako podotýka Alfred Plummer, medzi kresťanmi v Ríme by nenašiel ani jedného, ktorý by sa na súde postavil na jeho stranu, svedčil by v jeho prospech, alebo mu radil, ako má postupovať, či povzbudil ho prejavom sympatie [Plummer, s.420]. „Keď som sa prvýkrát bránil, nikto nebol pri mne, ale všetci ma opustili.“ A predsa, ak niekedy obžalovaný potreboval pomoc, bolo to teraz. Z čoho ho obviňovali, o tom Pavel nehovorí. Ale z Tacita, Plinia a iných súčasných spisovateľov vieme, aké obvinenia vznášali proti kresťanom v tých časoch. Obviňovali ich z hrozných zločinov proti štátu a proti civilizovanej spoločnosti. Obžalúvali ich z „ateizmu“ (pretože sa vyhýbali modlárstvu a odmietali uctievať cisára), z kanibalizmu (tvrdili, že jedia Kristovo telo), ba dokonca zo všeobecnej „nenávisťi voči ľudskej rase“ (podozrievali ich zo zrady voči cisárovi a navyše im vyčítali odmietanie všeobecne rozšírených telesných rozkoší). Je možné, že niektoré z týchto obvinení boli vznesené proti Pavlovi. Nech ho už prenasledovali pre čokoľvek, nemal nikoho, kto by ho obhajoval, iba seba. Buď preto, že jeho kresťanskí priatelia nemohli alebo nechceli, zostal bez podpory a sám.

Táto chvíľa, mohli by sme opatrne povedať, bola Pavlovým Getsemane. Pravdaže, jeho utrpenie sa líšilo od Kristovho. A predsa, podobne ako jeho Majster pred ním, aj on musel čeliť svojmu osudu sám, pretože v čase, keď to najviac potreboval, mohol povedať: „všetci ma opustili,“ tak ako je to napísané o Kristovi: „opustili ho všetci a utiekli“ (Mk 14,50). Lock, ktorý našiel deväť slovných analógií medzi 22. žalmom a veršami 10,16–18 tejto kapitoly ide ešte ďalej a pýta sa: „Modlil sa Pavel tak ako jeho Majster tento žalm v hodine, keď ho všetci opustili?“ [Lock, s.116] Určite sa však modlil znovu podobne ako jeho Pán aby sa im ich hriech nepočítal. Mimochodom, iste netreba dokazovať, že medzi touto modlitbou a zmienkou o Alexandrovi v 14. verši je nezmieriteľný protiklad. Medzi oboma prípadmi je podstatný rozdiel. Alexandros totiž útočil proti evanjeliu z úmyselnej zloby, kým Pavlovi priatelia v Ríme sa vôbec nezvali a ich mlčanie bolo spôsobené strachom a nie zákernou zlobou.

Predsa však a opäť je tu podobnosť s Majstrom Pavel vedel, že *nie* je sám. Pán Ježiš v predtuche, že ho učeníci čoskoro opustia, povedal: „Aj hľa, prichádza hodina a už prišla, že sa rozpfchnete každú svojou stranou a mňa necháte samého. A predsa nie som sám, lebo Otec je so mnou“ (J 16,32). Podobne aj Pavel mohol povedať „všetci

ma opustili“ (16), „Pán však stál pri mne a posilnil ma“ (17). Kristus stál pri Pavlovi a dal mu vnútornú silu (sloveso je *endynamōō* ako v 2,1 a Fil 4,13), a to ho posilnilo, aby kázal evanjelium všetkým prítomným pohanom, a viedlo k jeho záchrane (aj keď dočasnej) „z levovej tlamy“.

O tomto levovi vládne veľa dohadov. Môžeme si byť istí, že nemá nijaký vzťah k levom z amfiteátra, lebo Pavel bol rímskym občanom, a tak neprichádzalo do úvahy, aby bol popravený týmto spôsobom. Raní grécki komentátori sa nazdávali, že Pavel naráža na Neróna známeho svojou krutou povahou [Eusebius, II.22.4] a A. T. Hanson poznamenáva, že podľa Jozefa správa o smrti cisára Tiberia roku 37. n. l. sa dostala k Herodovi Agrippovi v kryptickej forme „lev je mŕtvý“ [Hanson, s.103]. Niektorí bádatelia predpokladajú, že lev je Satan (ako v 1Pt 5,8), podľa ďalších je to Pavlov žalobca na súde, podľa iných smrť, alebo v ešte všeobecnejšom zmysle veľké nebezpečenstvo, do ktorého sa dostal pre svojich nepriateľov (ako v Ž 22,21; 35,17). V každom prípade Pavel z tejto nebezpečnej situácie vyviazol ako novozákonný Daniel, keď Pán zavrel levom papule, aby ho ochránil. Aj v budúcnosti, pokračuje Pavel s dôverou, „Pán ma zbaví všetkého zlého,“ aj keď nie smrti (predpokladá, že umrie, 6), ale „všetkého zlého“ okrem toho, čo Boh pripustí. „Zachová ma pre svoje nebeské kráľovstvo“, hoci Nero ma možno čoskoro vyženie z pozemského kráľovstva.“

Teraz už môžeme vidieť, ako vynikajúco ilustruje apoštol Timoteovi príkaz kázať Slovo. Pavlovi ide o život. Opustili ho priatelia (vykašľali sa naňho, alebo mu neboli schopní pomôcť), obkolesujú ho samí nepriatelia a na súde nemá svojho obhajcu ani nijakých svedkov. Je sám. Nebude tentoraz myslieť pre zmenu na seba? Nezačne sa aspoň trochu ľutovať? Nebude brániť sám seba a obhajovať svoju vec? Možno odpovedal na obvinenia vznesené proti nemu, lebo sa zmieňuje o súde ako o „svojej obrane“ (16). A predsa aj teraz, vo veľkom nebezpečenstve, keď mu hrozí rozsudok smrti, jeho hlavný záujem sa nesústreďuje na seba, ale na Krista, nechce byť svedkom vo svojej vlastnej obhajobe, ale byť svedkom Kristovým, neobhajovať vlastnú vec, ale vec Ježiša Krista.

Pred jedným z najvyšších súdov rímskej ríše, pred svojimi sudcami a možno pred samotným cisárom, nepochybne za prítomnosti veľkého davu divákov, Pavel káže evanjelium. Sám o tom hovorí taktó: „Pán však stál pri mne a posilnil ma, aby som úplne vykonal zvesť a aby

ju počuli všetci pohania.“ Ak niekedy nejaká kázeň bola prednesená nevhod, tak to bola táto.

O jej obsahu Pavel hovorí len toľko, že „úplne vykonal zvest“ *kérygma*. To znamená, že využil príležitosť vyložiť evanjelium v jeho plnosti – túto dobrú správu o Kristovom vtelení, ukrižovaní, zmŕtvychvstaní, panovaní a o jeho druhom príchode. A len preto mohol vyhlásiť, ako vyhlásil, „beh som dokonala“ (7).

Alfred Plummer živo vykresľuje túto scénu, tak ako si ju predstavuje:

„Je celkom možné, že táto udalosť, ktorú apoštol pohanov pokladá za zavŕšenie vlastnej misie a služby, sa odohrala na samotnom fóre... V každom prípade na súd mal prístup aj ľud a rímsky ľud predstavoval v tom čase to najreprezentatívnejšie obecnstvo na svete... V tom reprezentatívnom meste a pred reprezentatívnym obecnstvom Pavel kázal Krista; a prostredníctvom tých, ktorí boli prítomní a počuli ho, sa po celom civilizovanom svete rozniesla správa, že v cisárskom meste a pred cisárskym trónom apoštol Krista ohlásil príchod jeho kráľovstva.“ [Plummer, s.425]

Toto má byť Timoteovi príkladom. Dosiaľ nasledoval Pavla v učení, spôsobe života, utrpeniach (3,10.11); určite môže nasledovať jeho príklad aj v tomto. Pretože keď Pavel poveruje Timotea dôležitou úlohou kázať Slovo a kázať ho naliehavo, on sám sa nevyhýba výzve. Naopak, svoj príkaz podoprel nielen poukázaním na Kristov príchod, súčasné pomery a svoju neodvratnú smrť, ale tiež žiarivým príkladom, ktorý práve ukázal na cisárskom súde vo chvíli veľkej osamotenosti a nebezpečenstva.

d) Záver

V podtexte celého listu sa nesie Pavlovo základné presvedčenie, že Boh hovoril ústami svojich prorokov a apoštolov, a že toto jedinečné zjavenie – viera, pravda, slovo, evanjelium a zdravé učenie bolo cirkvi zverené ako posvätný poklad.

Teraz apoštol, ktorý po tri desaťročia aktívnej služby verne odovzdával iným, čo sám dostal, sa chystá na smrť. Čoskoro má byť obetovaný. Svojím vnútorným zrakom už zazrel mihnúť sa oceľ katovho meča. Preto horí vášnivou túžbou, aby Timoteus, jeho mladý ale spoľahlivý nástupca, zaujal jeho miesto a pokračoval v nesení posolstva.

Pavel si jasne uvedomuje ťažkosti, vnútorné aj vonkajšie. Timoteus sám je neskúsený, chorľavý a bojzlivý. Odpor sveta je silný

a zákerný. A za tým všetkým je diabol, usilujúci sa získať ľudí živých a zotročiť si ich. Pretože diabol nenávidí evanjelium a vynakladá všetku svoju silu a listivosť, aby zabránil jeho šíreniu, buď tým, že ho prekrúti v ústach tých, čo ho kážu, buď že im naženie strach, aby mlčali z obavy pred prenasledovaním alebo zosmiešnením, alebo ich donúti prekročiť jeho hranice kvôli nezmyselným novotám či výstrelkom, či tak zamestná obranou evanjelia, že im nezostane nijaký čas na jeho zvestovanie.

Pavel teda pozná, čo mu bolo zverené, pozná utrpenie, ktoré mu bezprostredne hrozí. Timoteovu prirodzenú slabosť, odpor sveta aj Satanovu nesmiernu zákernosť, a predsa poveruje Timotea štvornásobnou úlohou vo vzťahu k evanjeliu – má ho zachovávať (lebo je to drahocenný poklad), trpieť zaň (lebo je kameňom úrazu pre pyšných), zostávať v ňom (je to pravda Božia) a zvestovať ho (lebo je to dobrá správa o spasení).

Timoteus bol povolovaný a má byť verný za svoju generáciu. Kde sú muži a ženy z našej generácie, ktorí budú verní? Sú naliehavo potrební. Nepochybne odpovieme: kto má na toto všetko schopnosť? V tom prípade sa musíme zamyslieť nad dvoma krátkymi výrazmi v posledných veršoch listu, ktoré som doteraz ponechával bokom.

Najprv v 22. verši: „Pán s tvojím duchom. Milosť s vami!“ To sú posledné apoštolove slová, ktoré máme zaznamenané. Ak až potiaľto diktoval (možno Lukášovi), teraz pravdepodobne berie pero do ruky sám a píše toto ako svoj podpis. „Nech je Pán s tebou“ (jednotné číslo), prosí Pavel, ako bol so mnou počas výsluchu (17). A nech „milosť“ (slovo, ktoré vyjadruje celú Pavlovu teológiu) je s vami“. Tentoraz je zámeno v množnom čísle, čo dokazuje, že list je v skutočnosti určený pre verejné použitie [Barrett, s.125]. Bol adresovaný celému zboru. Je adresovaný nám dnes.

A v 18. verši čítame: „Jemu sláva na veky vekov. Amen.“ Ťažko by sme našli lepšie zhrnutie apoštolovho života a práce ako tieto dve vety. Po prvé, od Krista sa mu dostalo milosti. A vrátil mu slávu. „Od neho milosť, jemu sláva.“ V celom našom kresťanskom živote a službe by sme si nemali želať nijakú inú filozofiu ako túto.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- Barrett, C. K.: Pastorálne epištoly, Oxford University Press, 1963
Ellicott, C. J.: Pastorálne epištoly sv. Pavla, Longmans, 1869
Eusebius: Dejiny cirkvi, S.P.C.K. 1927
Fairbairn, P.: Komentár k pastorálnym epištolám, Oliphants and Zondervan 1956
Guthrie, D.: Pastorálne epištoly, Tyndale Press and Erdmans 1957
Hanson, A. T.: Pastorálne listy, Cambridge University Press 1966
Hendriksen, W.: Epištoly Timoteovi a Títovi, Baker Book House 1957 a Banner of Truth Trust 1959
Kalvín, J.: Epištoly Pavla Timoteovi a Títovi, Oliver and Boyd 1964
Lock, W.: Pastorálne epištoly, T. and T. Clark 1924
Moule, H. C. G.: Druhý list Timoteovi, Religious Tract Society 1905
Plummer, A. L.: Pastorálne epištoly, Hodeer and Stoughton 1888
Simpson, E. K.: Pastorálne epištoly, Tyndale Press 1954
White, N. J. D.: Pastorálne epištoly, Hodder and Stoughton 1910

OBSAH

Všeobecný úvod	5
Predslov autora	7
Úvod	9
1. Úloha zachovať evanjelium	17
2. Úloha trpieť pre evanjelium	39
3. Úloha pokračovať v zvestovaní evanjelia	67
4. Úloha kázať evanjelium	87
Použitá literatúra	107